

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05569

ROMANEN, DERTSEYLUNGEN,
LEGENDEN UN VUNDER
MAYSES

David Ignatoff

•

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

Copyright by Farlag America

איך נעם אַ הויפּען שמות און פון
מיון אַטעם פליהט זיך דער שטויב
פאַנאַדער, עס פאַלט אַוועק דאַס
מוסט, עס בלויבען בלויז די קער-
נער. איך קלייב אָפּ עשליבע פון
זיי, פלאַנץ זיי איבער, וואָרעם זיי
מוט מיינע בליקען, ביז זיי גיבען
שפּראַצונג, ביז זיי נעמען זיך
צייטיגען און גיבען פּרוכט.

אין דער שטאָט פראג איז אמאָל געווען א גרויסער רב. דער רב איז געווען א גרויסער צדיק, און ווען ער פלעגט מחדש זיין די לבנה, פלעגן זיינע אויגען ליכטען מיט א גרויסער לויטערקייט, און זיין הויכער שטערען און זיין זילכערנע באָרד פלעגן פינקלען אין דער נאכט מיט אזא כשוף-ליכט, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מילען, ווייל ער איז געווען א גרויסער צדיק און א גרויסער בעל מופת.

איינער פון די פראגער אידען, וואָס האָט זעהר שטארק ליב געהאט צו זיין אינאיינעם מיט'ן רב ביי קידוש לבנה, איז געווען בערעל פראגער — א דארער איד, א סוחר, וואָס פלעגט אויספאָרע וועלטען.

איינמאָל האָט געטראָפּען, אז בערעל איז אוועק ערנעץ אין דער ווייטער וועלט אויף אזוי לאנג, אז מען האָט געמיינט, אז ער איז ערנעץ פארפאלען געוואָרען, צי חלילה דערטרונקען געוואָרען. נאָר ווען דער רב איז זיך אמאָל געשטאנען אין אן אָנהויב-חודש'דיגער לבנה נאכט אין מיטען מארק און האָט אינאיינעם מיט א גרויסער עדה אידען מחדש געווען די לבנה, האָבען אלע מיטאמאָל אויפגעהויבען די אויגען און דערזעהן — א מענש פליהט איבער'ן הימעל! ...

דאָס איז פונקט געווען ביי די „שלום עליכם'ס".
 האָט דער רב אויפגעהויבען זיין ליכטיגען פנים און אויס-
 געשריען צום פליהענדיגען מענשען:

— שלום עליכם!

האָט דאָס דעם מענשען גלייך גענומען ציהען אראָפּ, און ער
איז אראָפּגעפאלען כמעט צום רב אין די הענט אריין. און אלע
האָבען מיט שרעק דערזעהן, אז דאָס איז בערעל פראגער, דער
דארער איד, דער סוחר.

ב.

בערעל פראגער איז זיך געהאט געבאָרען איבער'ן ים מיט
 סחורה, וואָס ער האָט איינגעהאנדעלט אין ווייטע לענדער.
 איין אויפדערנאכט איז ער אזוי געשטאנען אויף דער שיף און
 געקוקט, ווי די וולע לבנה הויבט זיך אויף פון דעם מיטען ים, —
 זוי דער גאַנצער ים נעמט אלץ ווערען העלער און ליכטיגער, אזוי
 ווי מיליאָנען אויגען וואָלטען זיך אין אים פאנאנדערגעפענט. —
 און אזוי, אז אַלע וואַסערען פון דעם ים האָבען אויפגעשיינט מיט
 אזא גרויסען און ליכטיגען כח, זוי זיי וואָלטען מיטאַמאָל אלע
 אינאיינעם גענומען זינגען שירה צו נאָט, צו דער נאכט און צום
 הימעל.

פאלט דערביי בערלען איין:

— אָט ערשט איצט קאָן מען פארשטעהן די שענהקייט פון
 אונזער רב ביי קידוש לבנה! ... ווייל עס איז דאָך, ווי דאָס גאַנצע
 איצטיגע ליכט פון דעם אויפגעשיינטען ים וואָלט אין זיין פנים
 געלעגען...

און דערביי האָט זיך בערלען זעהר שטארק גענומען בענקען
 נאָכ'ן רב און נאָך זיין שטאָט פראג.

האָט ער זיך גענומען מרייסטען דערמיט, וואָס ער וועט, מיט
 גאָטס הילף, אינגיכען קומען אהיים, און צו דעם נייעם קידוש
 לבנה וועט ער שוין איה"ש זיין אינאיינעם מיט די אנדערע פראגער
 אידען לעבען דעם רב זייערען.

האָט זיך אָבער אינמיטען דערינען ווייט ארויף, צווישען

הימעל און וואסער באוויזען א וואַלקען, און נאָך דעם וואַלקען נאָך איינער און נאָך איינער, ביז די לבנה איז פארשטעלט געוואָרען, ביז דער הימעל און די נאכט זענען געוואָרען פינסטער און שוואַרץ, ביז דער ים איז מיטאמאָל געוואָרען ווילד און וויסט און בייז, ווי מען וואַלט אים פלוצלונג אלע זיינע ליכטיגע אויגען אויסגעשטאַ- כען. און ער האָט זיך צערייצט מיט אזא העלישען כעס, אז ער האָט גענומען אויפּשלאָגען זיינע כוואליעס אין טויזענטער איי- לענדיגע חילות, אין טויזענטער מחנות ווילד צעשראָקענע פערד מיט שווימגע ווייסע גריוועס. און די ווייסע וואַסער חילות און וואַסער פערד זענען מיט גרויס צאָרען געשפרונגען איינע אויף די אנדרער און עס איז פון זיי מיט אַמאָל געוואָרען שרעקליך שרייענדיגע בערג, וואָס האָבען זיך גענומען הויבען ווי ריזיגע גלעזערנע פּאַלאַצען און זענען גלייך צעבראָכען געוואָרען אין וויי- סען שטויב.

און אזוי האָט זיך דער ים מיטאמאָל גענומען ווילד טראָגען פון איין עק הימעל ביז'ן צווייטען. און די שיף האָט ווי א שפענ- דיל גענומען פליהען און שפּרינגען איבער די רוקענס פון די ווא- סער מחנות. און אזוי פון איין וואַסער מחנה צו דער צווייטער, ביז זי איז צעטרייסעלט און צעבראָכען געוואָרען אין שטיקער, און אלע מענשען, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן שיף, זענען אריי- געפאלען אין ים אריין.

בערעל פראגער האָט אָבער די גאנצע צייט אלץ ניט אויפ- געהערט צו טראכטען, אז אים וואַלט זיך זעהר וועלען כאַטש נאָך איין מאָל שטעהן מיט'ן רב ביי קידוש לבנה. האָט אים דערפאר נאָט געהאַלפּען, און ער האָט זיך אָנגעכאַפט אָן א ברעט. אָן דעם ברעט האָט זיך אָנגעכאַפט נאָך איינער. דאָס איז געווען א גרוי- סער, גראָבער טערק. האָט דער שטורעם זיי אזוי לאנג געטראָגען איבער דעם פארשווימטען ים, ביז ער האָט זיי ארויסגעוואָרפען אויף א וויספע.

ג.

לינגען זיך אזוי צוויי נאסע מענשען אויף דער וויספע —
 דער גרויסער, גראָבער טערק און דער קליינער, דארער בערעל.
 בערעל טראכט:
 — נו, וואָס וועט זיין? ...
 און דער טערק טראכט גאָרניט.
 זאָגט בערעל צום טערק:
 — א יא, מיר האָבען א גרויסען נאָט?
 זאָגט דער טערק א צעשראָקענער:
 — א? ... וואָס? ...
 זאָגט בערעל:
 — וואָס הייסט „א? וואָס?“ — זעהסט דאָך. אָט האָט ער
 אונז געשענקט דאָס לעבען.
 זאָגט דער טערק א צעשראָקענער.
 — נו, וואָס וועט איצטער זיין? ...
 — ענטפערט בערעל:
 — וואָס הייסט „וואָס וועט איצטער זיין?“ — קום, וועלען
 מיר זוכען!
 געהען זיי אזוי ביידע ארום א טאָג און א נאכט, און נאָך א
 טאָג, און נאָך א נאכט, און זיי זענען שוין ביידע גוט הונגעריג
 און מיר, און זיי קאָנען זיך נאָך אלץ ניט דערשלאָגען צו א מענש-
 ליכען ישוב.
 ערשט אויפ'ן דריטען פארנאכט הויבען זיי מיטאמאָל אויף

זייערע אויגען און דערזעהען פון דער וויימען, אז אין איין זייט פון דער ווילדער וויספע זעצט זיך די גרויסע זון, אין דער צווייטער זייט וויספע הויבט זיך אויף די גרויסע לבנה, און אין מיטען, צווישען דער אויפגעהענדער לבנה און דער אונטערגעהענדער זון, שטעהט א פאסטוך מיט א טשערעדע שאף. —

דערפרעהען זיי זיך ביידע און לאָזען זיך גלייך אנטקענען דעם פאסטוך מיט דער טשערעדע.

ווי נאָר אָבער זיי קומען אָן נאָהענט, דערזעהען זיי, אז דער פאסטוך איז א זעהר הויכער מענש, און אז ער האָט נאָר איין אויג, און דאָס אויג שטעהט ביי איהם אויפ'ן סאמע מיטען שטערען...

האָבען זיי זיך פאר אים דערשראָקען, ווייל זיי האָבען דאָך גלייך דערזעהן, אז דאָס איז א ווילדער ריז, א רוצח.

און זיי האָבען אודאי געוואָלט אנטלויפען.

לאָזט זיי שוין אָבער דער ריז ניט אנטלויפען, נאָר ער נעמט זיי אריין צווישען זיינע שאָף און האַלט זיי דאָרט ביז עס ווערט נאָכט.

און אז עס איז געוואָרען נאָכט, האָט דער ריז גענומען פארטרייבען זיינע שאָף, האָט ער זיי אויך פארטריבען אינאיינעם מיט די שאָף אין א גרויסען הויף מיט א הויכען פארקאן און האָט הינטער זיך פארשלאָסען דעם טויער...

טראַכט בערעל:

— נו, וואָס וועט איצטער זיין?..

און דער טערק טראַכט נאָרניט.

און דער ריז מיט'ן איינציגען אויג אין מיטען שטערען נעמט זיך ביי דעם שוין פון דער לבנה פאנאנדערלעגען א גרויס פייער. און ווען דאָס פייער ברענט זיך פאנאנדער, נעמט דער ריז זיין שפּיץ אין האַנט און געהט צו צו בערלען און ניט אים א טאָפּ.

— זעהט ער, אז בערעל איז דאר, הויט און ביין, לאָזט ער אים אָפּ
און געהט צו צום טערק און גיט אים אַ טאַפּ. — זעהט ער, אז דער
טערק איז פעט און רויט — שמעכט ער אים אריין דעם שפיז אין
הויך און לעגט אים אויפ'ן פייער בראָטען.
און דער ריז האָט דעם טערק אָפגעבראָטען, און האָט אים
אויפגעגעסען און האָט פארטרונקען מיט אַ פּאס וויין, און האָט זיך
געלעגט שלאָפען.

ד.

און אז בערעל האָט דערזעהן, אז פון דעם טערס זיינען שוין אפילו די ביינער ניט געבליבען, איז אויף אים אָנגעפאלען א גרויסער שרעק.

זיצט ער אזוי צווישען די שאָף און טראכט :

— סטייטש, איך האָב דאָך אין דער היים א ווייב מיט קינד דער, זאָס יועט פון זיי איצטער ווערען! ? ... און דערצו ווילט זיך מיר דאָך אזוי שטארק כאַטש נאָך איינמאָל זעהן אונזער היי-ליגען רב ביי קידוש לבנה...

און ווי נאָר בערעל טראכט אזוי, קומט אים אין קאָפּ אזא רעיון :

— אזוי ווי דער ריז האָט זיך אָנגעגעסען און אָנגעטרונקען מיט אזוי פיעל וויין, שלאָפט ער דאָך איצט געשמאק, איז צו וואָס זאָל איך, בערעל פראגער, איצט זיצען צווישען די שאָף, ווי א באָק, און ווארטען, ביז ער וועט זיך אויפכאפען און וועט מיך אויך אָפּ-בראַטען? ! ...

און בערעל האָט זיך מיטאמאָל אויפגעהויבען פון צווישען די שאָף און איז צוגעגאנגען און האָט אָנגענומען דעם ריז'ס שפיז און האָט אים אריינגעלעגט אין דעם ברענענדיגען פייער. און ווען די שפיז איז געוואָרען שטארק רויט, האָט ער זי ארויסגענומען פון דעם פייער. די שפיז האָט געברענט אין זיינע הענט, ווי אז אָנגעצונדענע. און ער האָט דערביי אויפגעהויבען זיינע אויגען צו דער לבנה און אזוי געזאָגט :

— גאַטעניו, איך בין בערעל פראַנער. איך האָב דאָך אזוי פיעל מאָל מחדש געווען דיין לבנה אינאיינעם מיט אונזער היי-ליגען רב, און איך וויל זי אויך ווייטער מחדש זיין. העלף מיר נאָר איצט פון די הענט פון דעם ריו, דעם רוצח מיט'ן איין אויג אין שטערען, וואָס האָט ליב צו עסען געבראָטענע מענשען!

און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אָפגעזאָגט, האָט ער זיך גלייך דערפיהלט זעהר שטאַרק, און ער האָט אָנגענומען די שפיז און האָט איר צעגליהטען שפיז אריינגעשטאָכען אין דעם ריו'ס אויג. האָט זיך דער ריו אויפגעכאַפט מיט א גרויס געשריי און זיך גענומען ארומלויפען איבער'ן הויף צו כאַפען בערלען.

בערעל אָבער האָט זיך באהאַלטען צווישען די שאַף. און דער ריו איז דאָך שוין געווען בלינד, האָט ער אים ניט געקאָנט זעהן.

ווען דער ריו האָט דערפיהלט, אז ס'איז שלעכט, איז ער גע-גאַלען אויף א המצאה, — ער איז צוגעגאנגען און האָט געעפענט דעם טויער און גענומען ארויסלאָזען די שאַף.

די שאַף האָט דער בלינדער רוצח ארויסגעלאָזען איינציגווייז, און אליין איז ער די גאנצע צייט געשטאנען לעבען טויער און גע-טאַפט מיט זיינע גרויסע הענט אין דער לופט איבער די שאַף, כדי טאָמער קומט אינאיינעם מיט די שאַף אויך אָן בערעל, זאָל ער אים קאָנען כאַפען און דערוואַרנען.

דערזעהט בערעל, אז ס'איז שלעכט. הויבט ער אויף זיינע הענט צום הימעל:

— סטייטש, גאָט, דו האָסט מיר געהאַלפען ביז איצט, טאָ העלף-זשע מיר אויך ווייטער!

און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אָפגעזאָגט, אזוי איז אים גלייך געקומען אין קאָפּ אזא רעיון:

— די שאף זענען דאך זעהר גרויסע, און זיי זענען באוואקט
 סען מיט לאנגע האָר! ...
 און בערעל נעמט און לעגט זיך ארונטער אונטער דעם בויד
 פון א גרויסער שאף און האלט זיך אָן אָן אירע לאנגע האָר, און ער
 נעמט מיט זיך מיט די ריזען שפיז און א ברויט צום עסען.
 געהט די שאף און טראָגט אים ארויס פון טויער אינאיינעם
 פיט'ן ברויט און מיט'ן שפיז.
 און אז בערעל פראגער איז ארויס פון טויער, האָט ער זיך
 אויפגעכאפט אויף די פיס און האָט גענומען לויפען, וואוהין נאָר
 די אויגען האָבען געטראָגען.

ת

אָבער ווי נאָר בערעל איז אזוי געלאָפּען פון דעם ריו, מיט'ן שפּיז אין איין האנט און מיט'ן ברויט אונטער דער אנדער האנט, האָט ער דערזעהן פון דער ווייטען, ווי עס לויפט א קלאָר ווייסע שאַף, און נאָך איר יאָגט זיך נאָך א ווילדער פּאַנדול.
דער פּאַנדול האָט געהאט א קאָפּ פון א חזיר און הערנער פון אן אָקס. און א פייער האָט געזעצט פון זיין ווילדען מויל און פון זיינע ווילדע נאָזלעכער.

דער פּאַנדול איז שוואַרץ און פינסטער, און די שאַף איז ווייס, אזוי ווייס, אז אזא ווייסקייט האָט מען נאָך נאָר אויף דער וועלט ניט געזעהן. און דער פּאַנדול וויל ניט אנדערש, ווי פּאַרצוקען די קלאָר-ווייסע שאַף...

איז בערעל געבליבען שטעהן און גענומען קוקען צו דער שאַף מיט שרעק, — ווייל אָט, אָט — און דער פּאַנדול וועט אָניאָגען די שאַף.

ווי נאָר אָבער בערעל פּראַגער האָט אזוי גענומען קוקען צו דער שאַף, האָט די שאַף אים דערזעהן...
און אז די שאַף האָט אים דערזעהן, האָט זי גלייך גענומען לויפּען צו אים, און דער בייזער פּאַנדול נאָך איר.
זעהט בערעל, אז ס'איז שלעכט, ווייל דער פּאַנדול וועט קומען אהער, וועט ער מן הסתם צערייסען אי די שאַף, אי אים. נאָר ער מאכט ביי זיך אָפּ:

— מילא, וואָס עס וועט זיין, וועט זיין! איך האָב דאָך ביי

זיך אין האנט א שפיו און אין הימעל א נאָט. און אויף דער וויי-
טער שאָף איז דאָך טאקע א גרויס רהמנות.

און ווי נאָר בערעל פראגער טראכט אזוי, איז די שאָף שוין
ניט ווייט פון אים. און איידער וואָס-ווען, האָט די שאָף גענומען
לויפען אין א נאָר ארום בערלען. און ווי נאָר די שאָף האָט פאר-
ענדיגט איר נאָד, אזוי איז ארום בערלען געוואָרען א גרויסער שיי-
גענדיגער רינג. דעמאָלט איז די ווייסע שאָף גלייך אריינגעלאָפֿען
אין רינג און האָט זיך אוועקגעלייגט לעבען בערלען...

אז דער שווארצער פאנדול האָט דאָס דערזעהן, איז זיין כעס
געוואָרען אזוי גרויס, אז די שטיקער פייער פון זיין מויל און פון
זיינע נאָזלעכער האָבען גענומען שלאָגען אין גרויסע פלאמען. ווי
נאָר אָבער די פלאמען זענען אָנגעקומען צום ווייסען רינג, וואָס
ארום בערלען און דער שאָף, האָבען זיי אויפגעהערט צו ברענען...
און דער שווארצער פאנדול איז געקומען ביז צום ווייסען
רינג און האָט גענומען ארומלויפען ארום דעם רינג א בייזער און
שרייענדיגער. ער האָט געקריצט מיט די ציין און געריסען די
ערד אונטער זיך. דעם רינג אָבער האָט ער ניט געקאָנט אריבער...
און אז דער פאנדול האָט דערזעהן, אז ס'איז שלעכט, האָט
ער זיך א צערייצטער אוועקגעשטעלט לעבען רינג אנטקעגען
בערעל פראגער און גענומען ביז רעווען און שרייען, אז בערעל
זאָל אים ארויסגעבען די ווייסע שאָף, ווייל שוין זעהר פיעל יאָרען,
ווי ער יאָגט זיך נאָך דער ווייסער שאָף און קאָן זי ניט כאַפֿען;
היינטיגע נאכט וואָלט ער זי געוויס געכאָפּט, ווען ניט ער, —
בערעל פראגער.

זאָגט צו אים בערעל:

— בייזער פאנדול! דוין שרייען איז אומזיסט. איך וועל
דיר די שאָף ניט געבען, ווייל איך זעה דאָך שוין איצט באשיינ-
פערליך, אז מיר איז באשערט צו באשיצען די שאָף; און דו,

בייזע חיה, זעהסט דאָך שוין אליין, אז די ראשיצט אויך מיר,
ווייל איבער דעם רינג, וואָס זי האָט געמאַכט און מיר, קאָנסט
אויך צו מיר ניט צוקומען.

געמט דער פּאַנדול נאָך העכער שרייען און נאָך בייזער רייסען
די ערד אונטער זיך. און ער טשירעל אַויס זיינע שרעקליך
גרויסע ציין, און ער זאָגט:

אויב דו גיסט מיר ניט ארויס די שאַף, וועל איך דאָ בלייבען
שטעהן לעבען רינג אזוי לאַנג, ביז דו וועסט שטארבען.
זאָגט בערעל צום פּאַנדול:

— זיי וויסען, אז איך הייס בערעל פּראַנער. און איך שרעק
זיך נאָר פאַר נאָט אין הימעל. און דו, בייזער פּאַנדול, געה בעסער
אוועק פון דאַנען און לאָז די שאַף צורוח, ווייל אויב ניט, איז
זעהסטו אָט די שפּיז. דאָס איז די שפּיז פון דעם גרויסען
ריו, וואָס האָט געהאַט בלוז איין אויג אין קאָפּ, און איך האָב אים
דאָס איינציגע אויג זיינס מיט אָט דער שפּיז אויסגעשטאַכען.
איצט, זעהסטו, איז די שפּיז אין מיינע הענט.

ווי נאָר דער פּאַנדול האָט דערהערט אזוינע רייד און דער
זעהן די שפּיז, האָט ער זיך גלייך דערשראַקען און זיך גענומען
בעטען:

— איך בין הונגעריג, איך בין הונגעריג!

זאָגט בערעל צום פּאַנדול:

— אויב דו ביזט הונגעריג, טאָ נע דיר א שטיק פון מיין
ברויט.

ענטפערט דער פּאַנדול:

— ניין, ניין! מיין הונגער איז ניט פאַר קיין אנדער זאך,

נאָר פאַר דער ווייסער שאַף!...

זאָגט בערעל פּראַנער:

— א, וויבאלד אזוי, — טאָ נע!!

און ער גיט צו אים א וואָרף די נרויסע שפיו.
 איז דער ווילדער פאָנדול גלייך אויפגעשפרונגען אין דער
 לופטען פאר שרעק און האָט זיך גענומען לויפען אין דער נאכט,
 וואוהין די אויגען האָבען אים געטרָגען.
 אָבער וואוהין דער פאָנדול האָט געלאָפען, איז אים די שפיו
 אלץ נאָכגעפלויען... און אזוי לאנג און אזוי ווייט ווי בערעל
 פראגער'ס אויגען האָבען געקאָנט קוקען אין דער נאכט, האָבען זיי
 אלץ געזעהן, ווי דער פאָנדול לויפט אום א ווילדער פון שרעק, און
 די שפיו לויפט אלץ נאָך נאָך אים...
 ווען בערעל פראגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, איז די
 ווייסע שאַף שוין געווען ווייט פון אים.

5

האַט בערעל פראַגער נאָכדעם געדאַנקט גאָט, וואָס ער האָט אים געהאַלפֿען ראַטעווען די ווייסע שאַף, און האָט זיך געלאָזט געהן.

און אזוי איז ער נאָכדעם געגאַנגען א נאכט און א טאָג, ביז אויף מאָרגען פאַרנאַכט, ווען עס איז אים אויסגעגאַנגען דאָס לעצטע שטיקעל ברויט, האָט ער פאַר זיך דערזעהן א גרויסען פאַלאַץ.

געהט בערעל צו צום פאַלאַץ, גיט א קלאַפּ אין טיר און טויער, עפענען זיי זיך אויף. געהט ער אריין אינעוועניג און דערזעהט, אז ס'איז זעהר א רייכער פאַלאַץ, פול מיט רייכע כלים, וואָס זיי נען געמאַכט פון גאָלד און זילבער. אָבער קיין לעבעדיגער מענש איז אין פאַלאַץ ניטאָ...

טראכט ביי זיך בערעל:

— וואָס הייסט ? פאַר וואָס איז דאָ קיינער ניטאָ ?

און ער טראכט:

דאָס איז געווען א נעסט פון גולנים, וואָס קומען זיך אהער צונויף אין מיטען נאכט און באהאַלטען דאָ זייערע אוצרות. דער-פאַר איז דאָ איצט קיינער ניטאָ.

און ער טראכט:

זאָל איך בלייבען דאָ, קאָנען זיי מיך נאָך הרג'ענען. זאָל איך ווייטער לויפען, ווייס איך ניט, וואוהין. און אויב זיי טרעפען מיך אָן אין מיטען פעלד, הרג'ענען זיי מיך דאָך סיי-ווי-סיי, און

סיד בין איך אויך; וואָלט דאָך געווען בעסער, איך זאָל זיך דאָ אויסבאהאלטען ביו איבערנאכט, און אויף מאָרגען, ווען קיינער וועט דאָ ווידער ניט זיין, וועל איך מיר געהן ווייטער.

און ווי ער טראכט אזוי, דערזעהט ער פאר זיך אן אויווען. נעמט ער און קריכט ארונטער אונטער'ן אויווען און פארמאכט דאָס טירעל אזוי, אז ער זאָל קאָנען זעהן, וואָס עס וועט דאָ פאָר קומען ביי דער נאכט.

איז ווי בערעל פראנער לינט זיך אזוי אונטער'ן אויווען און קוקט ארויס אויפ'ן רייכען פאלאץ, דערזעהט ער, ווי פאר'ן פענר סטער געהט אויף די לבנה. און ווי נאָר די לבנה איז אויפגעגאנגן גען, אזוי האָט זיך מיטאמאָל דערהערט דאָס קומען פון גרויסע חיילות און דאָס שפילען פון גרויסע מוזיק קאפעליעס. און גלייך נאָכדעם האָבען די חיילות גענומען אָנפילען די נאכט מיט הילכונע צעשרייען:

דער מלך קומט אהער!
 דער מלך קומט אהער!
 עס לעבט דער מלך!
 דער מלך לעבט!

האָבען זיך די מוזיק קאפעליעס דערויף צעשפילט נאָך פרעה ליכער און זענען צונעקומען נאָר נאָהענט צום פאלאץ... פאלט דערביי אויף בערלען אָן אזא שרעק, אז ער קאָן אין זיך קוים איינהאלטען די נשמה.

און דערווייל צינדען זיך אין פאלאץ מיטאמאָל אָן א סך ליכט. און אלע זילבערנע און גאלדענע כלים שיינען זיך זעהר שטארק פאנאנדער. און עס צעפענען זיך די טירען, און עס קומט אריין דער מלך, און עס קומען אריין זעהר פיעל הארען. און די הארען זעצען ארויף דעם מלך מיט גרויס כבוד אויף א גרויסען גאלדענעם שטול, און דער מלך זאָגט:

— ווער עס האָט עפעס אַ קלאַג אָדער אַ משפט, זאָל צוקומען פאַר מיר, דען איך וועל אלעמען ענטפערען!

זענען אַ סך מענשען צוגעקומען און האָבען זיך פאַר אים גע-
קלאַגט און האָבען זיך פאַר אים געלאָדען. און ער האָט זיי אלע-
מען זעהר גוט געענטפערט. און עס איז זיי אלעמען זעהר וואויל
געפעלען, און זיי האָבען זעהר שטארק געלויבט און גערימט דעם
מלך.

און אזוי האָט זיך דאָס געצויגען ביז האַלבער נאַכט.
ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האַלבע נאַכט, אזוי
האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון אַ האָן.

און ווי נאָר דער האָן האָט אַ קרעה געטאָן, זענען לעבען מלך
מיטאמאָל, ווי פון אונטער דער ערד, אויסגעוואקסען צוויי גרויסע
גבורים. און די גבורים האָבען גלייך אָנגעכאַפט דעם מלך און
אים צעריסען אין שטיקער...

און אין פּאַלאַץ איז נאָכדעם קיינער ניט געבליבען. גלייך
ווי עס וואָלט דאָרטען נאָר פון פריהער קיינער ניט געווען. און
די ליכט. זענען מיטאמאָל אויסגעלאָשען געוואָרען. נאָר דער שיין
פון דער לבנה און פון די זילבערנע און גאָלדענע כליים איז איבער
דעם פּאַלאַץ פארבליבען.

טראכט זיך ביי זיך בערעל פראגער:

— וואָס זאָל דאָס אלץ באַטייטען?...

און ער מאכט ביי זיך אָפּ, אַז ס'איז כדאי אויף אַ משיקאָ-
וועס צו פארבלייבען דאָ נאָך אויף אַ נאכט און זעהן, וואָס אדרבה
וועט דאָ פאָרקומען אין דער אנדערער נאכט?

און ער טראכט:

— ממה נפשך! — האָט מיר שוין יאָ גאָט באשערט צו זעהן

וואונדער — טאָ לאַמיק זעהן. און ווייטער, איז דאָך גאָט א
טאטע. אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, איך זאָל דאָס אלץ זעהן, כדי
איך זאָל דאָס נאָכדעם קאָנען דערזעהלען פאר'ן רב און פאר צלע
אידען פון אונזער שטאָט.

ז.

און אז עס איז געקומען די צווייטע נאכט, איז ווי נאָר די לבנה האָט זיך באוויזען פאר די פענסטער פון דעם פאלאץ, אזוי האָט זיך גלייך ווידער דערהערט דאָס אַנקומען פון גרויסע היילות און דאָס שפילען פון גרויסע מוזיק קאפעליעס. און ווידער האָבען זיך אָנגעצונדען א סך ליכט אין דעם פאלאץ און מען האָט אריינגעפירט דעם מלך מיט גרויס כבוד, און ער האָט זיך געזעצט אויף זיין שטול און האָט געענטפערט אלעמענס בקשות. ווי נאָר אָבער עס איז געקומען צו האַלבער נאכט, אזוי האָט זיך גלייך דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן, און צוויי גרויסע גבורים זענען גלייך צוגעלאָפּען און האָבען אָנגעכאפט דעם מלך און האָבען אים צעריסען אויף שטיקער.

טראכט ביי זיך בערעל פראגער :

— טע-טע-טע! אויב שוין יאָ אזוי, אויב אזוי לאנג ווי ער איז מלך, הערט ער אויס אלעמענס בקשות, און מען פאָלגט אויס זיינע באפעלען, איז צו וואָס זאָל איך דאָ ליגען אונטער'ן אויווען? אימער וועל איך דאָ בעסער אָפּווארטען נאָך א טאָג ביז אויף דער נאכט, און ווי נאָר דער מלך וועט דאָ זיין, און מענשען וועלען צו אים נעמען געהן מיט בקשות, וועל איך צו אים אויך צוגעהן און וועל אים דערצעהלען אלץ, וואָס מיט מיר האָט געטראָפּען, — אז איך בין דאָ א פארבלאָנדזשעמער, אז איך האָב שוין עטליכע טעג ניט געגעסען, און אז איך האָב אין דער היים א ווייב מיט סינדער, און אז אויב איך זאָל נאָך קאָנען קומען אהיים ביז מאָרגען, וואָלט

איך נאך אפשר זוכה געווען צו שמעקן אינאיינעם מיט אונזער רב ביי קידוש לבנה. — און אז דער מלך וועט אויסהערען מיין גאנצע קלאַג, קאָן דאָך זיין, אז ער וועט שאפען, מען זאָל מיך אָפּפירען אַהיים.

— עס קאָן דאָך אָבער אויך זיין, אז ער זאָל מיך נאָר הייסען הרג'ענען — זאָגט בערעל צו זיך אליין.
באלד אָבער ענטפערט ער זיך און זאָגט:

— אַ איד טאָר אזוי ניט טראכטען; ווייל אויב א אידען איז באשערט צו לעבען, וועט אים גאָט העלפען, און ער וועט לעבען בלייבען, און אויב ניט, — וועל איך דאָך שוין דאָ באלד שטארבען פון הונגער...

און בערעל האָט טאקע אזוי געטאָן. ער האָט אָפּגעווארט, ביז עס איז ווידער געוואָרען נאכט, און ווי נאָר דער מלך איז אָנגעקומען און האָט זיך געזעצט אויף זיין שטול, און דער עולם האָט גענומען צו אים געהן מיט בקשות, אזוי איז בערעל פראַגער אַרויסגעקראַכען פון אונטער'ן אויווען, איז צוגעגאנגען און איז געפאלען דעם מלך צו די פיס און האָט אים אויסדערצעהלט זיין גאנצע קלאַג.

און ווי נאָר דער מלך האָט אויסגעהערט אלץ, וואָס מיט בערעלען האָט געטראָפען, אזוי האָט ער גלייך געזאָגט:

— דיין פארלאַנג זאָל דערפילט ווערען!

און דער מלך האָט גלייך געשאפען צו איינעם און געזאָגט:

— פיר אָפּ דעם מענשען צו זיין שמאָט!

האָט דער, וועמען דער מלך האָט געשאפען, גלייך גענומען בצרעלען פאר דער האנט, אים אַרויסגעפירט פון פאלאץ און גענוג מען געהן מיט אים, ווי א ווינט וואָלט זיי געטראָגען.

ז.

אויפ'ן וועג איז בערעל פראגער איינגעפאלען :
 — סטייטש ! וואָס פאר א פנים האָט דאָס ? — איך האָב
 געזעהן אזוי פיעל וואונדער, צום סוף ווייס איך דאָך ניט וואָס,
 ווער און ווען...

רובט ער זיך אָן צו דעם, וואָס פירט אים :
 — אדוני ! זאָג מיר, איך בעט דיך, וואָס איז דאָס פאר א
 מעשה מיט דעם מלך, וואָס אלע נאכט קומט ער און קעניגט, און
 איטליכער גיט אים אָפּ גרויס כבוד, און דערנאָך צערייסט מען
 אים.

זאָגט צו אים דער פירער :
 — זיי ווייסען, אַז דאָס איז דער רוצח, נירון. שוין א סך
 יאָרען, אז ער איז טויט, און ווען ער האָט געלעבט, האָט ער זעהר
 פיעל מענשען אויף שטיקער צעריסען, און ער איז אויך געווען א
 גרויסער צורר היהודים און האָט נאָר געוואָלט אָפנעמען די נאנצע
 וועלט און ווערען א מלך איבער איר. דערפאר באשאפט מען אים
 איצט יעדע נאכט און מען קרוינט אים פאר א מלך, און ווי נאָר
 עס קומט דעם האָנט'ס אויסגעשריי פון האַלבער נאכט, צערייסט
 מען אים אויף שטיקער. דאָס איז די שטראַף, וואָס גאָט האָט אים
 געגעבען, ווייל גאָט באַצאָלט מדה כנגד מדה.
 „און ווייטער דארפסטו, בערעל, ווייסען, אז דו ביזט איצט
 אין לַבְנֵה לַאֲנָד. מען האָט דיך אהערצו געבראַכט דערפאר וואָס
 דיין קידוש לַבְנֵה איז שוין אהער זעהר פיעל מאָל ארויפ־

געגאנגען, אינאיינעם מיט דעם ליכט פון דין הייליגען רב, און וויל מען האָט געדארפט האָבען עמיצען, וואָס זאָל ארויס-רייסען די שפיז פון דעם גרויסען ריז. וואָרים נאָר דורכ איר האָט מען אין יענער נאכט געקענט ראטעווען די ווייסע שאַף פון דעם ביזען פאנדול.

„און דו מוזט וויסען, אז דאָס איז ניט גלאַט אזוי א ווייסע שאַף. נאָר דאָס איז א שאַף וואָס איז אין גלות זינט דאָס אידישע פאָלק איז אין גלות.

„און די שפיז, וואָס דו האָסט געוואָרפען דעם פאנדול, פליהט אים נאָך אלץ נאָך.

„און זי וועט אים נאָך אזוי נאָכפליהען ביז אין דעם סוף פון די טעג.

„און ווען דער שפיז וועט טרעפען דעם פאנדול אין קאָפּ אריין, וועלען דעמאָלט אלע מענשען אויפגעריכט ווערען.“

און אזוי האָט דער פירער די גאנצע צייט גערעדט צו בערעל פראנער און איז מיט אים אלץ געגאנגען, ווי דער ווינט וואָלט זיי געטראָגען.

מיטאמאָל אָבער האָט זיך דער פירער אָפגעשטעלט און אויס-גערופען:

— הויב אויף זיינע אויגען בערעל:

הויבט בערעל אויף זיינע אויגען און דערזעהט, אז ער איז שוין אין פראג...

און איידער וואָס-ווען זאָגט דער פירער צו אים:

— זיי וויסען, אז איך קאָן שוין מיט דיר ווייטער ניט געהן. און איידער איך ווער ניט לעבען דיר, האָב איך דיר נאָך צו זאָגען איין זאך:

— געדענק, דו ביזט אזוי פיעל נסיונות אויסגעשטאנען,
 שמעה אויס נאך איין נסיון: —
 — זיי וויסען, אז כאָטש דו זעהסט שוין פאר זיך דיין שטאַט
 פראג, ביזטו פונדעסטוועגען נאָך אלץ אין לבנה־לאַנד, און אויב
 דו ווילסט באמת קומען אהיים, מאָרסטו ניט מפסיק זיין, פון איצט
 ביז דו טרעסט אריבער די שוועל פון דיין הויז. וואָרים טאָמער
 רעדסטו אויס א וואָרט מיט עמיצען, איידער דו ביזט אריין צו זיך
 אין הויז, וועט זיין שלעכט מיט דיר, — וואָרים דו וועסט רעדען
 נאָך איידער דו ביזט ארויס פון לבנה לאַנד.
 און ווי נאָך דער פירער האָט דאָס אָפגעזאָגט, איז ער ניט
 געבליבען.

ט.

און בערעל פראגער איז זיך גענאנגען אליין אהיים איבער די פראגער גאסען און האָט גוט אין זינען געהאט, אז ער זאָל מיט קיינעם קיין וואָרט ניט ריידען, ביז ער וועט אריינגעהן צו זיך אין הויז.

ווי נאָר אָבער בערעל קומט פאר זיין טיר, דערזעהט ער זיין ווייב ארויסקומען פון הויז — דערפרעהט ער זיך זעהר, און ער פארנעסט זיך אָן אלץ און פרעגט:

— וואָס מאכסטו, מיין ווייב? ...!

און ווי נאָר ער האָט דאָס ארויסגעזאָגט, אזוי האָט עס אים גלייך א הויב געמאָן אין דער לופטען זיבען מייל הויך, און עס האָט אים גענומען טראָגען איבער'ן הימעל אזוי שטארק, אז ער איז שיער צעשאַטען געוואָרען.

איז אָבער גראָד דעמאָלט דער פראגער רב ארויסגענאנגען מיט א גרויסער עדה אידען און זאָט זיך מיט זיי אוועקגעשטעלט אין מיטען מארק מחדש זיין די לבנה. און זיינע אויגען האָבען זיך פאנאנדערגעלויכטען, און זיין הויבער שטערען און זיין זילבערנע באָרד האָבען פון זיך ארויסגעגעבען דעם וואונדערבארען שיי, וואָס מען האָט געקאָנט זעהן אויף מיילען. און ווי נאָר עס איז געקומען צו „שלום עליכם, עליכם שלום“, האָט דער רב אויפגע- הויבען זיין וואונדערבאר שיינענדיגען פנים און האָט אויסגעשריען:

— שלום עליכם!

אזוי האָט עס בערלען גלייך גענומען ציהען אראָפּ.
און ער איז אראָפּגעפאלען לעבען רב געזונט און פריש.
און ער איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס, און האָט גע-
ענטפערט :
— עליכם שלום !

דער פראגער רב האָט זעהר שטארק געהאַלטען פון טבילה און
ער פלעגט זאָגען :

— וואָס מער איינער טובל'ט זיך, וואָס מער איינער וואַשט
און רייניגט זיין לייב, אַלץ ריינער און ליכטיגער ווערט זיין נשמה.
און נאָך פלעגט ער זאָגען :

— אַן אומריינער מענש איז שווער און אַ ריינער מענש איז
לייכט, אזוי לייכט, אז ער קאָן כמעט געהן איבער דער לופט.

און אַלע פאַרטאַג, ווען דער מאָרגענשטערען איז אַן איין און
איינציגער געשטאַנען איבער דעם פראַגער הימעל פלעגט דער
פראַגער רב לייב האַבען זיך טובל'ען אינאיינעם מיט עטליכע פון
זיינע נאָהענטע חסידים אין די בלויע וואַסערען פון דעם זעהר
ברייטען פראַגער טייך.

און נאָך דער טבילה האָט זעהר אָפט געטראָפּען, אז דער רב
פלעגט אַרויסנעמען זיין טאַשענטיכעל, דאָס פאַרשפּרייטען אויפ'ן
וואַסער און זיך אַרויפשטעלען אויף דעם, און אזוי אַוועק
פאַרען איבער'ן טייך, ביז ער פלעגט פאַרשווינדען פון אויג,
און נאָכדעם קומען צוריק אַ לייכטער און אַ ליכטיגער און דאָס
טיכעל אונטער אים האָט זיך אפילו ניט איינגענעצט און ניט איינ-
געבויגען.

איינמאָל האָט געטראָפּען, אז ווען דער פראַגער רב האָט נאָך
זיין טבילה פאַרשפּרייט זיין טיכעל און זיך אזוי אַוועקגעלאָזט
פאַרען איבער די וואַסערען פון דעם גרויסען טייך, האַבען די

חסידים מיטאמאָל דערזעהן, ווי פון זעהר ווייט ארויף נעמען זיך אנטקעגען רב אויפשלאָגען גרויסע וואסערהויפענס, און באלד האָר בען זיי דערזעהן, אז די וואסערהויפענס ווערען דאָס געוואָרפען פון א חיה, צי א פיש אזא, וואָס טראָגט זיך מיט גרויס אימפעט גלייך אנטקעגען פראגער רב. דער רב אָבער איז מיטאמאָל גער וואָרען אזא ליכטיגער, אז דאָס וואסער ארום אים האָט גענומען שיינען אויף מילען, און ער האָט גלייך אויפגעהויבען זיין שטעקען אנטקעגען דער שרעקליכער באשעפעניש. און אז די באשעפעניש האָט דאָס דערזעהן, האָט זי א שפרונג געטאָן אין דער לופטען און גענומען לויפען אויף צוריק, דערביי איז אָבער עמיציר אראָפּ געפאלע פון איר רוקען, איז דער רב אויף זיין טיכעל צוגעפאָרען צו דעם עמיצען און אים דערלאנגט זיין שטעקען. איז יענער גלייך ארויפגעשפרונגען אויפ'ן שטעקען, זיך נאָכדעם אָנגעכאפט אָן דעם רב'ס גארטעל. און ווען זיי זענען אזוי אינאיינעם אָנגעקומען צו ריק צום ברעג, האָבען אלע מיט שרעק דינרזעהן, אז דער עמיצער, איז דאָס בערעל פראגער, דער דארער איר, דער סיחר, וואָס פלעגט אויספאָרען וועלטען.

ב.

בערעל פראגער איז זיך געהאט געפאָרען נאָך סחורה אין ווייטע לענדער. און ער איז זיך אזוי געפאָרען, ביז ער איז אָנגע- קומען אין אן איינפאָר-הויז, וואָס איז געשטאנען אויפ'ן ברעג פון א זעהר שרעקליכער מדבר. ווי נאָר אָבער ער איז צוגעקומען צום הויז קוקט ער זיך אום און דערזעהט זעהר פיעל מענשען מיט וועגען און פערד, מיט קעמלען און אייולען, און די מענשען האָבען מיט זיך פיעל געווער און זענען אלע באוואפענט פון קאָפּ ביז די פיס. דערשרעקט זיך בערעל און טראכט:

— מן הסתם זענען דאָס גזלנים!

ער שטארקט זיך אָבער און באגריסט זיי, ווי עס פאסט פאר א אידען ט סוחר און פרעגט:

פון וואנען קומט איר, פריינד, און וואוהין ציהען אייערע טריט?

ענטפערען זיי אים:

— מיר זענען אלע סוחרים פון פארשידענע לענדער און מיר ציהען קיין אפריקא נאָך סחורה.

וואונדערט זיך בערעל:

— אויב סוחרים פון פארשידענע לענדער איז פארוואָס האָ- בען זיי זיך גראָד אלע צונויפגעקליבען דאָ אויף דעם אָרט, און פארוואָס זענען זיי אלע אזוי שטארק באוואפענט?

דערקלערען זיי אים, אז דאָס דאָזיגע הויז איז פון שמענדיג אָן דאָס אָרט וואו זיי עס קומען זיך צונויף די סוחרים, וואָס דארפן

איבערקרייצען די מדבר און זיי ווארטען דאָ אָפּ ביז עס זאמעלט זיך צונויף א גרויסע מחנה, דעמאלט באוואפענען זיי זיך און לאָז זען זיך אינאיינעם. וואָרים ווער וואָלט זיך דען אנדערש אונטער-געשטעלט דורכצוקרייצען אָט די שרעקליכע וויסטעניש וואו עס האלטען זיך אויף שלעכטע חיות און שרעקליכע רויבער באנדעס? ! געפעלט בערלען זייער ענטפער און ער מאכט ביי זיך אָפּ, א דאָס איז מן הסתם א גאָט זאך, וואָרים ער האָט זיך דאָך טאקע געקליבען צו פאָרען קיין אפריקא. און ער געהט און באהעפט זיך אָן דער מחנה און באוואפענט זיך ווי איינער פון זיי, און לאָזט זיך מיט זיי אין וועג אריין, אין וועג קיין אפריקע, איבער דער שרעק-ליך גרויסער און וויסטער מדבר, וואָס ציהט זיך און שפרייט זיך אויף נאנצע הונדערט טעג גאנג.

ג.

ווי נאָר אָבער די גרויסע מחנה סוחרים איז אָפגענאַנגען אין דער מדבר ביי א פופציג טעג, זענען זיי פלוצלונג באפאלען געוואָרן רען פון א באַנדע רויבער.

די סוחרים זענען דאָך אָבער געווען באוואפענט, האָבען זיי דערפאר אָנגעריכט א מלחמה געגען די שרעקליכע רויבער און זיי האָבען מיט זיי מלחמה געהאַלטען א גאַנצען טאָג ביז שפעט אין אָווענט. און אז עס איז געקומען אין אָווענט האָבען זיך די סוחרים געשטארקט איבער די רויבער. און אז די רויבער האָבען דערזעהן, אז סאיז שלעכט האָבען זיי גענומען שליידערען שווערע שטיינער צו די אָנגעלאָדענע קעמלען און צו די עזלען און די פערד וואָרים זיי האָבען געוואוסט, אז דאָרטען מוזען זיך געפינען די לאַגלען מיט וואַסער, וואָס די סוחרים פיהרען מיט זיך מיט אויף דעם לאַנגען וועג פון דער טרוקענער און זאַמדיגער מדבר, און אז אויב זיי וועלען צעברעכען די לאַגלען וועלען זיך די סוחרים מוזען אונטערגעבען אָדער שטאַרבען פון דאָרשט.

ווען אָבער אויף דעם שטילען הימעל, וואָס איז געהאַנגען איבער די טרוקענע זאַמערען פון דעם ווילדען מדבר, האָט זיך באוויזען דער גרויסער מאָרגענשטערען, האָבען די גלנים גלייך אויסגערדעהט זייערע ווילדע פערד און זענען אנטרונען געוואָרען.

האָבען נאָכדעם די סוחרים אודאי געשיקט תפילות און האָבען געדאַנקט און געלויבט, יעדערער צו זיין גאָט, דערפאר וואָס זיי זענען נצול געוואָרען פון אזא רויבער-באַנדע. אָבער ווי נאָר

זיי האָבען זיך גענומען קלייבען צוריק אין וועג אריין, האָבען זיי מיט שרעק דערזעהן, אז זעהר פיעל לאַנגלען זענען צור-בראָכען און אז זיי זענען געבליבען מיט זעהר וועניג וואַסער.

איז אויף זיי אָנגעפאלען א גרויסער שרעק:

— סטייטש, זיי האָבען דאָך נאָך צו געהן פופציג טעג איבער די הייסע זאָמדען פון דער וויסטער מדבר, היינט ווי אזוי וועלען זיי אויסקומען אָהן וואַסער!?

האָט זיך דער עלטסטער פון די סוחרים אָנגערופען:

— הערט מיך צו, מיינע פריינד, מיט דעם וואַסער, וואָס איז נאָך פארבליבען אין די איבערגעבליבענע לאַנגלען קאָנען מיר נאָך אפשר בשלום אָנקומען אין דעם לאַנד אפריקע, אויב קיינער פון אונז זאָל ניט נוצען דאָס וואַסער אויף צו וואַשען אָדער קאָכען, און יעדער פון אונז זאָל נאָר באַקומען א קליינע טאָס אויף צום טרינקען יעדען טאָג.

זענען די דאָזיגע רייד זעהר געפעלען געוואָרען די אלע אנ-דערע סוחרים, און זיי האָבען געזאָגט:

דו האָסט רעכט, אונזער האר און אונזער עלטסטער. און דאָס וואַסער זאָל טאקע זיין אונטער דיניע הענט און ווער עס וועט נעמען וואַסער אָהן דיין באַפעל זאָל געטויט ווערען.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער האָט דערהערט אזוינע רייד איז ער גלייך צוגעטראָמען צום עלטסטען און אזוי געזאָגט:

— גנעדיגער האר, דיין עצה איז אודאי קלוג און וואויל גערפעלען, אָבער איך בין א אד, און א איד טאָר ניט דערמאָנען גאָמ'ס נאָמען, און טאָר ניט עסען קיין מאַלצייט, איידער ער וואַשט זיינע הענט. דעריבער בעט איך דך, מיר ארויסגעבען מיט איין טאָס וואַסער מער כדי איך זאָל קאָנען וואַשען מיינע הענט פאר'ן גאָט בעטען און פאר'ן עסען. און וויפיל דו וועסט פאַר-לאַנגען וועל איך דיר פאַר דעם צאָלען.

האָט זיך דער האר צו אים אָנגערופען, אויב דו גיסט מיר אוועק דיין גאנץ פארמעגען וועל איך דיר ארויסגעבען אן איב' דיגע מאָס וואסער יעדען טאָג אויף צו וואשען דייע הענט פאר דיין עסען און פאר דיין גאָט בעטען.

טראכט ביי זיך בערעל פראגער:

— מיין גאנץ פארמעגען באשטעהט פון א מיליאָן דוקאטען, דאָס איז אפילו א זעהר גרויס פארמעגען, אָבער וואָס איז דאָס אנטקעגען דער מצוה פון נטילת ידים! ווער פארמאָגט דאָס גאָר 'אוויפיל געלט, אז ער זאָל דאָס קאָנען פארגלייכען מיט אזא מצוה? ...

און בערלען ווערט פון דעם מיטאמאָל זעהר גוט אויפ'ן האר-צען און ער פאקט אויף אינגאנצען זיין געלט און ער ברענגט דאָס צום עלטסטען און זאָגט צו אים מיט גרויס פרייד:

— דאָ האָסטו אינגאנצען מיין פארמעגען, א מיליאָן דוקא-טען, איך גיב דאָס דיר אוועק פאר דער איבעריגער מאָס וואסער, וואָס דו פארשפרעכסט מיר צו געבען יעדען טאָג אויף צו וואשען מייע הענט.

האָבען זיך די אלע אנדערע סוחרים אודאי זעהר שטארק פארוואונדערט איבער דער דאָזיגער זאך, וואָרים, כאָטש זיי זענען אלע געווען פון אנדערע גלויבענס, האָבען זיי אָבער פאָרט פאר-שטאנען, אז ווען איינער גיט מיט פרייד אוועק זיין גאנצען פאר-מעגען כדי נאָכצוקומען זיין געבאָט, מוז ער אודאי זיין זעהר אן ערליכער און גאָטספאָרכטיגער מענש; פונדעסטוועגען האָבען זיי אָבער פאָרט געהאט גרויס פארדראָס פאר דעם וואסער. און זיי האָבען זיך אָנגערופען:

— מיר האָבען דאָך אָבער פאָרט וועניג וואסער!

האָט זיך דער עלטסטער צו זיי אָנגערופען און געזאָגט:
גלויבט מיר, קינדער מייע, אז מיר אליין טוט אויך באנג

פאַר'ן וואסער. איך האָב זיך אָבער נאָר אזוי ארויסגערעדט כדי אים צו פרייווען. איצט אָבער קאָן איך שוין מיין וואָרט ניט ביי-טען, וואָרים מיין וואָרט איז דאָך דאָס וואָרט פון אייער עלטסטען. עס איז זיין גליק. ער זאָל יעדען טאָג קריגען אן איבעריגע מאָס וואסער אויף צו וואשען זיינע זענט, וואָס איז אים פאָרגעשריבען פון זיין גלויבען, און זיין פארמעגען זאָל דערפאר פאנאנדער געטיילט ווערען צווישען אייך. יעדער פון אייך זאָל קריגען א גלייכען חלק.

און דער עלטסטער האָט גלייך פאנאנדערגעטיילט דעם מיר ליאָן דוקאטען צווישען דער מחנה כדי צו שטיילען זייער כעס. בערעל אָבער האָט וועגען זיין געלט נאָרניט געטראכט, און האָט זיך דעם גאנצען איבעריגען וועג פון דער שרעקליך נרויסער מדבר געפיהלט גוט און פרעהליך. און יעדעס מאָל, וואָס ער פלעגט וואשען זיינע הענט מיט דער מאָס וואסער פלעגט זיין פנים אויפשיינען פון פרייד, ווי א ליכטיג פייער. און די אנדרע סוחרים פלעגען דערביי קוקען אויף זיין ליכטיג אויפגעשיינטען פנים און פלעגען שטוינען. און איינמאָל האָבען זיך די סוחרים צו אים אָנגערופען און אזוי געזאָגט:

— מיר זעהען דאָך איין, אז דו ביזט א גרויסער און גאָטס פאָרכטיגער מענש, איז דאָך ניט רעכט פון אונז, מיר זאָלען פון דיר דערפאר אוועקנעמען דיין פארמעגען. נעם דיר דעריבער צוריק דיין געלט מיט וועלכען דו האָסט זיך געלאָזט אין אווינע ווייטע לענדער נאָך סחורה. האנדעל מיט דעם און זאָל דיר דיין גאָט העלפען. און וואסער צו וואשען דייער הענט נאָך דיין נעבאָט, וועלען מיר דיר סיי ווי געבען.

בערעל אָבער האָט געענטפערט:

ניין, מיינע פריינד, איך בין א איד א סוחר, און די

וואָס איך האָב ביי אייך איינגעהאנדעלט פאר מיינע דוקאטען איז אזא סחורה, אז איך האָב אויף איר קיין חרטה ניט, און איך וועל ביי אייך דערפאר דאָס געלט צוריק ניט געמען.

זאָנען זיי אים :

— אָבער וואָס וועסטו פאָרט טאָן אָהן געלט אין אזא ווייטען און פרעמדען לאַנד ?

זאָגט צו זיי בערעל פראַנער :

— זאָרגט זיך ניט, מיינע פריינד. מיר האָבען א גרויסען גאָט אויף דער וועלט. און אויב ער וועט וועלען, וועט נאָך בערעל פראַנער צוריק רייך ווערען. און אפשר וויל דאָס טאקע גאָט, אז בערעל פראַנער זאָל שוין מער קיינמאָל רייך ניט זיין. דארף איך דאָך אוראי זיין צופרידען, וואָס ער האָט דאָס געמאַכט אויף אזא אופן. וואָרים ער האָט דאָך געקאָנט מאַכען, אז איך זאָל אייך ניט טרער פען, און אז די גולנים זאָלען מיך אליין איבערפאלען, און זאָלען ביי מיר צונעמען דאָס געלט, און זאָלען מיך נאָך דער'הרג'ענען אויך, צום סוף האָט ער גאָר געמאַכט אזוי, אז פאר מיין געלט האָב איך איינגעהאנדעלט אזא שעהנע מצוה.

איז זיי אלעמען זעהר געפעלען געוואָרען זיינע רייד און זיי

האָבען צו אים אויסגערופען :

— בערעל פראַנער, דו ביזט אין דער אמת א זעהר גרויסער און גאָטספאָרכטיגער מענש, און דו ביזט דערפאר אויסדערוועהלט געוואָרען פאר זעהר גרויסע זאכען !

און ווי נאָר זיי האָבען דאָס אָפגעזאָגט אזוי זענען זיי ניט געוואָרען...

און ווען בערעל פראַנער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט האָט ער דערזעהן לעבען זיך אין אלטען מאַן מיט א זעהר ליכטיגען פנים און דער ליכטיגער אלטער האָט אין איין האַנט געהאלטען א פולען

קרוג און אין דער אנדערער אן אָנגעפילט פלעשעל. און ער האָט אים פריהער דערלאנגט דעם קרוג און געזאָגט : נא, דאָ האָסטו דיר דיין געלט און א בינטעל מיט אזא שלאָפֿ געטראַנק. אויב דו מישט דאָס שלאָפֿגעטראַנק אויס מיט וויין און וואַסער וועלען די, וואָס טרינקען דאָס נאָכדעם זיך נאָר קאָנען האַלטען אויף די פיס ביז דער האָן וועט קרעהען, און אויפכאפֿען וועלען זיי זיך קאָנען ערשט דעמאָלט ווען דו וועסט דאָס אויף זיי גוזר זיין.

נאָכדעם האָט אים דער גרייז אויך איבערגעגעבען דאָס פלעך שעל און געזאָגט :

דאָ אין דעם פלעשעל איז פאראן אזא שוואַרצע זאפֿט, אויב נאָר א טראָפֿען פון דעם זאפֿט וועט פאלען אויף דעם רוקען כּוון א ביזער היה, וועט זיך פון דעם אָנצינדען א בראַנד אין אירע ביינער, און זי וועט נעמען ברענען ביז זי וועט פארלענדט ווערען. און ווי נאָר בערעל פראַנער האָט צוגענומען דעם קרוג פון זיינע הענט אזוי האָט דער ליכטיגער גרייז בלויז נאָך איין פינקעל געטאָן און איז ניט געוואָרען.

ד.

איז בערעל פראגער נאכדעם געבליבען איינער אליין אין מיטען פון דער גרויסער מדבר. ער האָט זיך גענומען אומקוקען און האָט אין אלע זייטען געזעהן בלויז נאכט און זאמער און שטערען אָהן א שיער.

שטעהט זיך אזוי בערעל און טראַכט :

— וואָס טוט מען איצט ?

נאָר אָט דערזעהט ער מיטאמאָל א גרויסען וואַלד ערניץ דאָרט ווייט ארויף, פונקט אין יענער זייט וואוהין דער ליכטיגער גרייז האָט אוועקגעפינקעלט. נעמט בערעל פראגער רעדען צו זיך אין זיין הארצען :

מילא, דאָס וואָס עס איז מיט מיר דאָ פאָרגעקומען האָט דאָך מן הסתם מיט מיר געדאַרפט פאָרקומען. און איצט איז מיר ווייזט אויס באשערט צו געהן אין דעם וואַלד אריין, וואָרים אז ניט קומט דאָך מיר אויס צו געהן צוריק אין דער מדבר, וואָס איז ווייסט און פוסט. און א וואַלד איז דאָך פאָרט א וואַלד. מען קאָן דאָרט אפשר געפינען וואסערקוואלען און אפשר אויך פרוכטבוין מער, וועל איך מיר דאָרט דערווייל קאָנען דאָס לעבען דערהאלטען ביז איך וועל אפשר אזוי מיט'ן וואַלד צו א מענשליכען ישוב קומען.

און ער לאָזט זיך אזוי מיט א געשטאַרקטען האַרץ איז דעם שרעקליכען וואַלד אריין. און אזוי איז ער זיך אָפגעגאנגען דעם גאנצען טאָג אין דעם גרויסען טיפען וואַלד מיט א פרעהליך געמיט.

כאָטש קיין עסען און קיין טרינקען האָט ער אין ערנעץ ניט געפונען.

און ווען עס איז געוואָרען פארנאָכט האָט ער פאר זיך מיט אַמאָל דערזעהן אַ זעהר וואונדערבארען בוים, דער בוים איז גער ווען צווייאונזיבעציג איילען די גרעב, און זיינע צווייגען — צו צוועלף איילען, און אזוי אויך זיינע וואַרצלען, וואָס האָבען זיך אַזש אַרויסגעהויבען פון דער ערד אויף אַ סך איילען. און לעבען איינעם פון די גרויסע וואַרצלען דערזעהט בערעל אַ זעהר גרויסען שטיין, דער שטיין איז זעהר דיק, און איז צען איילען די הויך און צען איילען די ברייט, פארוואונדערט זיך בערעל זעהר אויף דעם בוים און אויף דעם שטיין, און ער טאָכט ביי זיך אָפּ, אַז דאָ מוז עפעס זיין. עפעס זעהט עס ניט אויס צו זיין גלאַט אזוי אַ בוים און גלאַט אזוי אַ שטיין.

און בערעל איז זיך מישב און קריכט אַרויף אויף אַ צווייג וואָס איבער'ן שטיין, זעצט זיך דאָרט אַוועק און קוקט און וואַרט. און ווי נאָר עס איז געוואָרען נאָכט און פינסטער אין דעם וואַלד, האָט בערעל מיטאַמאָל דערהערט דאָס אָנקומען פון רייטער אויף פערד און דאָס קלאַפען פון שווערדען. און אין עמליכע מינוט אַרום דערזעהט ער ווי פון צווישען די געדיכטע בוימער קומען אַרויס אַ גרויסע באַנדע רויבער, אַלע באַשילדט און באַפאַנצערט און אַלע זיינען גרויט אין שטאַרק ווי ריזען און אַט האָט איינער פון זיי אָנגעצונדען אַ גרויסען לאַמטערען און דער לאַמטערען האָט פון זיך אַרויסגעגעבען אַזאַ שייין, אַז עס איז אַרום זיי שטאַרק ליכטיק געוואָרען, און ביי דעם שייין האָט בערעל פראַגער מיט שרעק דערזעהן, אַז די אַלע רייטער זיינען גרוי ווי מייז!.. און באַלד איז פאַר זיי אַרויסגעפאַרען איינער, וואָס איז געווען אָנגעד טאָן אין גאַלדענע קליידער און מיט אַ גאַלדענער קרוין אויף זיין קאָפּ. די קרוין איז געווען באַזעצט מיט אַזוינע טייערע שטיינער.

וואָס האָבען געפינקעלט אין דער נאכט, ווי שטערען. האָט בערעל פראגער גלייך פארשטאנען, אז דאָס איז געוויס זייער קעניג און איז זיך אזוי געלעגען מיט אן איינגעהאלטענעם אָטעם צווישען די געדיכטע צווייגען פון דעם גרויסען בוים און האָט געזעהן ווי דער דאָזיגער קעניג זייערער איז צוגעפאָרען צו דעם גרויסען שטיין, וואָס איז געלעגען לעבען וואַרצל, און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען און געזאָגט צו אים „מאָך זיך אויף!“

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעמאכט, ווי א גרויסער טויער, און דער גרויער קעניג איז אויף זיין פערד דער ערשטער אריינגעפאָרען אין דער גרויסער עפענונג, און די איבעריגע גרויע רייכער זענען פאָרווייז נאָכגעפאָרען נאָך אים, ביז זיי זענען אלע אריינגעפאָרען אינעווייניג.

און בערעל פראגער האָט זיך דערווייל גוט איינגעהערט דעם נאָמען פון דעם שטיין אזוי אז ער זאָל אים ניט פארגעסען. און ער האָט זיי נאָכגעקוקט און האָט זיי איבערגעזעהלט, כדי טאָמער מאכט זיך עפעס זאָל ער, בערעל פראגער, וויסען וואָס ווער און וועמען. און ער האָט געזעהן, אז זיי זענען געווען טויער זענט מאן שטארק, און אז זייערע אלעמענס פנימ'ער זענען געווען גרוי. נאָך איינער איז צווישען זיי געווען א וויסער, א יונגער און א ליכטיגער... און ווי נאָך די לעצטע פאָר פון זיי איז אריין, אזוי האָט זיך דער שטיין גלייך צוריק צוגעמאכט.

טראכט ביי זיך בערעל פראגער:

— אז נאָט נעמט א אידען און פארווארפט אים אין אזא ווילדען וואַלד, און בריינגט אים צו אזא בוים, און ווייזט אים אזוינע זאכען, איז דאָך מן הסתם ניט אומזיסט. און ער מאכט ביי זיך אָפּ איבערנעכטיגען אויף דעם בוים און זעהן, וואָס וועט דאָ מאַרגען זיין, וואָרים ווער ווייס צוליב וואָס פאָר אַ שליחות ער איז אהער געבראכט געוואָרען.

ה.

און אויף מאָרגען אין דער פריה, איז ווי נאָר דער מאָרגען
האָט גענומען וועקען די בוימער, ווי נאָר דער ערשטער שיין האָט
זיך גענומען לייגען אויף די בלעטער פון די צווייגען, אזוי האָט
בערעל געעפענט זיינע אויגען און דערזעהן, אז דער שטיין האָט
זיך ווידער געעפענט און דער קעניג פאָרט פון דאָרט ארויס און
נאָך אים פאָרען פאָרווייז די אלע איבעריגע. האָט זיי בערעל וויר
דער געזעהלט און האָט געזעהן, אז איינער פון זיי פעהלט און אז
דער איינער איז דער יונגער, דער זויסער...

דער שטיין האָט זיך צוריק פארמאכט און די גרויע רייטער
האָבען זיך אויף זייערע שנעלע פערד אוועקגעלאָזט אין דעם טיפען
וואַלד. איז זיך בערעל פראַגער געבליבען איינער אליין אויפ'ן בוים.
ליגט ער זיך אזוי און טראַכט:

— דער וואָס לעבט אייביג האָט דאָך מיך געוויס אהערצו ניט
געבראַכט צוליב דעם, אז איך זאָל זיך אוועקלייגען אויפ'ן
בוים און ליגען. און וואָס איז גלאט דער תכלית פון ליגען? וואָס
בין איך דאָס א שטיין, א שטיק זאַלץ חלילה! און דערצו וועל
איך דאָרט אפשר געפינען אביסעל וואסער, וועל איך זיך וואשען,
וועל איך נאָכדעם קאָנען דאוונען און עסען און בענשען.
און בערעל קריכט אראָפּ פון דעם בוים און געהט צו צום
שטיין און רופט אים אָן ביים נאָמען און זאָגט צו אים:

— מאַך דיך אויף!

האָט זיך דער שטיין גלייך אויפגעעפענט, און בערעל האָט
פאר זיך דערזעהן א גרויסע און ליכטיגע הייל.

מאכט בערעל עטליכע טריט אין דער הייל אריין און שטעלט זיך אָפּ און קוקט זיך אום אין אלע זייטען און דערזעהט פאר זיך אַ גרויסען טייך און שעהנע פאלאצען ביי די ברעגען, מיט גערט נער, מיט בלומען, מיט פרוכטבויער און מיט אלערליי שמעקענדיגע געוויקסען, וואָס זייער ריח איז א זעהר גרויסער תענוג. פריהער פון אלץ איז בערעל פראגער צוגענאנגען צום טייך און זיך געוואשען, וואָרים ווי קאָן א איד זאָגען א אידיש וואָרט איידער ער האָט זיך געוואשען, און ווי ער וואשט זיך אזוי פאר שמעקט אים דער אָטעם פון דעם פרישען וואסער, דאָס וואסער רופט ממש מען זאָל זיך אין דעם טובל זיין. נעמט בערעל טראַכטען:

— איצט קאָן דאָך זיין איז פונקט די מינוט ווען דער פראג נער רב טובל'ט זיך אין דעם פראגער טייך און די וואסערען פון דעם טייך שיינען זיך דורכדעם דאָרט אזוי פאנאנדער, ווי זיי וואָלטען געווען פארשפרייט מיט פינקלענדיגע שטערען. און בערעל דערפיהלט אין זיך א זעהר שטאַרק ביינקאָן נאָך דער שטאַט פראג און נאָך דעם גרויסען און ליכטיגען פראגער צדיק, דעם בעל מופת, און ער מאכט ביי זיך אָפּ: — אָט ער וועט זיך אויסטאָן און וועט אריין און זיך אָפּ'טובל'ען אין דעם דאָזיגען וואסער — אלע טייכען לויפען דאך אין ים אריין, וועט זיך אפשר דאָס וואסער פון דעם טייך פינקט ערגעץ אַנטרעפען מיט די וואסערען פון דעם פראגער טייך.

אָבער ווי נאָך בערעל פראגער וויל זיך שוין נעמען צוגרייטען צו דער טבילה, שלאָגט זיך אין דעם וואסער מיטאמאָל אָפּ די אָפּ שפינגלונג פון דער זון.

פארוואונדערט זיך בערעל:

— ווי קומט אין א הייל א זון?

און ער כאפט זיך, אז די זון איז נאָר פון דימענצען אזוינען.

— דאָס איז מן הסתם אלץ געמאַכט מיט כּשוף, טראַכט ער, און ער בלייבט פאר א רגע שמעהן א דערשראָקענער, און לאָזט זיך נאָכדעם גלייך צום ארויסגאַנג פון הייל. דערהערט בערעל אָבער באַלד א זעהר שווערען זיפּז פון א מענשען און בלייבט שמעהן:

— א מענש זיפּצט, און אזוי שווער! ווער קאָן דאָס זיין? באַלד אָבער כאַפּט ער זיך, אז דאָס איז מן הסתם דער ווייטער סער מענש, וואָס די גרויע רוצחים האָבען אהערצו נעכטען געבראַכט.

— אז וויבאַלד אזוי — טראַכט בערעל — הייסט דאָך דאָס, אז א מענש איז דאָ געפאנגען. און ווער ווייס, וואָס עט קאָן דאָ מיט אים געשעהן. און אפשר האָבען מיך דאָס טאַקע מינע טריט אהער-צו געבראַכט, כדי איך זאָל אים ראַטעווען פון זייערע הענט? און בערעל לאָזט זיך נאָכ'ן קול, און ער קומט צו צו א פאַלאַץ עפענט ער אויף די טיר און נעמט זיך געהן איבער די חדרים ביז ער קומט אריין אין א חדר און דערזעהט פאר זיך דעם שעהנעם ווייסען מענשען געשלאָסען אין קייטען.

פרעגט ביי אים בערעל:

— ווער ביזטו און ווי קומסטו אהער?

— דערשרעקט זיך יענער און הויבט אָן:

— וואָס מאַכסטו זיך כלומר'שט דו ווייסט ניט ווער איך בין און וואָס איך טו דאָ?! דו ביזט דאָך מיך געקומען הרג'נען, טאָ הרג'ע און פטור.

קוקט אים בערעל אודאי אָן מיט א שמייכעל, און זאָגט:

— טע-טע-טע! מיין שעהנער יונגערמאַן, דו מוזט דאָך שיין אודאי זיין זעהר שטאַרק אָנגעשראָקען, אז איך, בערעל פראַג גער, זאָל דיר אויסקוקען ווי א גולן, ווי א רוצח פון וואַלד. שרעק זיך ניט מיין פריינד, איך טראָג מיט זיך בלוז א קרוג מיט וואַסער

אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם זיך גאָט בעמען, אויף צו וואשען זיך איידער איך נעם נאָכ'ן עסען גאָט לויבען, וואָרים איך בין א איד, און דארף זיך האַלטען ריין פון גאָט'ס וועגען.

— א איד! ? — רופט זיך יענער אָן, — אויב אזוי זאָלסטו וויסען, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט און די אידען זענען ביי אונז זעהר גרויסע מיוחסים, אָבער מיר וועט שוין מער קיינמאָל ניט באשערט זיין זיך אומצוקערען אין מיין ליב לאַנד, אין דעם לאַנד פון ריינקייט, וואָרים די גרויע רויבער וועלען מיר נאָך היינט אָווענט אויסשניידען מיין האַרץ.

— עה, נאָרישקייטען — זאָגט בערעל. — וואָס הייסט זיי וועלען דיר אויסשניידען דין האַרץ! ? און וואו איז גאָט! ? — און בערעל איז דאָ מיטאמאָל אריין אין אזא גרויסען כעס אויף די רוצחים, וואָס האָבען חשק אויסצושניידען ביי א מענשען דאָס האַרץ, אז ער האָט זיך נאָר פאָרגעסען, אז ער איז ניט מער ווי א דארער איד, א סוחר. ער האָט אוועקגעשטעלט דעם קרוג און האָט זיך מיט זיינע הענט א וואָרף געטאָן צו די קייטען, אין וועלכע דער שעהנער בן מלך איז געווען איינגעשמידט. — און דער כעס האָט בערעל פראַגער געמאכט שטארק ווי א ריז און די קייטען זענען זיך צעפאלען אונטער זיינע הענט און דער בן מלך איז פאר אים געבליבען שטעהן א באַפרייטער.

דעמאָלט האָט ערשט בערעל פראַגער דערזעהן דעם בן מלך אין זיין גאַנצער שעהנקייט און האָט זיך ערשט אויף דער אמת'ן פאָרוואונדערט, וואָרים אזא שעהנעם יונגען מענשען האָט ער נאָך אין זיין לעבענסטאָג ניט געזעהן.

נעמט בערעל און ליינט זיך נאָכדעם אריין די האַנט אין באַרד, קוקט אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט פאַר זיך און טראַכט און רופט זיך צו אים נאָכדעם אָן אזוי:

— הער מיך אויס, מיין פריינד, מיר דארפען דאָ קיין צייט
ניט פארלירען, איך זעה איצט באשיינפערלעך אז נאָט האָט מיך
אהער געבראכט כדי איך זאָל דיך אויסלייזען פון זייערע הענט.
איז דערפאר מיין עצה אזא — דו נעם אַ שטיק פאפיר און שרייב
אויף אים גלייך אויף אזוי:

איר גרויע, מיאוס'ע מערדער זאָלט זיך קיינמאָל ניט
קאָנען בארימען, אז איר האָט דער'הרג'עט דעם שעהנעם בן מלך
פון דעם לאַנד פון ריינקייט. דאָריבער געה איך און הענג מיר אויף
א שווערען שטיין אויפ'ן האַלז און וואַרף זיך מיט גרויס פרייד
אריין אין דעם טיפען וואסער. איך וועל מיך בעסער אליין דער-
טרינקען איידער לאָזען אז אייערע רויבערישע הענט זאָלען מיך
דער'הרג'ענען.

האָט דער בן מלך געלויבט בערלען און האָט געטאָן ווי ער
האָט אים געהייסען.

און בערעל האָט נאָכדעם גענומען און אריינגעוואָרפען דעם
בן מלכ'ס קייטען אין טייך אריין, און דעם בן מלכ'ס הוט האָט
ער אוועקגעלייגט לעבען וואסער, און דאָס פאפיר האָט ער איבער-
געלאָזט אויפ'ן טיש פאר'ן מלך פון די רויבער. און נאָכדעם האָ-
בען זיי מיט זיך מיטגענומען אן אנדער היטעל פאר דעם בן מלך
און א סך גאָלד און זילבער און טייערע שטיינער און האָבען מיט
זיך מיטגענומען ברויט און וואסער און זיי זענען ארויס פון דער
הייל און זענען אוועק.

ד.

אז בערעל פראַגער און דער שעהנער בן מלך זענען שוין געווען ווייט פון דער הייל האָבען זיי אוראי געראַנקט נאָט, וואָס ער האָט זיי ארויסגעהאַלפּען ביז איצט, און זיי האָבען זיך געוואָר-שען און געזעצט עסען.

ביים עסען רופט זיך בערעל אָן צום בן מלך :

— אָט איצטער ערשט דערצעהל מיר טאקע אויף אן אמת'ן ווער דו ביזט און ווי אזוי דו קומסט אריינצופאלען אין די הענט פון די דאָזיגע גרויע רויכער.

רופט זיך דער בן מלך אָן :

— איך האָב דאָך דיר געזאָגט, אז איך בין דער בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

— וואָסזשע — זאָגט בערעל — עס איז טאקע מיט אן אמת'ן פאראן אזא לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון ריינקייט ?

— געוויס. — רופט זיך אָן דער בן מלך.

— אזוי ! — רופט זיך בערעל אָן א פארוואונדערטער — מוז דאָך דאָס מן הסתם אוראי זיין א זעהר וואונדערליך לאַנד. עפעס א קלייניגקייט, א לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון ריינ-קייט ! און דאָס געפינט זיך מן הסתם ערגעץ דאָ, ניט ווייט פון דער מדבר. אָט די מדבר איז דאָ אַ שנים פול מיט סודות און מיט וואונדער. נו, נו, מן הסתם איז דאָך מיר אזוי באשערט, אז ניט ווי דען קום איך צו די דאָזיגע אלע זאכען. נו, נו מילא, אז נאָט וויל

אזוי, טאָ זאָל זיין אזוי, וואָס קאָן זיך א מענש העלפֿען. נאָר אדרבה, דערצעהל מיר טאקע פאָרט, ווי אזוי דו ביזט אריינגע- פאלען אין זייערע הענט.

דערצעהלט אים דער שעהנער בן מלך, אז זייער לאַנד, דאָס לאַנד פון ריינקייט, געפינט זיך טאקע לעבען דער מדבר, ניט ווייט פון אָט דעם גרויסען שווארצען וואלד. האָט זיך איינמאָל געמאכט, אז פון דעם וואלד האָט זיך מיטאמאָל גענומען הערען א זעהר מיאום קול פון עפעס א חיה. און אזוי ווי דאָס לאַנד פון ריינקייט קאָן אפילו קיין מיאום קול ניט פארטראָגען האָט דעריבער זיין פאָטער, דער מלך ארויסגעשיקט א גרויסע מחנה גבורים, זיי זאָלען זיך אוועקלאָזען איבער דעם וואלד זוכען די שרעקליכע חיה, וואָס שיקט אירע מיאום'ע קולות אין אונזער לאַנד אריין פונקט ווי זי וואָלט זיך מיט אונז רייצען. זענען די גבורים אוועק און זענען צוריק ניט געקומען, האָט זיך דאָס לאַנד אודאי דערשראָקען, וואָרים די גבורים, וואָס מען האָט ארויסגעשיקט זענען געווען פון די שטארקסטע אין לאַנד, און דער אָנפירער איז געווען איינער א זעהר גרויסער העלד, וואָס מיין פאָטער און דאָס גאנצע לאַנד האָט זיך אויף אים זעהר שטארק אָנגעלעהנט. האָט מען גלייך ארויס- געשיקט נאָך א גרויסע מחנה פון געקליבענע גבורים, אָבער פון דער דאָזיגער מחנה האָבען זיך בלויז צוריקגעקערט צוויי, וואָס האָבען דערצעהלט, אז די גאנצע מחנה איז באַפאלען געוואָרען פון א שרעקליכער באַנדע גרויע רויבער. די רויבער האָבען אלע איבעריגע אויסגע'הרג'עט און נאָר זיי צוויי האָבען זיך געראַטע- וועט. האָבען מיר אָפגעווארט א שטיק צייט, און האָבען ווידער צונויפגעשטעלט א מחנה, נאָך א גרעסערע פון פריהער, אָבער אויך די מחנה איז צעשלאָגען געוואָרען, און נאָך יעדער פאר- לאָרענער שלאַכט האָבען מיר דערזעהן, אז דער שווארצער וואלד וואַקסט אלץ נעהענטער און נעהענטער צו אונזער לאַנד פון ריינ-

קייט. האָב איך זיך אָנגערופען צו מיין פאָטער און האָב צו אים געזאָגט:

— זעהסט דאָך, פאָטער, אז אונזער לאַנד איז אין א שרעק-ליכער סכנה, לאָז מיך געהן מיט א מחנה אנטקעגען דעם שרעק-ליכען פיינד, אפשר ווען איך וועל זיין צווישען דער מחנה וועלען זיי זיך שלאָגען בעסער און מיר וועלען זיך שטארקען איבער זיי און מיר וועלען זיי פארטרייבען פון דעם לאַנד.

האָט מיין פאָטער מיך אודאי ניט געוואָלט לאָזען, נאָר ווען איך האָב זעהר שטארק געבעטען, האָט ער זיך ניט געקאָנט העלפען און האָט מיר נאָכגעגעבען. די בייזע רויבער זענען אָבער גלייך געוואָר געוואָרען פון אונזער קומען, און זיי האָבען געגען אונז אָנגעריכט אַ שרעקליכע מלחמה. נאָר אַ פאָר הונדערט פון זיי זיינען ארויסגעקומען אנטקעגען אונז, און ווען מיר האָבען זיי גענומען נאָכיאָגען, זיינען מיר אַריינגעפאלען אין אַ שרעקליכער פאָסטקע, וואָס זיי האָבען פאר אונז פאָרגרייט. אַלע מינע קריגער האָבען גענומען פאלען פונ'ם שאַרף פון זייער שווערד, נאָר איך איינער בין געבליבען לעבען, וואָרים איך האָב באַצייטענס דער זעהן די געפאָר און אַן אויסגעהאָקטער בוים האָט מיך באַשיצט. זיי האָבען מיך אָבער אויפגעזוכט און געפאָנגען אַ לעבעדיגען, און געבראַכט צוריק אין הייל. דאָרטען האָבען זיי מיר געזאָגט, אזוי ווי זיי זעהן דאָך אָן מיר, אז איך בין אַ בן מלך, און אזוי ווי זיי האָבען אויף היינט גענוג לעבעדיגע הערצער, וועלען זיי מיך דערפאר לאָזען לעבען ביז מאָרגען. מאָרגען, אָבער, וועלען זיי מיך הרג'ען, וואָרים זיי וועלען דארפן אַ לעבעדיג האַרץ פאר זייער גאָט.

ווי נאָר בערעל פראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, איז ער אַודאי ווידער געוואָרען אויסער זיך פאר כעס.
— סטייטש, דאָס וואָס זיי זיינען גל'נים איז זיי נאָך קאַרג,

דינען זיי נאך צו עפעס אזא מין גאט, צו וועלכען מען דארף מקריב זיין לעבעדיגע הערצער. גרויסער גאט! וואו איז דען אזוינס געהערט געוואָרען? אזוינע דארף מען דאך טאקע געהן אויס-ראַטען מיט'ן וואָרצעל.

— אַנדאָי דארף מען, — האָט זיך דער בן מלך אָנגערופען.
בלויבט בערעל אזוי שטעהן אינמיטען עסען, נעמט מיט זיין האנט אן זיין באַרד, קוקט א וויילע אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט:

איך האָב געמיינט, אז גאָט האָט מיך געבראָכט ביז אַהערצו נאָר כדי צו ראַטעווען דעם שעהנעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט. אָבער וויבאלד דאָס זענען נאָר אזוינע שרעקליכע באַ-שעפענישען, וואָס דארפען מענשליכע הערצער פאר קרבנות, וויל דאָך מן הסתם דער אויבערשטער פון מיר פיעל כּיער, וואָרים אויב ניט וואָלט ער דאָך מיך איצט ניט געלאָזט וויסען פון גאָט דער שרעקליכער זאך.

און בערעל פראַגער קוקט אלץ אזוי אויפ'ן שעהנעם בן מלך און טראַכט אלץ און טראַכט, ביז מיטאַמאָל דערפיהלט ער אַ מיד-קייט אין די גלידער, דאָס דארע פנים ווערט אים נאָך דארער, די אויגען וואָלטען זיך אים וועלען צומאַכען... און ער דערזעהט פלוצלונג, אז אויפ'ן אָרט פון דעם שעהנעם בן מלך זיצט נאָר דער פראַגער רב...

רבי, רבי! — וויל בערעל זאָגען, אָבער ווי נאָר ער צעעפענט דאָס מויל קומט ער מיט אַמאָל צו זיך, און דערזעהט, אז ניט דער פראַגער רב זיצט פאר אים, נאָר דער שעהנער בן מלך.

אָבער דאָס יואָס בערעל האָט פאר זיך דערזעהן דעם פראַגער רב בלויז פאר אַ מינוט, האָט בערעל צוגעגעבען זעהר אַ סך כח, און ער האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און האָט זיך אָנגערופען צום בן מלך:

— מיין טייערער בן מלך. זיי וויסען, אז מיר מוזען זיך איצט איילען צו דיין לאנד, וואָרים עס איז פשוט א שאַד די צייט. וואָר רים דו דארפסט וויסען, אז איך בין א איד פון פראג, און איך הייס בערעל פראגער, און אין פראג האָבען מיר א זעהר גרויסען רב, דאָס איז דער גור אריה, דער בעל מופת. און איך האָב אים אָט ערשט געזעהן פאר מיינע אויגען. און אז איך האָב אים געזעהן — הייסט דאָס — אז אַלץ וועט מיט נאָט'ס הילף זיין ווי עס דארף צו זיין. און א פלאן האָט מיר טאקע נאָר וואָס נאָט צוגעשיקט זעהר א גוטען. איך דארף נאָר האָבען נאָך עטליכע מענשען מיט אונז און נאָט וועט העלפען.

און ווי נאָר דער בן מלך האָט דערהערט אָנרופען דעם נאָמען — פראַג און דעם נאָמען פון דעם פראַגער רב דעם בעל מופת האָט ער זיך גלייך דערפיהלט ריינער און ליכטיגער, וואָרים דאָס ליכטיגקייט פון דעם פראַגער רב איז געווען א טייל פון זיין אייגענער לויטערקייט און פון דער לויטערקייט פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

האָט זיך דער בן מלך אויפגעהויבען און האָט זיך געלאָזט געהן מיט בערעל פראגער צו דעם לאַנד פון ריינקייט אזוי שנעל, אז זיי האָבען קוים אָנגערירט די ערד מיט די פיס. און אויף מאַרגען, ווען די זון איז אויפגעאנגען זענען זיי אָנגעקומען צו די טויערען פון דעם לאַנד פון ריינקייט.

ז.

בערעל פראגער איז דאך שוין געהאט אויסגעפארען א וועלט און האָט שוין אויף זיין לעבען געזעהן גענוג וואונדער און לענדער, אָבער אזא לאנד ווי דאָס לאנד פון ריינקייט האָט ער נאָך אין זיין לעבענסמאָג נישט געזעהן. די גאסען און די שטעט זענען אלע גע-ווען געפלאסטערט פון עלפאנטביין, און זענען געווען פארשפרייט מיט סאמעט און זייד, די הייזער זענען אלע געווען פון גלאָז און די פאלאצען פון קרישטאָל, און פון דעם שיין פון דער זון האָבען זיי אלע געפוינקעלט מיט מיליאָנען ליכטער, און די מענשען זענען אלע געווען געקליידט אין ווייסען. און זיי זענען אלע געגאנגען מיט לייכטע טריט און ליכטיגע אויגען אויף די גאסען, וואָס פיהרען צו די טויערען פון דעם לאַנד, וואָרים זיי זענען אלע געוואָר גע-וואָרען, אז עס קומט צוריק דער שעהנער בן מלך וועמען זיי האָבען אלע ליב. און אזוי איז בערעל פראגער און דער בן מלך באגע-גענט געוואָרען מיט נרויס פרייד פון דעם גאנצען פאָלק און פון דעם מלך.

דער מלך האָט אוראיי געוואָלט מאכען א גרייסע סעודה פון בערעל'ס כבוד וועגען, בערעל אָבער האָט זיך אָנגערובען, אז ער קאָן דאָ גאָר קיין צייט נישט פארלירען. נאָר אז ער וויל מען זאָל אים גלייך צושטעלען הונדערט שטארקע מענשען, יעדער מענטש זאָל מיט זיך טראָגען צעהן שטארקע שטריק, און מען זאָל אים אויך מיטגעבען עטליכע פעסער שטארקען וויין. וואָרים ער מוז גלייך געהן צוריק אין וואַלד צו די גולנים.

זאָגט צו אים דער מלך און די איבעריגע פאַרזאמלעטע:
 — סטייטש, ווי שטעלסטו זיך גאָר אונטער צו טאָן אַזאַ
 זאַך. דו ווייסט דאָך, אַז אַזוי פיל גרויסע מחנות האָבען זיי ניט
 געקאָנט בייקומען.

האַט זיך אָבער בערעל אָנגערופען און האָט צו זיי געזאָגט:
 — זייט וויסעו, אַז איך בין בערעל פראַגער, און אַז אויב
 אייערע מחנות וואָלטען געווען באַזיגט די דאָזיגע גרויע רויבער,
 וואָלט דאָך מיך מן הסתם גאָט און דער פראַגער רב ניט גע-
 דאַרפט שיקען אַהער צו אייך. און אויב איך בין שוין יאָ אַהער גע-
 בראַכט געוואָרען, איז דאָס דאָך מן הסתם צוליב דעם, אַז איך זאָל
 זיי בייקומען. איילט זיך דעריבער און שטעלט מיר גלייך צו וואָס
 איך פאַרלאַנג פון אייך, וואָרים די צייט איז קורץ.

— עה! — האָבען זיך אַלע אָנגערופען אין איין קול — דו
 ביזט דאָס אַ איד פון פראַג, פון דעם אָרט וואו עס געפינט זיך
 דער פראַגער רב, וועמעס ליכטיגקייט און שענהקייט עס שיינט
 אַזוי אַפט אַריבער צו אונז אין דעם לאַנד פון ריינקייט און העלפט
 אונז אַזוי אַפט צו בויען אַלץ נייע קרישטאָלענע פאַלאַצען און
 ליכטיגע הייזער און ציכטיגע גאַסען. קוק זיך אום און זעה, זיין
 ליכט פינקעלט דאָך אויף אַלע קרישטאָלענע שפיצען פון אינזערע
 טורעמס און דעכער. און אַז וויבאַלד אַזוי איז דאָך ניט אַנדערש
 נאָר טאַקע אַז גאָט אַליין האָט דיך אַהער געבראַכט! און מיר
 וועלען דיך אוראי הערען און פאַלגען און טאָן דיין פאַרלאַנג.

ד.

און די איינוואוינער פון דעם לאנד פון ריינקייט האָבען פון זיך גלייך אויסדערוועהלט הונדערט שטארקע קריגער, און דער בן מלך איז אויך געווען צווישען זיי.

און בערעל האָט זיי אלע געבראכט אין וואַלד און האָט זיי אין דער שטיל צוגעפירט צו דעם וואונדערבארען בוים מיט'ן גרויסען שטיין און ער האָט פאר זיי אין די אויגען אָנגערופען דעם שטיין ביי זיין נאָמען. האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און ער אז מיט זיי אריינגעקומען אינעווייניג, און ער האָט גלייך גע- הייסען פארשטאָפען אלע קוואַלען און האָט זיי נאָכדעם אָנגעגאָסען מיט'ן שטארקען וויין און מיט דעם שלאָפנעטראַנט, וואָס דער ליכטיגער גויז האָט אים אין דער מדבר געגעבען. נאָכדעם זענען זיי אלע ארויס פון דער הייל און זענען ארויף אויף דעם בוים און האָבען זיך באהאַלטען אויף זיינע גרויסע צווייגען.

און ווען עס איז געוואָרען נאָכט האָבען זיי אלע מיטאַמאָל דערזעהן ווי פון דעם טיפען וואַלד ארויס איז אָנגעקומען די גרויע מהנה רויבער, ווי דער קעניג מיט דער פינקלענדיגער קרוין אויפ'ן קאָפּ איז ארויסגעפאָרען פאר זיי און האָט אָנגערופען דעם שטיין ביים נאָמען, און ווי אזוי דער שטיין האָט זיך געעפענט פאר זיי און זיך צוגעמאַכט נאָך זיי. נאָכדעם איז אלץ אין וואַלד געוואָרען שאַ שטיף.

און אזוי האָט זיך גענומען אוועקגעהן א שעה נאָך א שעה, ביז מיטאַמאָל האָט זיך ערגעץ אין וואַלד א געשאַפֿאַלטענע צווייג

א וויג געטאָן און האָט ארויסגעלאָזען אַ לאנגען סקריפּ. דער סקריפּ האָט אויסגעשריען, ווי דאָס קרעהען פון אַ האָן. האָט בערעל געמיינט, אז דאָס איז אודאי דער סימן אויף וועלכען ער האָט געווארט, איז ער אראָפּ פון בוים און איז צוגעגאנגען צום שטיין און האָט אים אָנגערופען ביים נאָמען, האָט זיך דער שטיין גלייך געעפענט און בערעל איז אריין אין הייל און דער שענהער בן מלך נאָך אים. און אז בערעל פראגער האָט דאָס דערזעהן האָט ער זיך אָנגערופען, אז עס איז בעסער, אז דער בן מלך זאָל שטעהן ביים אריינגאנג, ווייל ווער ווייס וואָס עס מאכט זיך! האָט דער בן מלך אזוי געטאָן, און בערעל פראגער האָט זיך אליין געלאָזט צו די באַלויבטענע פאַלאַצען. ווי ער געהט אזוי אריין אין איינעם פון די פאַלאַצען טרעפט ער גאָר, אז דאָרט איז אַ גרויסע שמחה, און אז מוזיק שפילט דאָרט. טראכט ער זיך: א וויבאלד אזוי איז דאָך טאקע שלעכט, וואָרים עס הייסט דאָך, אז דער וויין און דער שלאָפגעטראַנק האָט נאָך אויף זיי ניט געווירקט...

און איידער וואָס-ווען, האָבען אים שוין עטליכע פון זיי דערזעהן...

פון אָנהויב האָט זיך בערעל פראגער אזוי שטאַרק דערשראָקען, אז פאר שרעק האָט זיך אים אַזש גענומען דרעהען רעדער פאַר די אויגען:

— געטרייער פאָטער אין הימעל, האָט דען דער האָן ניט געקרעהט?! — האָט ער אויסגעשריען אין זיך — צי האָסטו דען מיך געבראכט אהערצו ניט כדי צו ראטעווען דאָס לאַנד פון ריינקייט? דו האָסט דאָך מיר אזויפיעל צייכענס געוווּזען! איז דאָס אלץ נעווען נאָר כדי אָפצונארען מיך? באלד אָבער כאַפּט ער זיך, אז דאָס קאָן ניט זיין, און אז א איד טאָר איבערהויפט אזוי ניט טראכטען. און אז דער וואָס לעבט אייביג וואָלט ניט אוועקגענומען אים דעם אָרימען בערעל פראגער, פון דער שטאָט

פראג, פון זיינע אַרימע ווייב און קינדער, און וואָלט אים ניט געוויזען אזויפיעל וואונדער אומזיסט און אומנישט, בלויז כדי ער זאָל גע'הרג'עט ווערען אין אָט אַ דער הייל און קיינער זאָל נאָך נאָכדעם אפילו ניט וויסען וואו זיין געביין איז אהינגעקומען. גיין, דאָס קאָן ניט זיין. איך בין א איד און א איד מוז זיך זעהן אן עצה געבען אין פניח פון דעם גרעסטען אומגליק. און דער אויב בערשטער וועט שוין מן הסתם העלפען, אויב ניט פון מיינעט וועג גען איז צוליב דעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט וועגען. מען דארף זיך שטארקען.

און בערלען פאלט גלייך אריין אין קאָפּ אַ מאָדנער פלאַן:
ער וועט זיך פארשטעלען פאר אַ מאַרשאַליק!

און ער נעמט און קערט גלייך איבער זיין היטעל מיט דער לינקער זייט ארויף, און ווען די גרויע רויבער זענען צוגעלאָפּען צו אים און אים געכאַפּט אונטער די הענט, האָט ער געלאַכט, און ווען זיי האָבען אים סגעבראַכט פאַר'ן קעניג און דער קעניג האָט אים גענומען פרעגען:

— ווער ביזטו?

האָט ער מיט זיין האנט אָנגעוויזען אויף דעם איבערגעקערט-מען היטעל און געזעאָגעט:

— איך בין אַ מאַרשאַליק.

— און ווי אזוי קומסטו אהער? — פרעגט דער קעניג.

ענטפערט ער:

— אז איך בין אַ מאַרשאַליק, קאָן איך דאָך מאַכען זעהר א

סך קונצען.

— און וואָסערע נאָך קונצען קאָנסטו ווייזען? — פרעגט

דער גרויער קעניג.

— איך קאָן דיר ווייזען אַ קונץ און לעבעדיג מאַכען דעם

שעהנעם בן מלך, וואָס איז ביי אייך דערטרונקען געוואָרען.

ווי נאָר דער גרויער מלך און די אנדערע גרויע רויבער האָבען דערהערט אזוינע רייד, האָבען זיי זיך אודאי שטארק פארוואונדערט, און דער מלך פרעגט:

— ווי קומסטו נאָר אינגאנצען וויסען פון דעם שעהנעם בן מלך?

— לאַכט זיך בערעל פאנאנדער און גיט א טרייסעל מיט זיין איבערנעקערטען היטעל פונקט ווי דאָס וואָלט געווען א מיצעל מיט גלעקלעך, און ער ענטפערט און זאָגט:

— וואָס הייסט ווי איך ווייס? איך בין דאָך א מאַר-שאַליק!

דופט זיך צו אים אָן דער בייזער גרויער מלך:

— אויב דו ביזט יאָ אזא גרויסער מאַרשאַליק, וועל איך דיר הייסען אַראָפּהאַקען דעם קאָפּ און ערשט נאָכדעם וועל איך זעהן וואָסערע קונצען דו קאָנסט מאַכען.

און דער מלך האָט גלייך באַפוילען איינעם פון זיינע לייט אים אַראָפּצוהאַקען דעם קאָפּ.

ווי נאָר אָבער יענער האָט אַרויסגעצויגען זיין שווערד און אים אויפגעהויבען אין דער לופטען, אזוי איז גלייך אַריינגעקומען דער שעהנער בן מלך און האָט מיט זיין שווערד אַרויסגעקלאַפּט די שווערד פן דער האַנט פון דעם רויבער.

און אז די איבעריגע גרויע רויבער האָבען מיטאַמאָל צווישען זיך דערזעהן דעם שעהנעם בן מלך וועמען זיי האָבען גערעכענט פאַר א דערטרונקענעם איז זיי באַפאלען א גרויסער שרעק און זיי האָבען זיך אַלע א הויב געמאָן פון זייערע ערטער און האָבען זיך געכאַפּט פאַר זייערע שווערדען. האָט זיך אָבער פּלוצלונג פון ערנען דערהערט דאָס קרעהען פון א האָן און אין דער מינוט האָט אויף זיי מיטאַמאָל גענומען ווירקען דער וויין און דער שטאַרקער

שלאָפּגעטראַנק און זיי האָבען אלע גענומען פאלען איינער אויף איינעם, ווי אונטערגעבראָכענע.

האָט דאָ ערשט בערעל פראַגער איינגעזעהן, אז ער איז אריינ־געקומען אין דער הייל פאר דער צייט, און ער האָט פארשטאנען אין וואָסער א סכנה ער האָט דורכדעם אריינגעבראַכט זיך און דעם שעהנעם בן מלך, און ער האָט געדאַנקט און געלויבט נאָט פון גאַנצען הארצען פאר דעם וואָס ער האָט אים געגעבען צוריק דאָס לעבען און דאָס לעבען פון דעם בן מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט. און ער מיט דעם בן מלך האָבען זיך זעהר געפרעהט, און זיי האָבען נאָכדעם אראָפּגערופען זייערע לייט, וואָס זענען געלעגען באהאלטען אויפ'ן גרויסען בוים, און זיי האָבען זיך גע־נומען בינרען די גרויע נולנים.

ט.

יעדער פון די מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָט גע-
 בונדען צו צען פון די ווילדע גרויע רויבער, און ווען אלע זענען שוין
 געווען געבונדען, האָבען זיי זיך גענומען איבערקוקען די גיטער פון
 די רויבער, און זיי האָבען געפונען פיעל גאָלד און זילבער און
 טייערע שטיינער און פיעל געווער, און שאַף און דינדער, און פיעל
 שטאלען מיט פערד און מיט זעהר א סך וועגענער. האָבען זיי
 גענומען און האָבען איינגעשפאנט די פערד אין די וועגענער און
 האָבען זיי אָנגעפאקט מיט אלץ וואָס זייער הארץ האָט געלובט
 און האָבען אויף אים ארויפגעלייגט די געבונדענע רויבער, וואָס
 האָבען נאָך אלץ ניט אויפגעוואכט פון זייער שווערען שלאַף, און
 זיי האָבען אויך באַרנומען די שאַף און די דינדער, און האָבען זיך
 אזוי ארויסגעלאָזט פון דער הייל אין א גרויסער שווערער מחנה
 און זיי זענען אזוי בשלום דורך דעם וואַלד און זענען אָנגעקומען
 צו דעם לאַנד פון ריינקייט.

ווי נאָר אָבער זיי זענען אָנגעקומען אין די טויערען פון דעם
 לאַנד פון ריינקייט קוקען זיי זיך מיטאמאָל אלע אום, אז די שרעק-
 ליכע גרויע רויבער זענען גאָרניט גרוי, נאָר וויים! ...
 און די איינוואוינער פון דעם לאַנד קוקען זיך איין און שטוי-
 נען. סטייטש! דאָס זענען דאָך גאָר קיין רויבער ניט, נאָר זייערע
 אייגענע מענשען! מענשען פון דעם לאַנד פון ריינקייט! און
 דאָס איז דאָך גאָר די ערשטע כיתה גבורים, וואָס זיי האָבען ארויס-
 געשיקט גענען דער שרעקליכער חיה... און אז זיי האָבען דאָס

אלץ דערזעהן האָבען זיי אודאי ניט געוואוסט, וואָס דאָס זאָל באטייטען.

און אז בערעל פראַגער האָט דאָס דערזעהן און דער הערט, האָט ער געהייסען אז מען זאָל זיי פאנאנדערבינדען און מען זאָל זיך נאָכדעם ארומשטעלען ארום זיי. האָבען זיי אים געפאָלגט און האָבען אזוי געמאָן. און ווען דאָס נאנצע פאָלק פון דעם לאַנד פון ריינקייט איז שוין געשטאנען ארום די פאנאנדער געבונדענע גבורים, וואָס זענען נאָך אלץ געשלאָפען ווי גע'הרג'עמע איז בערעל אריין אינמיטען פון דער שלאָפענדיגער מחנה און האָט אויף א הויך קול אויסגעשריען:

— איך, בערעל פראַגער, פון דער שטאָט פראַג, וועמען עס איז באשערט צו שטעהן אויף דעם אָרט וואו ער שטעהט, בין אויף אייך גוזר צו פארלאָזען אייער שלאָף.

האָבען גלייך אלע שלאָפענדיגע גבורים גענומען רייבען זייערע אויגען און הויבען די קעפ. און ווען זיי האָבען זיך אויפגעכאפט און האָבען זיך אומגעקוקט וואו זיי זענען אין דער וועלט האָבען זיי אויך זיך אלע גענומען רייסען די קליידער פאר שאַנדע און פאלען אויף זייערע פנימ'ער און זיי האָבען אויפגעהויבען זייער קול אין א גרויס געוויין.

און ווען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון ריינקייט האָבען זיך ביי זיי נאָכדעם גענומען פאנאנדערפרעגען וועגען דעם, וואָס מיט זיי האָט געטראָפען, האָט דער עלטסטער פון דער וויינענדיגער גער מחנה דערצעהלט.

אז עס איז געווען ווען זיי זיינען לכתחלה אריין אין דעם טיפען וואַלד צו זוכען די חיה וואָס שרייט מיט אזא מיאוס קול איז אויף זיי אָנגעקומען אזא מין שרעקליך גרויסע גרויע מויו. די מויו איז געווען גרעסער פון אלע חיות וואָס זיי האָבען ווען אין וואַלד באַגעגענט, און שנעלער פון אלע חיות נאָך וועלכע זיי

האַבען זיך ווען נאַכגעיאָגט. קיין קויל האָט זי ניט גענומען און קיין שטיינער האָבען זי ניט געטראָפּען. און די דאָזיגע מויז האָט גענומען מיט איר שרעקליכער שנעלקייט לויפּען אַרום אונזער מחנה און שרייען מיט איר שרעקליכען קול. דאָס בלוט האָט פון דעם גענומען גליווערען אין אונזערע אָדערען. און ווען זי איז אזוי אַרום אונז עטליכע מאָל אַרומגעלאָפּען האָבען מיר זיך מיט אַמאָל אומגעקוקט און דערזעהן, אז מיר זיינען אַלע געוואָרען גרוי ווי מייז... נאָכדעם האָט זי זיך אוועקגעשטעלט קעגען אונז אויף די אונטערשטע פּיס און האָט גענומען קוקען אויף אונז אזוי, אז מיר האָבען זיך אַלע זענומען שטעלען פאַר איר אויף די קניע. און ווען זי האָט זיך נאָכדעם אויסגעדריעהט און גענומען געהן האָבען מיר איר אַלע געמווט נאָכגעהן. און זי האָט אונז פאַרפּירט אין איר פאַר'כשופ'טער הייל. און זי האָט אויף מיר אָנגעטאָן אַ פינקלענדיגע קרוין און מיך ינעמאָכט פאַר איר מלך. און זי איז געוואָרען אונזער גאָט און מיר פּלעגען פאַר איר אַלע טאָג מוזען קניען און נאָכדעם אַרויסגעהן אויף מלחמות כדי מיר זאָלען איר קאָנען בריינגען גענוג פּרישע מענשליכע הערצער צום עסען.

און ווי נאָר בערעל פּראַגער האָט דערהערט די דאָזיגע לעצטע ווערטער האָט ער זיך לענגער ניט געקאָנט איינהאַלטען און אויס-געשריען:

— אָבער וואו געפינט זיך איצטער די דאָזיגע שרעקליכע חיה?
וואו האַלט זי זיך אויף?
— מיר האָבען איר אָנגעטאָן גאָלדענע רינגען אויפ'ן האַלז
און אויף די פּיס און מיר האָבען זי פאַרשפּאַרט אין אַ זילבערנער
שטייג, כדי זי זאָל פון אונז ניט אנטלויפּען, — האָט זיך אָנגע-
רופּען דער עלטסטער.

זאָגט אָבער בערעל פּראַגער:
— היתכן, מיר האָבען דאָך דורכגענישטערט די נאַנצע הייל,

און מיר האָבען נאָר אזא שטייג נייט באַנעגענט און אזא חיה ניט געזעהן.

זאָגט צו אים דער עלטסטער :

— איך וואָלט דיר געגאָנגען ווייזען די דאָזיגע שטייג מיט דער חיה, האָב איך אָבער מורא, אז איך וועל חלילה צוריק גרוי ווערען ווי א מויז און וועל נאָך נאָכדעם חלילה ווידער מוזען פאַלגען, וואָס זי וועט מיר הייסען.

רופט זיך אָן בערעל פראַגער :

וואָס איז שייך מורא האָבען! ווען גאָט וואָלט חלילה ניט וועלען, אז אלץ זאָל זיך אויסלאָזען צו גוטען, וואָלט ער דאָך מיך ניט געבראַכט ביז אַהערצו און וואָלט מיך ניט געמאַכט צו זעהן אלץ, וואָס איך האָב געזעהן און צו טאָן אלץ, וואָס איך האָב געטאָן.

איז דערפאַר נאָכדעם געבליבען, אז דער עלטסטער און בע-
רעל און דער מלך פון דעם לאַנד פון ריינקייט און נאָך עטליכע
געקליבענע מענשען זאָלען זיך אויפזעצען אויף זייערע פערד
און זאָלען געהן צוריק צו דער פאר'כישופ'טער הייל. ווייל זיי
האָבען אלע שטאַרק גענומען גלויבען אין בערלען, דערפאַר וואָס
ער קומט פון דער שטאָט פראַג, וואו עס וואוינט דער גרויכער
צדיק, דער פראַגער רבי, דער בעל מופת, מיט וועמעס טבילה זיי
פלעגען זיך אלע בענשען און לויבען און גרויסען, און וועמעס
ליכטיגע פאַלאַצען פלעגען אזויפיעל כבוד און ליכטיגקייט וריינגען;
צו די גאָסען פון זייער לאַנד.

און אז בערעל פראגער איז מיט זיינע באגלייטער צוריק געד
קומען אין דער פאר'כישופ'טער הייל, האָט דער עלטסטער זיי
געפירט ביז צו אַ געוויסען אָרט און פון דאָרט איז ער מיט זיי
נאָכדעם אָפגעגאָנגען דריי מאָל רעכטס און דריי מאָל לינקס און
איין מאָל גלייך. און ווי נאָך זיי האָבען אזוי געטאָן, האָבען זיי
פאר זיך גלייך דערזעהן אַ זילבערנע שטייג מיט דער שרעקליך
גרויסער מויו מיט גאָלדענע רינגען. אַרום דער ווילדער מויו
זיינען געלעגען אַ סך ניט דערגעסענע מענשליכע הערצער.

און אז די דאָזיגע שרעקליכע מויו האָט זיי דערזעהן, האָט
זי גלייך דערפיהלט, אז דאָ איז עפעס ניט מיט אַלעמען און זי
האָט גענומען ווילד שפּרינגען אויף אירע אונטערשטע פיס און
צעפענען ביז איר גרויען מויל, גרייט אַלעמען אויפצועסען.
בערעל פראגער איז אָבער גלייך צוגאָנגען צו דער שטייג און
האָט זיך אָנגערופען :

— דו מיאום'ע באַשעפעניש ! דו האָסט זיך אונטערגענומען
צו פאַרדאַרבען דאָס ליכטיגע לאַנד פון ריינקייט, איצט אָבער
וועסטו פאַרדאַרבען ווערען, וואָרים אויב ניט, איז צוליב וואָס דען
בין איד פאַרפירט געוואָרען ביז אַהערצו ?

און בערעל פראגער האָט זיך דערמאָנט אַן זיין פלעשעל
מיט דעם שאַרצען זאָפט, וואָס ער האָט מיט זיך געהאַט אין
קעשענע, און כּדי צו זיין זיכער, אז ער וועט דאָס אַרויפניסען דער
מויו אויפ'ן רוקען, איז ער אַרויפגעקראַכען אויף דעם דאָך פון דער

שטייג און גענומען שפריצען אויף דער חיה פון דעם פלעשעל. האָט די מויו מיט אמאָל דערפיהלט, ווי פלאַמען וואַלטען זי אַרומ גענומען און זי האָט זיך אַזאָ וואָרף געטאָן, אַז די שטייג איז זיך גלייך אויף שטיקער צעפאלען. בערעל פראַגער איז אַראָפּגעפאלען גלייך אויף דער חיה. לאַנג טראַכטען האָט דאָ בערעל אוראי קיין צייט ניט געהאַט, האָט ער זיך גלייך אָנגעכאַפּט אָן דעם גאַלדענעם רינג, וואָס אויף איר האַלז. די חיה אָבער האָט זיך אָן אַלץ פאַר געסען און זיך גלייך אַ לאַז געטאָן צום טייך, כדי צו לעשען די שרעקליכע פלאַמען, וואָס זי האָט אויף זיך גענומען פיהלען אַלץ ווילדער און בייזער. דאָס וואַסער פון טייך האָט זיך אַרויפגע- שלאָגען אין דער לופטען און איז אַריבער די ברעגען, און די מויו האָט זיך אַזוי מיט אַ שוידערליכען אימפעט גענומען טראַגען איבער'ן טייך, און פון דעם טייך אין אַן אַנדערע, און פון דעם אַנדערען אין נאָך אַן אַנדערע, ביז זי איז אַזוי אין איר ווילדען געלויף אַרין אין ים און איז אַזוי אַלץ ווייטער און ווייטער גע- לאַפען, געטריבען פון דעם ווילדען בראַנד אין אירע ביינער. און בערעל פראַגער איז זיך אַזוי אַלץ געלעגען אויף איר רוקען און זיך מיט אַלע זיינע כחות אָנגעהאַלטען מיט זיינע ביידע הענט אָן דעם גאַלדענעם רינג וואָס אַרום איר האַלז.

אַ מאָג און אַ נאַכט האָט זיך אַזוי בערעל פראַגער אַרומ געטראַגען איבער'ן ים צווישען די שרעקליכע וואַסערהויפענס, וואָס די מויו פון דעם פאַר'כישופ'טען הייל האָט אויפגעשלאָגען אין איר ווילדען פאַרלאַנג צו לעשען דאָס פּיער, וואָס זי האָט אין זיך געפיהלט.

בערעל פראַגער'ס הענט האַבען שוין גענומען ווערען שוואַך. אַט, אַט און ער וועט חלילה נאַכלאַזען און אַריינפאלען אין די טיפענישען פון ים. האָט אָבער גראַד דעמאָלט דער פראַגער רב פאַרשפּרייט זיין טיכעל און זיך אויף דעם געלאַזט פאַרען איבער'ן

פראגער טייד. האָט דאָס דעם ימ'ס שטראָם גענומען ציהען קיין פראַג. און אז די שרעקליכע באַשעפעניש איז מיט בערלען אויף איר רוקען אַרײַן אין די וואַסערען פון פראַגער טייד, האָט דער פראַגער רב אויפגעשיינט אין זיין נאַנצער ליכטיקייט, דאָס וואַסער און די לופט האָט זיך גענומען שפּיגלען מיט זיין ליכטיגקייט אויף מיילען, און ער האָט אַזוי אַ ליכטיגער אויפגעהויבען זיין שטעקען און זיך געלאָזט אַנטקעגען דער חיה, און ווי נאָר זי האָט דאָס דערזעהן האָט זי געגעבען אַ שרעקליך ווילדען שפּרונג אויף צוריק, האָבען בערעל'ס אָפּגעשוואַכטע הענט נאַכגעגעבן, און ער איז אַראָפּגעפאַלען אין וואַסער אַרײַן. האָט אים אָבער דער רבי גלייך דערלאָנגט זיין שטעקען, האָט ער זיך אָן אים אָנגעכאַפט און האָט זיך אויף אים אַרויפגעשטעלט. און האָט זיך נאָכדעם אָנגעד- נומען אָן רב'ס גאַרטעל, און אַזוי זײַנען זיי אינאיינעם אָנגעקומען צוריק קיין פראַג.

קום מ'ט פרידען סלכה טאכא

דער פראגער רב, דער בעל מופת, האָט אודאי זעהר שטארק
 געהאלטען פון שבת. וואָרים שבת, פלעגט ער זאָגען, איז די כלה
 פון דער וועלט. און דערפאר דארף זיך די גאנצע וועלט אויס-
 מוצען לכבוד שבת, ווי א חתן פאר זיין כלה.
 און ער פלעגט זאָגען:

— באשאפען האָט גאָט שבת צום סוף פון זיין ארבייט. אין
 די געדאנקען אָבער, איז שבת געווען דאָס סאמע ערשטע פון זיין
 טראכטען.

און אז עס פלעגט קומען צום פרייטאָג־צורנאכטיגען דאוונען,
 האָט דער פראגער רב געשיינט אזוי, אז קיינער האָט אים גיט גע-
 קאָנט קוקען גלייך אין זיין פנים אריין. און ווען עס פלעגט קומען
 צו די ווערטער:

„קום מיין פריינד אנטקעגען דער כלה

„קום אויפנעמען די כלה שבת, די מלכה“

פלעגט זיין ליכטיגקייט ווערען אזוי, אז די איבעריגע אידען פלעגען
 זיך קוים קענען איינהאלטען אין שול.

און צו די ווערטער:

פארלאָז דיין געפאנגשאפט מלכה שבת,

„קום מיט פרידען קרוין האר,

„קום מיט יובעל און מיט פרייד,

„קום צווישען דייע אויסדערוועהלמע.

„קום כלה,

„קום!

פלעגט ער אָפט ארויס פון שול און בלייבען שטעהן אויף די הויכע טרעפּ, און מיט אים די גאנצע עדה, און ער פלעגט אזוי ווענדען זיין ליכטיג פנים צום הימעל, קוקען אהין, ווי ער וואָלט גערופען עמיצען, וואָס קומט, וואָס האַלט אין קומען...

דער גאנצער עולם פלעגט דערפיהלען, אז אין דער מינוט אנטד פלעקען זיך גרויסע סודות אויף דער וועלט. דער סוד פון שבת, דער סוד פון ליכט, דער סוד, וואָס גיסט צונייף אלץ מיט דעם סוד פון אלע סודות.

אינמאָל אָבער האָט געטראָפּען, אז ווען דער רב האָט אזוי ארויסגעפירט זיין גאנצע עדה אויף די טרעפּ, כדי צו באגעגענען די ליכטיגע מלכה שבת, האָבען אלע מיטאמאָל דרעווען א גרויסען, רויטען שטערען אומלויפען איבער'ן הימעל. דער רויטער שטערען איז געווען שטארק אָנגעהעפט אָן אן אַנדער שטערען, א ווייסען און בליציגען. דאָס בליצען פון דעם ווייסען שטערען איז געווען אזא, אז דער הימעל האָט זיך געשפּאַלטען פון גרויס ליכטיגקייט און די ערד האָט אויפגעשיינט, ווי אַ נן ערן.

מיטאמאָל אָבער, האָט זיך פון ערגיץ אויפ'ן הימעל פלוצלונג אָנגעטראָגען א שרעקליך גרויסער פיש. און ווי נאָר דאָס איז געשעהן, אזוי האָט דער רב גלייך אויסגעשריען:

„פארלאָז דיין געפאנגענשאפט מלכה שבת,

„קום מיט פרידען קרוין פון האר.

„קום מיט יובעל און מיט פרייד.

„קום צווישען דינע אויסדרוועהלמע.

„קום כלה,

„קום!

און מיט אים די גאנצע עדה אידען.

האָט זיך פונקט דעמאָלט דער גרויסער פיש אָנגעשלאָגען אָן

דעם רוימען שטערען, האָט דער רוימער שטערען גלייך ארויסגעלאָזט
דעם ליכטיגען שטערען, וואָס ער האָט געהאלטען אָנגעהעפט אָן זיך.
און דער פיש מיט די ביידע שטערען האָבען אלע אינאיינעם געד
נומען פאלען און זענען פארשוואונדען.

ב.

אין דעם גרויסען טיפען ים געפינט זיך א זעהר גרויסער פיש.
דער פיש איז דער הימער פון שבת.
און אלע פרייטאָג פארנאכט קומט דער פיש צו אן אָפּענעם
ברעג. צעעפענט זיין גרויס מויל, און לאָזט פון זיך ארויס די
ליכטיגע מלכה שבת. —

די מלכה קומט ארויס אויפ'ן ברעג מיט דער פינקלענדיגער
קרוין אויף איר קאָפּ, קוקט זיך א ליכטיגע אום אין אלע זייטען,
און נאָכדעם נעמט זי מיט א שטילער פרייד אראָפּ איר קרוין פון
קאָפּ, הויבט זי אויף אין דער לופטען מיט אירע שעהנע הענט
און זאָגט:

— וועלט! איך שענק דיר די קרוין פון שבת אויף א מאָג!
ווערט די קרוין גלייך צעפלוניגען אין מיליאָנען פלעמלעך.
און יעדע אידישע טאָכטער, וואָס צינדט דעמאָלט אָן אירע ליכט
לכבוד שבת, קריגט א פלעמעל פון דער קרוין פאר יעדען ליכט.
און די מלכה שבת לאָזט זיך דערנאָך אוועק איבער די אי-
דישע הייזער און שוהלען און זעהט צו מיט א שטילער און ליכטי-
גער פרייד, ווי אין יעדען ליכט, לויכט זיך א פלעמעל פון איר
קרוין.

און שבת צונאכט, איז ווי נאָר עס באווייזט זיך דער ערשמער
שמערען אין הימעל, אזוי קומט די מלכה שבת צוריק צום ברעג מיט
דער ליכטיגער קרוין אויף איר קאָפּ. —
זי קומט אָן מיט לאנגזאמע טריט און מיט א גרויסען און
שמערען בענטען אין איר הארצען. —

באלד קומט אן דער גרויסער פיש און צעפענט זיין גרויס מויל.

בלויבט זי פאר אים שטעהן א פארבענקטע און פרענט :
— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען
שבת ? !

דער פיש אָבער דערט ניט. ער ניט נאָר א צעפען זיין גרויס מויל נאָך גרעסער, אזוי, אז זיינע ווייסע ציין ליגען שוין, ווי א ביינערדיגע שוועל פאר אירע פיס — קאָן זי זיך שוין ניט העלפען, געהט זי אריין אין אים, און ער לאָזט זיך מיט איר גלייך אוועק אין די טיפענישען פון ים.

אינווייניג, אין דעם פיש, איז איר היים. אינווייניג, אין דעם פיש איז ליכטיג, ווי אין א ליכטיגען פאלאץ. און דורך די אויגען פון דעם פיש קאָן זי ארויסקוקען, ווי דורך צוויי גרויסע און ליכטיגע פענסטער. און זי קאָן דורך זיי זעהן דעם הימעל און די שטערן. די זון און די לבנה, און אלע פארשידענע באשעפענישען, וואָס מערען און ווידמענען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און אלע פעלזען פון קיזעלשטיין, און אלע וואונדערבארע בערג פון פערל-שטיין, און די ווילדע וועלדער פון רויטע קאָראלען און די פיעלע פאלאצען פון דימענטען און בריליאַנטען, פון בלויע סאַפירען, פון רויטע רובינען, שוואַרצע אנאטען און פון א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אויף דעם גרונט פון ים. און אַלץ שיינט אויף מיט זיין גרעסטען שיין און גלאַנץ, ווי נאָר עס שווימט פארביי זיי דורך דער פיש מיט דער מלכה שבת : — אלע ווילען די מלכה שבת זאָל אויף זיי קוקען און זאָל זיי זעהן. און די מלכה שבת קוקט אויף זיי און זעהט זיי. און הערט אָבער אַלץ ניט אויף צו בענקען — זי בענקט די נאנצע וואָך פאר דעם פרייטאָג-ציר נאכט. פאר דעם שבת.

ג.

אלע שטערען פון הימעל האָבען זעהר ליב די מלכה שבת. און פון גרויס ליבשאפט שיינען זיי אפילו אין מיטען דער וואָך שבת'דיג. זיי שיקען איר שטענדיג נאָך זייערע ליכטיגע גייסטער אויף דער ערד און אין וואסער. זיי ברענגען איר שטענדיג גרוסען, און נעמען פון איר אלץ נייע פרייד און ניי ליכט פאר זיך, פאר'ן הימעל און פאר דער וועלט; זיי טרייכטען זי שטענדיג אין איר געפאנגענשאפט און פרעהען זיך מיט איר אין איר פרייד.

אין שטערען נאָר איז פאראן אין הימעל, וואָס זיין גייסט געהט נאָך דער מלכה שבת, ווי א בייזער מלאך. דאָס איז דער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. וואָרים שבתאי איז א בייזער שטערען און פארגונט ניט דאָס, וואָס אויך די אנדערע שטערען קענען קוקען אויף דער שעהנער מלכה שבת, און דאָס, וואָס די שעהנע מלכה שבת האָט ליב די מענשען און די ערד. ער האָט גע-וואָלט אוועקנעמען די שעהנע מלכה שבת פון דעם פיש, פון די שטערען און דער ערד.

און ס'טרעפט, אז אין שבתאי'ן צעברענט זיך אָפט זיין וויל-דע ליבע צו דער מלכה שבת אזוי שטארק, אז ער קאָן גאָר אינגאנ-צען ניט פארטראָגען פאר וואָס די אנדערע שטערען קוקען אויך אויף איר מיט זייערע צעשטראלמע בליקען, דעמאָלט לאָזט זיך זיין גייסט אראָפ און נעמט אזוי שטארק פאטשען מיט זיינע גרויסע פליגלען, אז ער טרייבט צונויף די וואָלקענס איבער דעם ים, און איבער דער ערד. איבער די וואָלקענס קאָן ער אליין שוין אָבער

אויך ניט זעהן די מלכה שבת. ווערט פון דעם זיין כעס נאך שטארקער, נעמט ער מיט זיינע פליגלען נאך בייזער פאטשען און שטויסען די וואַלקענס, ביז עס נעמט רעגענען און דונערען און בליצען.

און נאָכדעם, אז שבתאי כעס'ט זיך שוין אָן וויפיעל ער קאָן, ווילט זיך אים דאָך ערשט דעמאָלט זעהן די מלכה שבת, מוז ער אליין צודיק פאנאנדערטרייבען די וואַלקענס.

דער פיש, דער היטער פון שבת, ווייסט אז שבתאי'ס ליבע איז א זינדיגע, זעהט ער דערפאר שטענדיג, אז איידער ער לאָזט ארויס די מלכה שבת מיט איר פינקעלדיגער קרוין, זאָל שבתאי'ס גייסט זיין אין וואסער. און דערפאר, איז, ווי נאָר דער גייסט — שבתאי לאָזט זיך אראָפּ אין וואסער מאכט שוין דער פיש אזא מין רינג ארום אים, אז ער כוון פארבלייבען אין ים א געפאנגענער ביז איבער שבת.

שבתאי האלט זיך דערפאר אָפּ פון פליהען צום ים אזוי לאנג, ווי ער קאָן נאָר. זעהר לאנג קאָן ער זיך אָבער ניט אָפהאלטען. און טאָמער עקשנ'ט ער זיך אמאָל פאָרט איין, איז ווי נאָר עס קומט נאָהענט צום שבת און דער פיש זעהט, אז שבתאי זיצט נאָך אלץ אין הימעל אויף די צוויי ליכטיגע רעדער פון זיין שטערען, גיט דער פיש דעמאָלט א הויב זיין קאָפּ צום הימעל, אזוי, אז אלע שטערען דערזעהען מיטאמאָל די מלכה שבת מיט איר גאנצער ליכטיגקייט. א סך שטערען נעמען דעמאָלט איינס נאָכ'ן אנדערען פאלען אין דעם גרויסען ים אריין. קאָן שוין שבתאי לענגער ניט פארבלייבען אין הימעל, און ער נעמט מיט א ווילדען רוישען פאלען גלייך אין וואסער אריין. מאכט דער פיש ארום אים אויף ניד דעם נויטיגען רינג און שרעקט זיך שוין נאָכדעם ניט ארויס צולאָזען די מלכה שבת אין דער ריכטיגער צייט.

ד.

יעדעס מאָל, ווען דער פיש דארף ארויסלאָזען די מלכה שבת, שמעלט ער זיך אוועק מיט'ן פנים צום לאנד פון שבת, און מיט'ן עק צום לאנד פון וואָך.

ווארום ערגעץ אויף די ברעגען פון דעם ים געפינען זיך אזוינע צוויי לענדער: —

אין לאנד איז גרויס און שווער און גרוי, און עס הייסט דאָס לאנד פון וואָך. און דאָס אנדערע לאנד איז ליכט און שעהן און ליכטיג און עס הייסט דאָס לאנד פון שבת.

די איינוואוינער פון דעם לאנד פון וואָך, זענען גרויסע ריזען מיט שרעקליך, ווילדע מיילער. — די ציין פון זייערע מיילער זען נען אזוינע גרויסע און ווילדע, אז די ליפען קאָנען זיי ניט פאר-דעקען, און די ריזען געהען דערפאר שטענדיג ארום מיט אָפנע-דעקטע מיילער. די מענשען פון דעם לאנד פון שבת זענען שעה-נע, שטילע און ליכטיגע.

די ווילדע ריזען פון דעם לאנד פון וואָך פלעגען דינען צום ים און צום שמערען שבתאי, און זיי פלעגען לעבען פון מלחמות, פון עסען איינער דעם צווייטען לעבעדיגעהייט. און די מענשען פון דעם לאנד פון שבת האלמען ערליך דעם שבת, און דינען אים מיט ליכט בענשען, מיט פרייד, מיט געזאנג און מיט טענץ.

האָט איינמאָל זיך געטראָפּען, אז אין דעם לאנד פון שבת איז אויפגעקומען א מלך, וואָס האָט ניט געהאט קיין קינדער. איז דאָס אוראי געווען א גרויסער בזיון פאר דער קעניגין.

און א גרויסער וועהטאָג פאר דעם מלך און פאר דעם גאנצען לאַנד.

און אז עס פלעגט קומען פרייטאָג-צו-נאכט, פלעגט די קעניגין פון דעם לאַנד פון שבת ביים ליכט בענשען אודאי אויסניסען איר ביטער הארץ, און מיט איר אינאיינעם פלעגען אלע מעכטער פון דעם לאַנד שטעהן פאר זייערע בענשלייכטער אין יעדען הויז, און אין יעדען פאלאץ און פלעגען איר העלפען בעמען.

און די מלכה שבת פלעגט גלייך דערהערען זייערע תפילות, זייער וועהטאָג און זייער פיין. וואָרים דער פיש פלעגט זי דאָך שטענדיג ארויסלאָזען מיט'ן פנים צום לאַנד פון שבת.

און איינמאָל, ווען די מלכה שבת איז איין שבת-פארנאכט געגאנגען מיט איר קרוין אויפ'ן קאָפּ און מיט איר שבת-ליכט צוריק צום ים א פארבענקטע און מיט לאנגזאמע טריט, איז זי, ווי איר שטיינער איז, פארבייגעגאנגען יעדעס אידישע הויז, און איז אָנגעקומען אין דעם לאַנד פון שבת פונקט דעמאָלט, ווען אלע מעכטער פון דעם לאַנד זענען געזעסען אין זייערע הייזער און אין זייערע פאלאצען, און האָבען מיט א געבראָכען געמיט געזאָגט דאָס פארנאכטיגע שבת-געבעט:

„גאָט פון אברהם, פון יצחק פון יעקב.

„באהיט דיין ליב פאָלק אין דיינעם לויב.

„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.

„היט אונז אויס פון דער גרויסער וואָך.

„היט אונז און אונזערע מענער און אונזערע קינדער.

און ווי נאָר עס איז געקומען צו די ווערטער „און אונזערע קינדער“, אזוי האָט דאָס גאנצע לאַנד ארויסגעלאָזט א זעהר שווער רען זיפּ, וואָרים אלע האָבען זיך דערביי דערמאָנט אָן זייער קעניגין.

די קעניגין איז גראָד דעמאָלט איינע אליין אומגעגאנגען אין

איר נאָרטען, וואָס האָט זיך געצויגען ביו'ן סאכע ים. און ווי זי קומט אזוי צום ים, דערוועגט זי עפעס מיטאמאָל א זעהר גרויסע ליכטיגקייט. פארוואונדערט זי זיך אודאי אויף דעם. אָבער זי טראכט זיך, אז דאָס איז דאָך מן הסתם דערפאר, וואָס אָט דאָר-טען זעצט זיך דאָך איצט די זון איבער'ן וואסער... און זי לעגט זיך אזוי ארויף איר קעניגליכע האנט אויף די אויגען און נעמט מיט א פארבענקט געמיט זאָגען:

„גאָט פון אברהם פון יצחק און פון יעקב.

„באהיט דיין פאָלק אין דיינעם לויב.

„דער ליכטיגער שבת געהט אוועק.

„היט אונז אויס פון דער גרויער וואָך.

„היט אונז און אונזערע מענער און... אונזערע קינדער.“

און די קעניגין האָט די לעצט'ן ווערטער ארויסגעזאָגט אזוי, אז זי איז נאָכדעם אויף לאנג געבליבען שמעהן, ווי א פארשטאָר-בענע. זי איז ווי פארגליווערט געוואָרען פון איר גרויסען בענקען. און אז די מלכה שבת איז אָנגעקומען און האָט דערזעהן. ווי די פארגליווערטע קעניגין שמעהט נאָך אלץ מיט דער האנט אויף די אויגען, האָט זי זיך פאר איר אָפגעשטעלט, האָט זי אָנגעקוקט א וויילע און נאָכדעם האָט זי מיטאמאָל אויפגעהויבען אירע הענט און האָט פון זיך מיטאמאָל אראָפגענומען די פינקעלדיגע קרוין פון קאָפ און האָט זיך אָנגערופען:

— קרוין פון שבת, דו אליין וועסט איצט מוזען געהן צום פיש — דעם היטער פון שבת. איך וועל איצט בלייבען דאָ. איך וועל ווערען א קינד ביי דער קעניגין פון דעם לאנד פון שבת!
האָט זיך די קרוין א הויב געמאָן, און גענוכען איינע אליין פליהען צום וואסער, און איז אריין אין דעם פיש'ס צעפענטען מויל.

און אז דער פיש האָט דערוועגן, אז נאָר די קרוין פון שבת

איז געקומען צוריק, אָהן דער נשמה, אָהן דער מלכה שבת, האָט ער מיט זיין עק אזא פאטש געטאָן דעם ים, או די וואסערען האָר בען זיך אויפגעהויבען מיט אזא ווילדען רעש, און האָבען גענומען שפרינגען אין דער לופטען, און האָבען זיך גענומען ברעכען און פאלען אין טויזענטער שטיקער, און דער גאנצער ים איז פון דעם גלייך פארגאסען געוואָרען מיט אַ ביידווייסען שוים.

און די מלכה שבת איז נאָכדעם גלייך צוגעגאנגען און האָט זיך אָנגעהעבט אָן דער קעניגין פון לאַנד פון שבת. האָט פון דעם די קעניגין גלייך דערפיהלט אַ גרויסע פרייד אויף זיך.

און ווען די קעניגין האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט זי לעבען זיך קיינעם ניט געזעהן, אָבער די גרויסע פרייד איז פאָרט געווען מיט איר. האָט זי די פלוצל נדיגע פרייד מיטגעבראכט מיט זיך אין דעם מלכ'ס פאלאץ. און פון דעם פאלאץ האָט די פרייד מיטאמאָל גענומען שפאנען אויף אלע וועגען און שטעגען פון דעם לאַנד, און די פרייד האָט גענומען קלאפען אין יעדע פּענסטער, אין יעדען טיר און טויער.

און ווען די טעכטער פון יענעם לאַנד, פלעגען נאָכדעם שבת פארגאכט זאָגען זייער „גאָט פון אברהם“, פלעגען זיי שוין די ווערטער „און אונזערע קינדער“ מער ניט זאָגען מיט אַ שווערען זיפּ, נאָר מיט אַ גרויסער און ליכטיגער פרייד. וואָרים אלע האָר בען מיטאמאָל דערפיהלט די גרויסע פרייד, וואָס איז שוין געקומען און וואָס וועט אין גיכען נעמען שיינען אין זייער לאַנד.

אין מאקע גאָר אין גיכען, איז מען אין דעם לאַנד פון שבת געוואָר געוואָרען, אז די קעניגין האָט געבאָרען אַ טאָכטער צום מלך. די טאָכטער איז געבאָרען געוואָרען פונקט פרייטאָג צור נאכט, צו ליכט בענשען, און מען האָט איר אַ נאָמען געגעבען — שבת.

און מען איז געוואָר געוואָרען, אז אַ זעהר גרויס ליכט געהט

ארויס פון דער טאָכטער, אז וואוהין מען זאָל זי ניט ברענגען, אפילו אין א פינטערען צימער, ווערט דאָרט ליכטיג, און אז איר ליכטיגקייט איז א.א.א, אז עס האָט נאָר צו זיך קיין גלייכען ניט אין דער וועלט. אז אפילו ניט די זון, ניט די לבנה און ניט די שטערן דען קאָנען זיך גלייכען צו איר שעהנקייט און אין ליכטיגקייט, און ווען מען האָט איינמאָל אין אן אָווענט, די טאָכטער ארויסגענומען אויפ'ן באַלקאָן, איז ווי נאָר די שטערען האָבען זי דערזעהן, אזוי האָבען זיי גלייך גענומען פאלען פון הימעל אין פיעל טויזענטער. און דער פיש, דער היטער פון שבת, פלעגט דערווייל אלע פרייטאָג פארנאכט קומען צו א ברעג און נאָר ארויסלאָזען די קרוין פון שבת אויף דער וועלט, און אלע שבת פארנאכט פלעגט ער וויר דער קומען צום ברעג, און זעהן, ווי נאָר די קרוין אליין קומט צו ריק צו זיין מויל. און פאר כעס פלעגט דער פיש נאָכדעם אליץ אויפשלאָגען די וואסערען פון ים מיט זיין עק און די וואסערען פלעגען פארשויםטע נעמען שפרינגען ביז'ן הימעל.

און די טאָכטער, די פרינצעסין שבת, איז זיך דערווייל געד וואקסען און איז געוואָרען שעהנער און ליכטיגער מיט יעדען טאָג. און די לויב איז געגאנגען פאר איר, ווי א טייד, און האָט זיך געד הויבען איבער איר, ווי א ליכטיגער זייל.

Fig. 10. The relief carving from the temple of the goddess Isis at Abydos, Egypt.

ת.

שבתאי איז געלעגען אין וואסער א געפאנגענער ווען די מלכה שבת האָט זיך איבערגעגעבען צו דער קעניגין פון דעם לאַנד שבת אָבער אלע אנדערע שטערען פון הימעל האָבען גלייך געזעהן, וואָס די מלכה שבת האָט געטאָן, און האָבען געוואוסט וואו זי געפינט זיך, האָבען זיי ביסלעכווייז גענומען בייטען זייערע ערטער. זיי האָבען גענומען פארלאָזען דעם ים און האָבען גענומען שטילער און ליכטיגערהייט ציהען צום לאַנד פון שבת.

דער רויטער שטערען שבתאי אָבער, האָט זיין אָרט אזוי גיך ניט געביטען. איינער אליין, פלעגט מען אים אין די געכט זעהן הענגען איבער'ן ים, און א בייזער און א רויטער, פלעגט ער קוקען און שרעמען, ווי א ווילדער גולן. — אים האָט זיך אלץ געדאכט, אז דער פיש, דער היטער פון שבת האָט מן הסתם באהאלטען די ליכטיגע מלכה, ערניץ טיף אין די אָפגרונטען פון ים, כדי ער, שבתאי, זאָל זי ניט זעהן און ניט וויסען וואו זי איז. זיין גייסט פלעגט אלע נאכט אראָפשיסען פון הימעל אין די טיפענישען פון ים. ער פלעגט זי דאָרטען ארומזוכען צווישען די פעלזען פון קיר זעלשטיין און פערלשטיין, צווישען די געדיכטע קארעלען וועלדער און אין די פילע פאלאצען פון דיכענטען און בריליאַנטען פון בלויע סאפירען און רויטע רובינען און שווארצע אגאטען, און צווישען די פאלאצען פון א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס געפינען זיך אין דער טיפעניש פון ים. און ערשט נאָכדעם, ווי ער האָט אויסגעמאָסטען דעם ים אין דער לענג און אין דער ברייט, האָט ער גענומען ציהען אהין, וואוהין אלע שטערען ציהען.

אלע שמערען, וואָס האָבען געצויגען צום לאַנד פון שבת, זע-
נען אהין אריין לייכטע און ליכטיגע. מיט דער צייט האָבען זיך
דאָרט אָנגעקליבען אזוי פיעל שמערען, אז די איינוואוינער פון
דעם לאַנד פלעגען אין די נעכט כמעט ארומגעזון צווישען הימעל
און שמערען. דער שמערען שבתאי האָט אָבער נאָר געקענט קור
מען ביז צום לאַנד פון שבת. אין דעם לאַנד אליין האָט ער ניט
געקאָנט אריינקומען. וואָרים זיין פנים איז געווען רויט, ווי דאָס
פנים פון א גולן...

דעמאָלט איז דער ביזער שבתאי געפאלען אויף א פלאץ:
ער איז אוועק, און זיך אוועקגעשטעלט איבער דעם לאַנד פון וואָך,
כדי מיט זיין רויטען שיין אין זיי נאָך מער רייצען זייער ווילדען
השק נאָך מלחמה. און זיין נייסט פלעגט זיך אָפט פארשטעלען
פאר א קרוכען בעטלער מיט א שרעקליך לאַנגער און ווייסער באָרד,
און ער פלעגט צו זיי אָפט קומען א הינקענדיגער און פלעגט זיי
רערצעהלען שיינענדיגע מעשיות וועגען די שמערען אין הימעל און
זייערע מזלות. וועגען די גרויסע פיש אין ים און די דימענטען
און בריליאַנטען, וואָס זיי טראָגען אין זייערע געדערס. פאראַנען,
פלעגט ער זיי דערצעהלען, גרויסע פיש, וואָס האָבען אין זיך
אינגעשלונגען אזוי פיעל דימענטען און בריליאַנטען, אז זיי זענען
אינגאנצען געוואָרען דימענטענע און בריליאַנטענע, און איצט
שווימען זיי ארום אין דער טיפעניש פון ים און ווארפען פון זיך
א ליכט אויף טיילען. ווען מען זאָל אזא פיש כאַפען און ברענגען
אהער, וואָלט דאָ גאָר קיינמאָל נאכט ניט געוואָרען. און ווען
עמיצער פון אייך זאָל אויפעסען אזא פיש, וואָלט ער אליין גע-
וואָרען אזא ליכטיגער, אזא פיש קאָן אָבער קיינער פון אייך ניט
אויפעסען. וואָרים כאַטש איר זענט דאָך די גרויסע ריזען פון
דעם לאַנד פון וואָך, זענען אָבער די פיש נאָך פיעל גרעסער פון
אייך. און כאַטש אייערע שמארקע ציין זענען גרעסער און שאַר-

פער פון אלע שארפצייניגע, וואָס לעבען אויף דער ערד, זענען די ציין פון די פיש נאָך פיעל שרעקליכער, נאָך פיעל גרעסער און שארפער.

פאראן אָבער אין ים מיידלעך, וואָס האַלטען זיך אויף אין אזוינע טונקעלע פאלאצען אויפ'ן גרונט פון ים. די דאָזיגע מיידל לעך זענען נאָך פיעל טויזענטער מאָל ליכטיגער פון דעם ליכטיג סטען פיש, זייער שיין פילט אָן די טונקעלע פאלאצען און קומט ארויס פון די פענסטער, ווי א כּשוף, וואָס האָט צו זיך קיין גלייך כען ניט איבער'ן גאנצען ים. אזא מיידעל וואָלט יעדער איינער פון אייך געקענט בייקומען. זי ליבען. זי אפילו איינשלאָנגען לעבעדיגערהייט, און נאָכדעם ווערען שיינענדיג און ליכטיג ווי א גאָט. אזא מיידעל פארלאָזט אָבער זעלטען דעם אָפּגרויט פון ים, און קומט זי שוין ווען יאָ ארויס, איז דאָס נאָר אין דער צייט פון א דונער, כדי זיך דורכטראָגען איבער דער וועלט, ווי א ליכטיג גער בליץ.

אָט אזוי פלעגט ער זיי אלץ דערצעהלען אזוינע מעשיות, מיט וועלכע ער פלעגט רייצען זייער דאָרשט נאָך צירונג און פרויען. און צינדען זייער בלוט פאר נעשלעג און מלחמות.

אודאי האָט שבתאי ניט איינמאָל געוואָלט אויסרופען צו זיי: — הויבט אויף אייערע פערדישע אויגען, איר גרויסע און לאנגצייניגע נארען, און זעהט דאָס גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף אָט דאָרט אין יענעם ווייטען לאַנד פון שבת! דאָס איז דאָס ליכט פון דער מלכה שבת, וואָס איז די ליכטיגסטע טאָכטער אויף דער גאנצער וועלט! אלע שטערען פון הימעל זענען אין איר פאר ליכט. געהט ברענגט זי אהער פאר מיר, וואָרים איך בין דאָך שבתאי דער גאָט פון קריג, אייער גאָט!

א שטערען טאָר אָבער די סודות פון שטערען פאר קיינעם ניט דערצעהלען, פלעגט ער דערפאר אן איינגעהאלטענער אלץ

מוזען זיצען פאר זיי א פארשטעלמער און זיי רייצען מיט זיין
 שרעקליך, גרויסער, ווייסער באָרד, און מיט זיינע שרעקליך, גרוי-
 סע, רוימע אויגען, און פלעגט פאר זיי אלץ צינדען מעשה'לעך און
 מעשה'לעך, אָהן א שיער, ביז די לאנגצייניגע ווילדע ריזען זענען
 געוואָרען אומרוהיג, און האָבען גענומען שלינגען אין זיך יעדען
 גלאַנציגען שטיין, וואָס איז זיי געקומען אין וועג, און האָבען גע-
 נומען פאַרצערען יעדע לעבעדיגע זאַך, וואָס איז געווען ווייס און
 ליכטיג, ביז זיי האָבען מיט זייערע פערדישע אוגען גענומען
 קוקען אין אלע זייטען, און האָבען מיטאמאָל אליין דערזעהן דאָס
 גרויסע ליכט, וואָס געהט אויף פון דעם לאַנד פון שבת.
 דעמאָלט האָט שוין שבתאי מער ניט גענידערט צו די ווילדע
 ריזען, ווי א קרומער בעמלער מיט א ווייסער באָרד, נאָר א רויטער
 און א זיכערער האָט ער זיך אויפגעהויבען איבער זייער הימעל און
 איז געבליבען שטעהן און געווארט.

7.

און אז די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך האָבען אָנֵד געהויבען זעהן, אז אַ נרויסע ליכטיגקייט הויכט זיך פון מאָל צו מאָל אויף פון דעם לאַנד, וואָס שטעהט אנטקעגען זיי אויף יענער זייט ים, האָבען זיי גענומען טראכטען, אז אין יענעם לאַנד מוז זיך געוויס געפינען אזא מין טייערער שטיין, און צוליב אזא שטיין, זענען זיי אודאי געווען גרייט צו געהן אויף מלחמה. האָבען זיי דערפאר אוועקגעשיקט מענשען אין יענעם לאַנד פון שבת, אז מען זאָל זיי פון דאָרט געבען דעם שטיין, וואָס ווארפט פון זיך אזא ליכטיגקייט. וואָרים אויב ניט וועלען זיי אָנריכטען אַ מלחמה.

זענען די שלוחים פון דעם לאַנד פון וואָך געפאָרען און זענען געקומען צוריק און האָבען דערצעהלט, אז דאָס ליכט, וואָס געהט אויף אין יענעם לאַנד איז ניט פון קיין דימענד־מען און בריליאַנטען, און ניט פון קיין אנדערען טייערען שטיין, נאָר פון אַ טאָכטער, וואָס איז געבוירען צום מלך פון יענעם לאַנד.

און אז דער מלך פון די ווילדע ריזען, פון דעם לאַנד פון וואָך האָט דערהערט די דאָזיגע רייז, האָט ער זיך אָנגערופען, אז אויב אזא זאך קאָן יאָ געמאָלט זיין, אויב אויף דער ערד געפינט זיך יאָ אזא ליכטיגע בת מלכה, דארף מען זי אודאי זעהן גלייך ברענגען אהער און חתונה מאכען פאר איינעם פון זיינע צוועלף זיהן. און דער ווילדער מלך פון דעם לאַנד פון וואָך האָט גלייך גע־

נומען און האָט אוועקגעשיקט א מחנה פון זיינע ריזען מיט א בריה צו דעם מלך פון דעם לאַנד פון שבת. אין זיין בריה איז גע-
ווען געשריבען :

„פון דעם פירסטליכען מלך פון דעם לאַנד פון די גרויסע,
לאַנגציינערדיגע ריזען, צו דעם לאַנד, וואו עס נעהט אויף א גרויס
ליכט !

„זיי וויסען דו קעניג פון דער ליכטיגער טאָכטער, אז איך
האָב צוועלף זיהן. זענען זיי זעהר גרויסע און שטארקע העלדען.
זייערע ציין שמעקען ארויס פון זייערע מיילער לענגער, ווי די ציין
פון די אלע אנדערע גרויסע ריזען פון מיין לאַנד. און זיי קאָנען
מיט זיי דורכבייסען דעם רוקען פון א לעבעדיגען חזיר, פון א לע-
בעדיגען בער, און פון א העלפאנט. — זאָל זיך דיין שעהנע טאָכ-
טער אויסקלייבען איינעם פון זיי, און זאָל זי מיט אים קניעהן פאר
אונזערע געמער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און זאָל זי
ווערען זיין ווייב, אויב דו ווילסט מיר זאָלען לעבען אין פרידען.
אויב ניט, וועל איך אויף דיר אַנריכטען א מלחמה, און איך וועל
אויף דיר קומען מיט מיינע לאַנגציינערדיגע ריזען, און זיי וועלען
באפאלען דיין לאַנד, ווי די בייזע היישעריקען, און וועלען דאָס
פארוויסטען, און דיינע אלע מענשען, פון קליין ביז גרויס וועל איך
טויטשלאָגען.“

און אז די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען ביי
זיך דערזעהן די דאָזיגע פינסטערע געסט און האָבען דערהערט
זייערע רייד, זיי אויף זיי אודאי אָנגעפאלען א גרויסע שרעה,
וואָרים זיי האָבען גוט געוואוסט, ווי שרעקליך און ווי שטארק עס
זענען די ריזען מיט די אָפענע מיילער פון דעם לאַנד פון וואָך.
זיי האָבען געוואוסט, אז אין א מלחמה וועלען זיי פון זיי אויפ-
געעגסען ווערען לעבעדיגערהייט, און דעמאָלט וועט דאָך חלילה
פארשווינדען דאָס גאנצע שבת ליינד פון דער ערד. זאָנען ווידער,

אז די בת מלכה זאל געהן מיט זיי, האָבען זיי אויך ניט געקאָנט, וואָרים ערשטענס איז אן עבירה דאָס גרויסע ליכט, וואָס זי וועט מיט זיך מיטנעמען, און צווייטענס, ווי דערלאָזט מען דאָס, אז די ליכטיגע פּרינצעסין שבת זאל חתונה האָבען מיט א ווילדען און פינסטערען ריז?

און ווער ווייס, וואָס ער וועט טאָן מיט איר? וואָרים עס איז געווען באוואוסט, אז די דאָזיגע ווילדע ריזען קריגען זייערע ווייבער נאָך דער חתונה אָפט אזוי שטארק ליב, אז זיי עסען זיי אויף לעבעדיגערהייט.

און אז די בת-מלכה-שבת איז געוואָר געוואָרען פון דעם דאָר זיגען גרויסען אומגליק, האָט זי מיט איר ליכטיגען שכל גלייך פארשטאנען, וואָס עס קאָן דאָ קומען אויפ'ן לאַנד, און זי האָט באַ טראכט און באשלאָסען, וואָס זי האָט צו טאָן.

און עס איז געווען, ווען די לייט פון דעם לאַנד פון שבת זענען זיך צונויפגעקומען אין דעם גאָלדענעם זאל פון איר פאָטער דעם מלך, כדי אינאיינעם זיך דורכרעדען וועגען דעם גרויסען אומגליק, וואָס וויל אויף זיי קומען. דעמאָלט, איז אין מיטען זייערע אלע מענס פארזאָרגטע רייד אריינגעקומען די ליכטיגע בת מלכה און האָט זיך צו זיי אָנגערופען אויף א הויף קול:

— זייט רהיג! זאָרנט ניט. ווארפט אוועק אייער שרעק, וואָרים איך בין צופרידען צו געהן מיט די ריזען און זיך דאָרט אויסקלייבען איינעם פון זייער מלכ'ס צוועלף זיהן פאר א התן.

זענען אלע לייט גלייך שטיל געוואָרען. א גרויס רחמנות האָט זיי אָנגענומען פאר דער ליכטיגער בת מלכה. זיי האָבען אלע פארשטאנען, וואָס זי געהט דאָ טאָן פאר זיי. האָבען זיי זיך פאר-שעמט און שטילערהייט פארלאָזט דעם זאל. און דער מלך מיט דער מלכה זענען מיט איר נאָכדעם גע-

בליבען אליין. דער מלך האָט זי לאַנג אָנגעקוקט אָהן ווערטער, און די קעניגין איז איר געפאלען אויפ'ן האַלז און גענומען טלאָגען. די טאָכטער אָבער האָט זיי געטרייסט און האָט געזאָגט, אז מן הסתם דארף אַזוי זיין. מן הסתם איז דאָך אַזוי באַשערט. און אז דאָס לאַנד פון שבת איז דאָך זיכער ווערט מען זאָל זיך פאַר דעם מקריב זיין, און וואָס איז דען דער ווערט פון איין איינציגער טאָכטער קעגען דעם ווערט פון אַזאַ ליכטיג לאַנד, ווי דאָס לאַנד פון שבת? !

אַזוי האָט די טאָכטער צו זיי אַלץ גערעדט, וואָרים ווי נאָר זי איז געוואָרען די טאָכטער פון דער קעניגין פון דעם לאַנד, האָט זי גלייך פאַרגעסען ווער זי איז, און זי האָט שוין מער ניט גערעדנקט און ניט געוואוסט, אז זי איז דאָס די מלכה שבת, און זי האָט ניט פאַרשטאַנען, אז דאָס שפּרייט פאַר איר אַזוי קלוג דער זינדיגער שטערען שבתאי זיין בייזע נעץ.

ז.

און ווען די מלכה שבת איז געבראכט געוואָרען אין דעם לאנד פון יואָד איז זי געווען איינגעדעקט אין זעהר פיעל שלייערען. אָבער זי האָט געמאַכט שיינען אלע שלייערען. יעדער קנייטש און יעדער פאלד איז געוואָרען א נעסט פון איר גרויסען און שטילען ליכט. און די שלייערען האָבען גערייצט מיט זייער שטילען צויבער, וואָס האָט זיך געשפרייט און געהויבען אויף ווייטע מיילען. שבתאי אָבער איז געבליבען שטעהן אין הימעל. געקומט אויף איר א זיכערער און געווארט.

ער האָט אויך א רעהיגער צוגעקוקט, ווי דער מלך פון די ריזען האָט איר אָפגעדעקט די אויגען, און איר געוויזען זיינע צוועלף זיהן, זי זאָל זיך אויסקלייבען איינעם פון זיי.

די מלכה שבת האָט אויפגעהויבען איר שעהנע און ליכטיגע האנט און אָנגעוויזען אויף איינעם פון זיי. וואָרים איר איז געווען אלץ איינס, ווער פון זיי עס זאָל ניט זיין. וואָרים זי האָט ביי זיך סיי ווי געהאט אָפגעמאַכט אריינפאלען אין ים ביז דעם טאָג פון דער חתונה.

ווי נאָר אָבער דער אויסגעקליבענער ריז האָט גענומען פירען זיין כלה, די מלכה שבת, אז זי זאָל מיט אים קניען פאר זייערע געטער — דעם ים און דעם שטערן שבתאי, און ווי נאָר שבתאי האָט דערזעהן מיט וועלכע אויגען די מלכה שבת קומט צום ים... אזוי האָט ער מיטאמאָל אינגאנצען פארלוירען זיין רוהיגקייט און זיכערקייט און עס האָט זיך כאלד דערהערט א שרעקליכער נערר

דער, ווי דער הימעל וואָלט זיך גענומען ברעכען אין טויזענטער שטיקער. ווי די ערד וואָלט גענומען פלאצען אונטער אלעמענס פיס, און פון דער ווייטען האָט זיך מיטאמאָל באוויזען א שרעקליך, גרויסע געשטאַלט, מיט ווילד־רויטע האָר, מיט א זעהר לאַנג גער, רויטער באָרד. די באָרד איז געווען אזוי לאַנג, אז זי איז אויף אריינגעפאלען דער געשטאַלט צווישען די פיס און איז נאָך ארויסגעהאַנגען אויף הינטען, ווי א פייערדיגער עק...

דאָס איז געווען שבתאי: און ער איז אזוי געפלוניגען אויף דעם פייערדיגען עק, אויף די ווילדע האָר פון זיין גרויסען קאָפּ. און אויף די האָר, וואָס זענען געוואַקסען פון צווישען זיינע פאַכועס.

דער כח פון זיין פליהען איז געווען אזא, אז אלעס ארום האָט גענומען רוישען מיט גרויס ציטערניש, און ער איז געקומען מיט דעם קול פון א שרעקליכען דונער. און אלע ריזען, וואָס זענען געשטאַנען אויף זיין וועג, זענען גלייך אומגעפאלען. און ער איז אדיבער איבער זייערע טויטע קערפערס, און ער איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער מלכה שבת און ער האָט זי אויסגעכאַפט, און ער האָט זיך מיט איר אויפגעהויבען צום הימעל און איז מיט איר אַוועק אויף רעכטס און אויף לינקס, ווי א דונער און א בליץ.

ווי נאָר אָבער שבתאי האָט זיך מיט דער מלכה שבת אָנגע-טראַגען אויפ'ן מיטען הימעל, האָט זיך פון ים מיטאמאָל א הויב געמאַן דער גרויסער פיש, און האָט זיך מיט זיין גאַנצען כח אָנגעשלאָגען אָן שבתאי'ן.

שבתאי וואָלט אפשר אויסגעהאלטען דעם קלאפ פון דעם פיש און וואָלט ווייטער געפלוניגען, איז אָבער דער פראגער רב פונקט דעמאָלט ארויס אויף די טרעפ פון זיין שוהל, און האָט מיט זיין גאַנצער עדה און מיט זיין גאַנצער ליכטיגקייט גענומען שרייען צום הימעל:

„פארלאָז דיין געפאנגשאפט, מלכה שבת,
 „קום מיט פרידען קרוין פון האר,
 „קום מיט יובעל און מיט פרייד,
 „קום צווישען דייןע אויסדערוועהלמע,
 „קום כלה,
 „קום!
 „קום!

האָט פון דעם געזאנג און פון דער ליכטיגקייט שבתאיִך
 מיטאמאָל אָפגענומען הענט און פיס. און ער האָט ארויסגעלאָזט
 די מלכה שבת פון זיינע הענט, און ער האָט, ווי א געבונדענער
 גענומען פאלען אין ים אריין, אינאיינעם מיט דער מלכה און
 מיט'ן פיש.

דער קריג פון דעם
פאנד פו וואר מיט
דעם פאנד פו שבת

א.

דער פראגער רב, דער בעל מופת, איז דאך אויך געווען דער ראש פון דער פראגער ישיבה. פלעגט ער ביים לערנען מיט די תלמידים זיינע שטענדיג האלמען א קאנטשיק אויפ'ן טיש. זיינע תלמידים האָט ער מיט'ן קאנטשיק חלילה קיינמאָל ניט געשמיר-סען, אָבער אָהן דעם קאנטשיק פלעגט ער מיט די תלמידים ניט קאָנען לערנען. און אפילו ווען ער פלעגט לערנען תורה פאר זיך אליין, פלעגט ער אויך ליב האָבען זעהן דעם קאנטשיק פאר זיינע אויגען.

איינמאָל אָבער האָט געטראָפען, אז ווען בערעל פראגער, דער דארער איד, דער סוחר, וואָס פלעגט אויספאָרען וועלמען, איז אריינגעקומען זיך געזעגענען מיט'ן רב פאר זיין אָפּפאָרען אין ווייטע לענדער, און האָט געבעטען דעם רב פאר אַ שמירה, האָט דער רב גענומען דעם קאנטשיק אָהן וועלכען ער האָט זיך כמעט ניט געקאָנט באַנעהן, און האָט אים איבערגעגעבען צו בערלען און געזאָגט:

— נא, נעם אים מיט. און זאָל דיר נאָט שטארקען דייע הענט.

האָבען זיך אוראי אַלע ארומיגע זעהר שטארק פאָרוואונד-דערט, ווארים זיי האָבען זיך געטראַכט, אז מן הסתם איז דאָך דאָ עפעס ניט גלאַט. בערעל אליין האָט זיך אוראי אויך זעהר שטארק דערשראָקען. ווי נאָר אָבער ער האָט גענומען דעם קאנט-

טשיק אין די הענט, אזוי האָט ער זיך מיט צמאָל דערפיהלט
שטאַרק און זיכער און ער האָט זיך געזענענט מיט אלעמען און
איז זיך צוועק אויף זיין רייזע.

ב.

טרעפט זיך נאָכדעם, אז בערעל פראַגער איז זיך אזוי אינ-
 איינעם מיט נאָך אַנדערע סוחרים געפאָרען איבער די גרויסע
 ימ'ען, זענען זיי מיט אַמאָל אָנגעקומען צו אן אָרט, וואו די שיף
 האָט זיך פּלוצלינג אָפּגעשטעלט פון זיך אליין און מען האָט זי
 ניט געקאָנט רירען פון אָרט. האָבען זיך די מאַטראָזען גענומען
 צו די רודערס מיט מער כח, מיט אלע זייערע כחות, אָבער עס
 האָט גאָר ניט געהאָלפּען. די שיף איז געבליבען שטעהן ווי אן
 אריינגעליווערטע.

פרעגען אודאי די סוחרים ביים קאפיטאן :

— וואָס הייסט דאָס? וואָס זאָל דאָס באטייטען? און וואָס
 ער טראַכט צו טאָן?

רופט זיך דער קאפיטאן צו זיי אן :

— איר זאָלט וויסען, ליבע כרידער, אז מיר זענען דאָ, ווייזט
 אויס, אריינגעפאָרען אין איינעם פון די געפערליכסטע ים ערטער,
 דאָס איז ווייזט אויס איינער פון די ערטער וואו דער ווינט
 שטעלט זיך פּלוצלינג אָפּ, און דאָס וואסער ווערט שווער און
 קריגט אזא מין כח, אז עס האַלט איין די שיף ווי אין אייזערנע
 צוואַנגען. מײן פּאָטער איז אויך געווען אַ שיפס־קאפיטאן, האָט
 זיך מיט אים געטראָפּען אז ער איז אַמאָל מיט זיין שיף אָנגע-
 קומען אויף אזא אָרט אין ים און ער איז דעמאָלט אזוי אָפּגע-
 שטאנען אויף איין אָרט נאנצע דריי חדשים. די נאנצע שפּייז
 האָט זיך ביי אים דעמאָלט אויסגעלאָזט, און פון גרויס

הונגער האָבען זיי געמוזט נעמען עסען מענשענפלייש. מען פלעגט יעדען טאָג וואָרפען א גורל, און אויף וועמען דער גורל איז געפאלען, דעם האָט מען פאנאנדערגעטיילט צווישען די לייט. און ביז עס איז אָנגעקומען דער ווינט און מען האָט זיך צעקאָנט רירען פון אָרט, זענען שוין ווייניג מענשען געבליבען. האָבען זיך אודאי אלע זער שטארק דערשראָקען און האָבען גענומען פרעגען:

— וואָס וועט זיין? און וואָס הויבט מען אָן צו טאָן? —
 האָט זיך דער קאפיטאן צו זיי אָנגערופען:
 — פרייהער פון אלץ בריינגט אריבער צו מיר אינגאנצען די שפייזען וואָס געפינען זיך מיט אייך.
 האָבען אלע אזוי געטאָן.

האָט דער קאפיטאן נאָכדעם גענומען און ביי זיך פאר-
 שלאָסען גאָר דאָס עסענווארג און האָט זיך צו זיי אָנגערופען:
 — איצט זאָלט איר וויסען, אז יעדער פון אונז וועט קריגען שפייז די גרויס ווי צוויי איילבירטען פאר א טאָג, וואָרים צו לאַנד איז נאָך ווייט, און ווער ווייס ווי לאַנג עס וועט אונז נאָך דאָ אויסקומען צו שטעהן אָהן ווינט. מיר דארפען זעהן וואָס ליינגער די נשמה צו דערהאלטען, און אויב מיר וועלען טאָן ווי איך לעג אייך פאָר, וועט אונז דאָס ביסעל שפייז קאָנען קלעקען אויף גאנצע דרייסיג טעג.

האָבען זיי אודאי אלע פארשטאנען, אז אזוי וועט עס טאקע מוזען זיין. בערעל פראגער אָבער האָט זיך גלייך געכאפט:
 — סטייטש! און וואָס וועט זיין שבת?!

און ער איז גלייך צוגעגאנגען צום קאפיטאן און האָט זיך צו אים אָנגערופען:

— הער קאפיטאן! דו האָסט אודאי גערעדט זעהר קלוג, איך בין אָבער א איד, און נאָך מיין געבאָט, מוז איך אויף שבת

האָבען שפּיז ניט ווייניגער ווי דריי איילבירטען די גרויס, כדי
איך זאָל קאָנען פראַווען דריי סעודות, ביי וועלכע איך דארף
זינגען אזוינע זמירות אויף צו הערליכען דעם שבת.

אויפ'ן שיף אָבער זענען געווען נאָך עטליכע אידען, זענען
זיי גלייך אָנגעפאלען אויף בערלען מיט א געשריי:

— מיר זענען אויף אזוינע לייטישע אידען ווי דו, אָבער
איז אַזא אומגליק ווי דער דאָזיגער קאָן מען זיך ניט העלפען!
פארדרייט בערעל פראַגער זעהר שטארק זייערע רייד און
ער רופט זיך צו זיי אָן און זאָגט:

— וואָסערע אידען זענט איר, אז איר פארזיכערט זיך
ניט אויף דעם וואָס לעבט אייביג!? איר זענט נארען, וואָרים
איר פארגעסט, אז א מענש קאָן פון דעם אויבערשטען געהאָל־
פען ווערען אין איין אויגענבליק. ווער שמועסט נאָך אז מיר
האָבען איצט שפּיז אויף דרייסיג טעג. און אויב אפילו מיר
זאָלען אלע נעמען אויף שבת פאר דריי סעודות, וועט דאָך נאָך
אלץ זיין גענוג פאר גאנצע זעקס און צוואנציג טעג. און א
ווינט וואָס זאָל אונז ברענגען צו א שטאָדט, קאָן דאָך נאָך אפילו
מאָרגען אָדער איבערמאָרגען קומען, וואָרים מיר האָבען דאָך
א גרויסען פאָטער אין הימעל, און ווען ער וועט זעהן אז מען
פארלאָזט זיך טאָקע אויף אים מיט'ן גאנצען האַרצען, וועט
ער דאָך מוזען העלפען.

פרעגען זיי ביי אים מיט א בייזען געלעכטער:

— און וואָס וועסטו טאָן ווען עס וועט נעמען מער פון
דרייסיג טעג? וועסטו דעמאָלט זינגען דינע זמירות ביי
מענשענפלייש?

רופט זיך צו זיי בערעל אָן:

— אויב איר זענט אידען, וואָס קענט רעדען אזוינע רייד,
איז דאָך אויף אייך אודאי א גרויס רחמנות. און עס איז דאָך

גוט אז עס זאל זיך צווישען אייך כאַטש געפינען איינער וואָס פארלאָזט זיך באמת אויף דעם באשעפער פון דער וועלט, און איז אים גרייט צו דינען מיט פרייד און מיט געזאנג אפילו אין דעם פנים פון טויט.

און אז דער קאפיטאן דערהערט די דאָזיגע רייד, רופט ער זיך אָן צו בערעל פראגער:

— אויב דו פארטרויסט זיך יאָ אזוי שטארק אויף דיין גאָט, טאָ זאָג מיר וויפיעל ביסטו גרייט צו צאָלען פאַר דעם, אז איך זאָל דיר אויף שבת געבען נאָך אַ צאָל שפייז די גרויס ווי אן איילבירט?

רופט זיך בערעל פראגער אָן:

— אפילו מיין נאנצען פארמעגען.

זאָגט צו אים דער שיפסקאפיטאן:

— דיין געלט איז דאָ פאר אונז גאָרניט ווערט, פון דיין לייב אָבער קאָנען מיר דאָ פאָרט מאכען עטליכע נעריכטען, וועל איך דיר דעריבער געבען אויף שבת די שפייז וואָס דו פארלאַנגסט, אויב דו מאכסט מיט מיר אָפּ, אז טאָמער וועלען מיר נאָכ'ן דרייסיגסטען טאָג ניט אָנקומען צו קיין באוואוינט אָרט, זאָלסטו זיין דער ערשטער זיך צו לאָזען אומברענגען אהן א גורל.

האָט זיך בערעל פראגער אָנגערופען אז ער איז אודאי גרייט אויף דעם אָפּמאך, און האָט נאָך מיט גרויס פרייד אויס-געשריען:

— אַפצוהיטען שבת, ווי עס איז מיר פאָרגעשריבען, איז ביי מיר ווערט מער פון מיין לעבען. זאָל דער אויבערשטער מיט מיר טאָן וואָס ער וויל, און אויב מיר איז באשערט אומצוקומען איז דאָך דאָס נאָר דערפאר וואָס דער אויבערשטער האָט מיך מזכה געווען צו מקיים זיין זיין מצוה מיט מסירת נפש.

און בערעל פראגער האָט זיך אוש גענומען אויפ'ן שיה
טאנצען פון פרייד.

טאנץ, טאנץ — האָבען אים די אנדערע שיפסלייט גער
זאָגט — אין א מאָנאט ארום וועסטו טאנצען אין טאָפּ.
בערעל פראגער אָבער רופט זיך צו זיי אָן:

— נארָגנים וואָס איר זענט! אויב עס איז זיין הייליגער
ווילען, וועל איך טאקע אפילו אין טאָפּ אויך טאנצען.

און אזוי האָט זיך בערעל פראגער אלץ געזינגען און גער
טאנצט איבערהויפט ווען עס איז געקומען שבת, איז צו זיין
פרייד נאָר קיין גרענעץ ניט געווען, און ער האָט גאָרניט געוואָלט
טראכטען אז די צייט געהט דערווייל און קיין ווינט קומט ניט.
די אנדערע מענשען אָבער זענען מיט יעדען טאָג געוואָרען
אלץ טרויעריגער, האָבען אלץ געזיפצט און געקרעכצט און גער
האָפט אויפ'ן טויט.

און אז עס איז שוין געקומען דער דרייסיגסטער טאָג
איז דער שיפסקאפיטאן צוגעקומען צו בערעל פראגער און
זאָגט:

— נו, וואָס זאָגסטו איצט. דו גרויסער בעל בטחון! עס
איז דאָך שוין היינט דער דרייסיגסטער טאָג און מיר שמעהען
נאָך אלץ אויף איין אָרט. אפילו ווען דער ווינט זאָל נאָך היינט
קומען דארף דאָך נאָך אלץ נעמען היבשע עטליכע טעג ביז מיר
קומען צו א ברעג. און דאָס לעצטע ביסעל שפייז וועט פון אונז
היינט פארצערט ווערען. דו הער בעסער אויף צו טאנצען און
צו זינגען דיינע תפילות, זעהסטו דען ניט דעם טויט פאר דיינע
אויגען? דו דארפט זיך דאָך באלד גרייט מאכען צו דער
סעודה, ווי דו האָסט מיט מיר אָפגעמאכט.

בערעל פראגער אָבער ענטפערט אים:

— ערשטענס, בין איך א איד, זעה איך דערפאר שטענדיג

גאָט פאר די אויגען, און דאָרט וואו עס איז דאָ גאָט, איז ניטאָ קיין טויט... און צווייטענס, געהער דאָך נאָך דער היינטיגער טאָג צו מיר, ביז מאָרגען, וואָרים מיר האָבען דאָך אָפגעמאכט ביז נאָך דרייסיג טעג, און אוי באַלד אזוי, איז צו וואָס הער קאפיטאן זאָלט איר זיך האַלטען ווי א שלימעזאָלניק? אָט קומט, לאָמיר בעסער אריינכאַפּען אַ טענצעל אינאיינעם. און בערעל פראַגער כאַפט דעם קאפיטאן אָן פאר די הענט און שרייט צו אים אויס מיט פרייד:

— טאַנץ, טאַנץ! דו שטאַרבסט נאָך ניט. עס איז דאָ אַ גרויסער באשעפער איבער אונז און ער קאָן דיר נאָך העלפען, כאַטש דו מיינסט אז עס איז שוין גאָר ניטאָ קיין הילף פאר דיר. דער קאפיטאן אָבער האָט זיך שוין קוים געהאלטען אויף די פיס, וואָרים ער און די אלע אַנדערע שיפסלייט זענען שוין געווען זעהר אָפגעצערט אי פון דעם, וואָס זיי האָבען שוין דריי סיג טעג ניט געגעסען צו זאט און נאָך מער פון זייער שטענ־דיגער זאָרג און שרעק.

און אז עס איז געקומען דער פריהמאָרגען פון דעם איינ־און־דרייסיגסטען טאָג, איז דער קאפיטאן צוגעקומען צו בערעלען, אַ הונגעריגער און זאָגט צו אים מיט שפּאַס:

— נו, גרויסער בעל בטחון און גאָט גלויבער, וועסטו נאָך היינט אויך טאַנצען?

— פאַרוואָס ניט? — אויב גאָט וועט נאָך וועלען, וועל איך היינט אויך טאַנצען. וואָרים גאָט'ס הילף קאָן קומען אין איין אויגענבליק און די, וואָס גלויבען אין אים דאַרפען ניט זאָרגען, אפילו ווען דאָס מעסער ליגט שוין אויפ'ן האַלז און מען הויבט שוין אָן שניידען, זאָל מען נאָך אלץ ניט פארלירען די האָפנונג און דעם גלויבען אין דעם, וואָס לעבט אייביג. און

אצינד, מיין ליבער שיפסקאפיטאן, גיב מיר נאך צייט אויף צו דאוונען און נאכדעם וועסטו שוין מיט מיר טאָן וואָס דו ווילסט. האָט דער קאפיטאן אים געגעבען אזויפיל און אזויפיל צייט, איז בערעל געגאנגען און האָט זיך פריהער פון אלץ טובל געווען אין ים, ווי עס פאסט פאר א פראגער חסיד, און נאכדעם האָט ער אָנגעטאָן זיין טלית און תפלין און האָט זיך אוועקגע-שמעלט אין א ווינקעל פון שיה אויסצוגיסען זיינע תפילות צום לעצטען מאָל פאר דעם גאָט, וואָס האָט באשאפען דעם הימעל און די ערד און דעם ים.

ווי נאָר אָבער בערעל פראגער איז פארטיג געוואָרען מיט'ן דאווענען און גענומען אויסטאָן דעם טלית און די תפלין און דער קוכער איז שוין צו אים צוגעקומען מיט'ן גרויסען מעסער, אזוי האָט זיך פון ערגעץ גלייך אָפגעריסען א שרעקליכער שטורעמוינט, דער שמורעם האָט גענומען ווארפען מיט די וואסערען פון ים און מיט דער שיה, און ער האָט פון אונטער דעם קוכערס האנט אויפגעכאפט בערלען, האָט אים א הויב גע-טאָן אין דער לופטען, אים א טראָג געטאן ווייט פון דער שיה און אריינגעוואָרפען אין וואסער.

2

זוי נאָר אָבער בערעל איז אריינגעפאלען אין וואסער אזוי
איז גלייך צוגעקומען א גרויסער פיש, האָט צעעפענט זיין מויל
און אים איינגעשלונגען.

אין דער ערשטער מינוט האָט בערעל געטראכט: — נו,
אן עק, א סוף. מן הסתם איז אזוי באשערט.

אי דעם רב'ס קאנטשיק? איז אפשר דארף מען דאָס דעם
קאנטשיק ברענגען אויף יענער וועלט און מיר איז דאָס באשערט
צו זיין דער וואָס דארף דאָס טאָן...

מיטאמאָל אָבער נעמט בערעל פראַגער פיהלען, אז כאָטש
ער איז איינגעשלונגען געוואָרען פון א פיש פון דעסטוועגען
האַלט ער נאָר אין קומען צו זיך, אָט פונקט ווי עס וואָלט מיט
אים נאָר קיין ביזוי ניט געטראָפען. די אויגען ביי אים זענען אפילו
נאָך געשלאָסען און ער ווייסט ניט צי זאָל ער זיי עפענען צי ניין,
אָבער ער טראַכט:

גאָט'ס וואונדער זענען פאָרט זעהר גרויס. אָט האָט ער מיך
געראטעוועט פון מעסער און איבערגענטפערט צום שטורעם און
מיך געראטעוועט פון שטורעם און איבערגענטפערט צום וואסער
און פון וואסער צום פיש און אויב מיר איז נאָך באשערט צו
זעהן אונזער רב און מיין אויב און קינדער, וועט ער דאָך מיך
געווייס פון דעם פיש'ס געדערים אויך ראטעווען.

און בערעל נעמט זיך אזוי רירען מיט די גלידער און דער-
פיהלט אז ארום אים איז גראם.

טראכט ער ביי זיך :

מאר וואָס טאקע ניט פּריווען צעעפענען די אויגען?
 און ער נעמט זיך אָן מיט כח און גיט טאקע אן עפען די אוי-
 גען. און צו זיין גרויס וואונדער דערזעהט ער, אז אין דעם פיש
 איז גרויס און גראם און ליכטיג ווי אין א ליכטיגען פאלאץ. זעצט
 ער זיך אויף, קוקט זיך אום אין אלע זייטען און שרייט אויס :
 — ווי גרויס עס זענען דיינע וואונדער, נאָט! ווער קאָן
 דען פון זיי גענוג אָנדרעצעהלען?!

ד.

און ווי בערעל פראגער נעמט זיך אזוי ארומקוקען אין דעם פיש, אזוי דערזעהט ער ניט ווייט פון זיך א טאָכטער, א ליכטיגע אָבער אזא ליכטיגע, אז די וועלט האָט נאָך אזוינס ניט געזעהן. טראַכט ער זיך:

— און ווי קומט זי אהער?

און ער טראַכט:

מן הסתם נעבעך אויך געפאָרען איבער'ן ים און אראָפּגע-וואָרפען געוואָרען פון דעם גרויסען שטורעם ווינט. און בערעל פראגער דערזעהט טאקע, אז זי ליגט א פאר-חלוש'טע, הויבט זיך בערעל אויף און געהט צו צו איר און נעמט זי מונטערען. און ווי נאָר ער דערמונטערט זי, און זי עפענט פאנאנדער אירע אויגען, אזוי איז די ליכטיגקייט אין פיש געוואָרען אזא, אז בערעל פראגער האָט זיינע אויגען ניט גענלויבט.

פרעגט ער ביי איר:

— ווער ביזטו, און וואָס איז דאָס פאר א ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון דיר, איך האָב דאָך נאָר פון אזא זאך אין מיין לעבענסטאָג ניט געהערט און ניט געזעהן.

ענטפערט זי אים מיט אן אָפּגעשוואַכט קול:

— זאָלסט וויסען זיין, אז איך בין די בת מלכה פון דעם לאַנד פון שבת. און די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון מיר איז א נס, וואָס איך ווייס אליין ניט ווי אזוי זיך דאָס צו דער-קלערען.

— אזוי, אזוי! — טראכט ביי זיך בערעל פראגער. — די
בת מלכה פון דעם לאַנד פון שבת! עפעס גאָר א קלייניגקייט
אויסצורעדען! און ער רופט זיך אָן:

— הייסט דאָס, אַז עס איז אויף דער וועלט פאראן אזא
לאַנד, וואָס הייסט דאָס לאַנד פון שבת?!

זאָגט זי אים, אַז אודאי איז פאראן אזא לאַנד, וואָס
הייסט דאָס לאַנד פון שבת, וואָרים עס איז דאָך אויף דאָ אַ לאַנד,
וואָס הייסט דאָס לאַנד פון וואָך.

— אזוי גאָר! — רופט זיך בערעל אָן א פארוואונדערטער.

— יאָ, יאָ, — זאָגט זי און זיפצט אָפּ.

פרעגט ביי איר בערעל פראגער:

— איז וואָס זשע זיפצסטו אזוי?

זאָגט זי:

— ווי אזוי זאָל איך ניט זיפצען, אז איך בין געגען מיין
ווילען געוואָרען די כלה פון איינעם פון די ווילדע ריווען פון דעם
לאַנד פון וואָך.

זאָגט בערעל:

— וואָס הייסט. ווי געשיקט זיך דאָס, אז די בת מלכה פון
דעם לאַנד פון שבת זאָל געצוואונגען זיין צו ווערען די כלה פון
אַ ווילדען ריוז פון דעם לאַנד פון וואָך?

ענטפערט אים די בת מלכה:

— וואָס האָב איך געקאָנט טאָן, אז זיי זענען געווען גרייט
אומצובריינגען דאָס גאנצע לאַנד פון שבת, אויב איך וועל ניט
נאָכקומען זייער פארלאַנג. און דאָס לאַנד פון שבת איז דאָך אזא
שעהן און וואונדערליך לאַנד. האָב איך איינגעשטימט און בין
געזומען צו זיי און האָב מיר אויסגעקליבען איינעם פון זיי, און
האָב ביי מיר אָפגעמאַכט, אז ביז דעם טאָג פון דער חתונה וועל
איך זיך אריינזארפען אין ים, אזוי אז זיי זאָלען ניט וויסען, אַז

איך האָב דאָס געטאָן, כדי זיי זאָלען זיך נאָכדעם ניט וועלען נוקם זיין אָן דעם לאַנד פון שבת. ווי נאָר אָבער מיין חתן, דער שרעקליך ווילדער ריו האָט מיך גענומען פירען צום ים, אז איך זאָל דאָרט מיט אים זאָגען אונזער ערשטע חתן-כלה תפילה פאר זייערע געטער, — דעם ים און דעם שטערען שבתאי, — און איך האָב נאָר אַ טראַכט געטאָן אַריינצואווארפען זיך אין ים, אזוי האָט זיך פון ערגעץ באַלד אָנגעטראָגען אַ ווילדער גייסט, און האָט מיך אויפגעכאַפט און האָט זיך גענומען טראָגען מיט מיר אין אלע זייטען פון הימעל. ווען אָבער ער איז מיט מיר אָנגע-פלוגען איבער'ן ים, אזוי האָט זיך פון דעם ים ארויס מיט אַמאָל אַ הויבגעטאָן אַ שרעקליך גרויסער פיש, און עס האָט זיך אָנגע-הויבען אַ געשלענג צווישען גייסט מיט'ן ריוגען פיש. און וואָס איז נאָכדעם געוואָרען, און ווי אזוי איך קום אהער, ווייס איך ניט. זאָגט צו איר בערעל פראַגער:

— וואָס הייסט דו ווייסט ניט, ווי די קומסט אַהער? דו ביזט געוויס אריינגעפאלען אין ים אריין, נאָר אזוי ווי דיר איז נאָך באַשערט צו לעבען, איז געקומען דער פיש און האָט דיך איינגעשלונגען, ווי ער האָט מיך איינגעשלונגען. זאָגט די מלכה שבת:

— וואָס הייסט אַ פיש? מיר זענען דאָך איצט אין אַ פאלאץ.

זאָגט צו איר בערעל:

— דאָס זעהט דאָ נאָר אזוי אויס ווי אין אַ פאלאץ, וואָריפּ מן הסתם וויל דאָך אזוי נאָט. און אפשר איז דאָס טאקע אַ פאַ-לאַץ, אפשר האָט נאָט געמאַכט אזוי, אז דער פיש האָט אין זיך אַמאָל איינגעשלונגען אַ גאַנצען פאלאץ און איז געהאַלטען אָנגע-גרייט פון אונזערטוועגען. ווער קאָן וויסען די וועגען פון דעם וואָס לעבט אייביג.

קוקט זיך די בת מלכה אום און דערזעהט, אז בערעל פראג נער איז גערעכט, וואָרים די צוויי גרויסע אויגען פון דעם פיש האָבען אַרויסגעקוקט ווי צוויי ליכטיגע פענסטער און זי האָט דורך זיי דערזעהן דאָס וואַסער און די פיעלערליי וואונדערבארע פיש און חיות וואָס ווידמענען זיך אין די טיפענישען פון ים. זענען זיי נאָכדעם ביידע צוגענאָגען צו די פענסטער, צו די אוי-גען פון דעם פיש, און האָבען געקוקט אויף די גרויסע וואונדער פון דעם באַשעפער פון דער וועלט. דער בת מלכה האָט דאָס אלץ גענומען פאַרקומען זעהר באַקאנט און נאָהענט — זי האָט זיך אָבער אלץ ניט געקאָנט דערמאָנען, ווען און וואו זי האָט דאָס אלץ געזעהן... פונדעסטוועגען האָט זי זיך אָנגערופען:

— איך וואָלט שוין בעסער געוואָלט בלייבען דאָ אויף שטענדיג.

זאָגט צו איר בערעל פראַגער:

— פאַרוואָס זאָלסטו נאָר אזוי זאָגען? נאָטס וועלט איז אומעטום שעהן, און פאַר'ן מענשען איז געגעבען געוואָרען די ערד און פאַר'ן פיש איז געגעבען געוואָרען דאָס וואַסער. ניט מער צו דעם וואַסער איז דער מענש ניט צוגעוועהנט, זעהט אונז דאָ אלץ אויס ווי א וואונדער, אָבער די ערד איז אודאי אויך פול מיט וואונדער, נאָר מיר האָבען זיך שוין צו זיי אזוי צוגעוועהנט, אז זיי זעהען אונז שוין מער ניט אויס ווי וואונדער.

זאָגט צו אים די בת מלכה:

— דו ביזט אודאי גערעכט, אודאי איז די ערד פול מיט וואונדער. יעדער מענש איז דאָך א לעבעדיגער וואונדער, און אזוי אויך אלץ וואָס דאָס אויג קאָן זעהן איז א וואונדער. איך האָב נאָר מורא, טאָמער ווער איך חלילה ווידער געבראַכט צו מיין חתן דעם ווילדען ריז פון דעם לאַנד פון וואָך. אָדער טאָמער ווער איך ווידער אויסגעכאַפט פון דעם בייזען רויטען גייסט.

זאָגט צו איר בערעל :

— פאר דעם דארפסטו זיך גאָר ניט שרעקען, וואָרים דו מוזט וויסען, אז איך בין בערעל פראַגער, און כאַטש ווי דו קוקסט מיך אָן בין איך בלויז אַ דארער איר, א סוחר, פונדעסטווע-גען בין איך שוין אויסגעפאָרען וועלטען, און האָב שוין מלחמה געהאלטען מיט אַ סך ביזע גייסטער און מיט אַ שרעקלייכען ריז. און איך האָב זיי בייגעקומען. וואָרים גאָט איז מיין טאָטע און דער פראַגער רב, דער גור אריה, איז מיין רבי. און אז גאָט האָט מיט מיר געטאָן אזויפיעל חסדים און האָט מיר געוווּזען אזויפיעל נסים, און האָט מיך געבראַכט ביז אהערצו, און האָט מיר געוווּזען דיין ליכטיג געשטאַלט, איז דאָך מן הסתם ניט אימוזיסט. מן הסתם וועט נאָך גאָט פירען אזוי, אז דו וועסט געראַטעוועט ווערען פון אַלע שטרויכלונגען און איך וועל נאָך בשלום קומען צוריק אהיים קיין פראַג צו מיין ווייב און קינדער און וועל נאָך קאָנען דערצעהלען פאר אונזער ליכטיגען רב און פאר אַלע פראַגער אידען פון אַלץ וואָס מיט מיר האָט געטראָפּען, און פון דעם גרויסען ליכט וואָס טוט אויפגעהן פון דיר.

זאָגט צו אים די מלכה שבת :

— דו רעדסט אוראי ווי אַ מענש דאַרף רעדען, וואָס אָבער קאָנען מיר טאָן אנטקעגען אזוינע שרעקליך גרויסע ריזען, וואָס האָבען אזוינע שרעקליך גרויסע מיילער, און אזוינע ווילדע ציין, מיט וועלכע זיי קאָנען דורכבייסען דעם רוקען פון אַן עלפאַנט. אָדער קענען אַזאַ שרעקליכען רויטען גייסט, וואָס וועט ער טראָגט זיך אָן, ווערט די לופט פול מיט שרעקליכע דונערען, וואָס אפילו די דאָזיגע שטאַרקע און גרויסע ריזען פון דעם שרעק-ליכען לאַנד פון וואָך פאַלצן פון זיין אַטעם אַוועק אונטער זיינע פיס, און ער טרעט איבער זייערע פגרים, ווי איבער טויטע פגל-

זען? עם קאן דאך זיין, אז ער איז דאס אפשר זייער גאט, דער שטערטן שבתאי, וואס איז רויט.

זאגט צו איר בערעל:

— א מענטש וואס גלויבט אין דעם, וואס לעבט אייביג דארה זיך פאר קיינעם ניט פארכטען. ווען משה רבנו האט ארויסגעפירט די אידען פון מצרים. האט אים פרעה אויך געשראקען מיט'ן שטערטן שבתאי, און עם איז פאראן א סברה, אז דער שטערטן שבתאי האט טאקע פארפירט די אידען אין דער מדבר, האט פאר זיי אָנגעשטעלט א סך שטרויכלונגען, און האט זיי דאָרט אָפּגעהאַלטען גאַנצע פּערציג יאָר, אָבער משה און די אידען האָבען זיך ניט אָפּגעשראַקען און זענען אים בייגעקומען. און דערצו נאָך מוזטו וויסען, אז איידער איך האָב פאַרלאָזט פּראַג האָט מיר דער פּראַגער רב מיטגעגעבען זיין קאַנטשיק, און דער קאַנטשיק האָט דאָך אזויפיעל מאָל געהערט דעם פּראַגער רב לער-נען תּורה, אַליין און מיט זיינע תּלמידים. אַלע ווייסען, אז דער פּראַגער רב האָט דעם קאַנטשיק אויף זיינע תּלמידים קיינמאָל ניט באַנוצט. ער פּלעגט אים נאָר האַלטען פאַר אַן ערות. און היינט, אז ער האָט מיר דעם דאָזיגען ערות געגעבען פאַר אַ שמירה און מיר דערביי פאַר אַלעמען אין די אויגען געזאָגט:

— „נא, נעם אים מיט. און זאל דיר גאָט שטאַרקען דייןע הענט“.

און אז די מלכה שבת האט דאס דעהערט האט זי זיך זעהר שטאַרק דערפּרעהט און האָט געזאָגט, אז זי וואָלט אודאי זעהר שטאַרק וועלען זעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק.

נעמט בערעל ארויס דעם קאַנטשיק, וואָס ער האָט די גאַנצע צייט געטראָגען מיט זיך, אָבער ווי נאָר ער האָט אים ארויסגע-נומען, דערוועהן זיי, אז די רימענדלעך פון קאַנטשיק זענען גאָר קיין רימענדלעך ניט, נאָר אזוינע גרויסע און שאַרפע שטראַלען,

וואָס ציהען זיך און שפּרייטען זיך, וואָס ווערען גרויס און לאַנג
 אָהן א שיעור.

און אז די מלכה שבת האָט דערזעהן דעם דאָזיגען קאַנטשיק
 האָט זי זיך דערפיהלט זיכערער און ליכטיגער, און זי האָט מיט
 אַמאָל דערזעהן, אז בערעל פראַגער וואָס שמעהט איצט פאַר איר
 מיט דעם דאָזיגען קאַנטשיק אין זיין האַנט, איז שוין ניט מער
 אַ דאַרער איר, א סוחר, נאָר א איר וואָס איז גרויס און שטאַרק
 ווי א ריז. און בערעל וואָס האָט דאָ מיט זיינע אייגענע אויגען
 געזעהן דעם נס מיט'ן קאַנטשיק, האָט אין דעם אודאי דער-
 זעהן אַ גוטען סמך, און ער האָט זיך צו איר אָנגערופען:

— נו, איצט זעהסטו דאָך טאַקע אז דיין זאָרג איז אומזיסט
 און אומנישט. דו וועסט נאָך מיט דער הילף פון דעם וואָס לעבט
 אייביג, אַנקומען צוריק צו דיין פאָטער דעם מלך און איר — צו
 מיין ווייב און קינדער.

און אזוי זענען זיי זיך אָפגעווען אין דעם פיש ביז עס איז
 געקומען פרייטאג-צורנאַכט.

און ווען עס איז געקומען פרייטאג-צורנאַכט, איז
 ווי זיי זענען אזוי געשטאַנען און געקוקט דורך דעם
 פיש'ס אויגען אויף די גרויסע וואונדער פון דעם ים,
 האָבען זיי מיט אַמאָל דערזעהן, אז דער פיש דער-
 נעהענטערט זיך מיט זיי צו אַ ברעג. און אָט איז ער מיט זיי
 צוגעקומען צום סאַמע זויס און האָט צעעפענט זיין גרויס מויל
 אזוי, אז די אונטערשטע ציין זענען פאַר זיי געבליבען ליגען
 אויפ'ן זאַמר ווי אַ ביינערנע שוועל. האָבען זיי זיך אויפגעהויבען
 און זענען ארויס אויף דער טריקעניש פארוואונדערטע. און ווי
 זיי קוקען זיך אזוי פארוואונדערטע אום, אזוי דערזעהען זיי, אינ-
 איינעם מיט זיי קומט פון דעם פיש אויף ארויס אַ פינקעלדיגע
 קרוי, און ווי זיי נעמען זיך אזוי קוקען אויף דער וואונדערליכער

קריון, ווערט זי פאר זייערע אויגען צעפלוויגען אין מיליאָנען
פלעמלעך, און די מיליאָנען פלעמלעך שיינען אויף און פליחען זיך
לויכטענדיג פאָנאָנדער אין דעם פארנאָכט.

איז דאָס דער בת מלכה אודאי פאָרנעקומען זעהר באַקאַנט,
נאָר זי האָט זיך פאָרט ניט געקאַנט דערמאָנען ווען און וואו זי
האָט אזוינס געזעהן...

בערלען איז דאָס אודאי געווען אומבאַקאַנט. אָבער ער
האָט ביי זיך אָפגעמאַכט, אז דאָס איז געוויס א גרויסער און
וואונדערליכער סוד און מען וועט דאָס דארפן געדענקען און
ניט פארנעסען צו דערצעהלען פאר דעם פראַגער רב און פאר
אַלע פראַגער אידען, כדי זיי זאָלען וויסען, אז אויף דער וועלט
געפינט זיך אזא און אזא קריון, אז ער, בערעל אַליין, האָט זי
מיט זיינע אייגענע אויגען געזעהן ארויטקומען פון דעם וואונדער-
ליכען פיש'ס מויל אין דער אייגענער מינוט ווען ער איז פון אים
ארויסגעקומען אַ לעבעדיגער אינאיינעם מיט דער ליכטיגער בת
מלכת.

ת.

לאָזען זיי זיך נאָכדעם אזוי ביידע געהן איבער די גרויסע
און ווייטע זאָמערן וואָס שפּרייטען זיך פאר זיי אָהן א סוף און
אָהן א ברעג און די בת מלכה ווערט אלץ העלער און ליכטיגער,
וואָס געהענטער עס קומט צו אָווענט.

און בערעל קוקט אין אלע זייטען און טראכט:
— וואָס וועט זיין? — מען דארף זיך דאָך באלד נעמען
מקבל שבת זיין, איז וואו און ווען קאָן מען דאָס טאָן?!
ווי נאָר אָבער עס האָט אַ בליסטשע געמאָן דער ערשטער
שטערען, אזוי האָבען זיי פאר זיך גלייך דערזעהן אַ זעהר וואונד-
דערליכען פּאַלאַץ.

טראַכט ביי זיך בערעל: אַ פּאַלאַץ אין אזא ווילדער זאָמער-
גער מדבר! ווער ווייסט ווער עס האַלט זיך אין אים אויף?!
אָבער עס איז דאָך שוין די לעצטע מינוט פון קבלת שבת, מוז
מען זיך אורדאי פארלאָזען אויף גאָטס באַראָט.

קומען זיי אזוי צו צום פּאַלאַץ און געהען אריין אין ערשטען
זאַל, דערזעהען זיי אַז דאָס איז אַ זעהר שעהנער קעניגליכער
פּאַלאַץ, נאָר דער פּאַלאַץ זעהט אויס צו זיין אינגאָנצען לעדיג,
וואָרים מען זעהט קיינעם ניט און מען הערט ניט. טראַכט ביי זיך
בערעל, אַז דאָס איז אפילו ניט אזוי גוט, אָבער ער מאַכט ביי זיך
אפ, אַז אירדער וואס-ווען, דארף מען אריינכאַפּען אַ דאוונען. און
ווי נאָר ער טראַכט דאָס אזוי, דערזעהען זיי פאר זיך אַן אָנגעצונד-

דענע מנורה. איז די מלכה שבת גלייך צוגענאנגען צו איר און פארלייגט אירע שעהנע הענט אויף איר ליכטיגען פנים און זיך גענומען בענטשען ליכט. האבען זיך באַלד פון אלע זיימען איבער דעם גאנצען זאל גענומען פון זיך אליין צינדען ליכט, לייכטער, הענגלייכטער, לאַמפען און בליצלאַמפען, און א זעהר גרויס ליכט האָט זיך פון אלץ גענומען שפרייטען איבער דעם וואונדערבארען זאל.

און אז בערעל פראגער האָט דאָס דערזעהן, האָט ער אודאי ניט געוואוסט וואָס דאָס כאטייט, אָבער ער נעמט פונדעםמוטענע און שטעלט זיך גלייך אוועק דאווענען. דאווענט לכבוד שבת מיט גרויס פרייד, זוי עס פאסט פאר א פראגער חסיד.

צו שמונה עשרה האָט ער זיך אודאי אוועקגעשטעלט מיט'ן פנים צום וואַנט, און האָט געוואָלט שטיל און מיט כונה אָפזאָגען די אכצען תפילות, ווי איינער וואָס פיהלט, אז ער איז פארוואַרד פען און פארוואַגעלט און ווייסט אליין ניט וואו ער געפינט זיך און וואו זיין געביין וועט אהינקומען און ער וויל דערפאר אין דער שטיל אויסגיטען זיין האַרץ פאר דעם וואָס לעבט אייביג. אָבער בערעל'ס קול האָט ווי פון זיך אליין זיך אויפגעהויבען אין דער הויך און גענומען זינגען די תפילות מיט זעהר א גרויס געזאַנג, און יעדעס מאָל ווען עס איז געקומען צו די ווערטער „געבענשט ביזטו גאָט“ האָט ער דערהערט אן ענטפער פון אלע זייטען: געבענשט איז ער, געלויבט איז זיין נאָמען, אָמן“. דאָס האָט די מלכה שבת אזוי צוגעהערט זיין שמונה עשרה און האָט בלויז שטיל געענטפערט, אָבער עס איז ארויסגעקומען ווי א גרויסע און ליכט טיגע, טויזענדיגע עדה אידען איז מיט בערלען, הערט צו זיין דאווענען און ענטפערט אָפ מיט גרויס פרייד.

נאָכדעם געהט ער מיט דער מלכה שבת אריין אין א צווייטען

זאל, דערזעהען זיי אז די ווענט פון זאל זענען פון לויטער גע-
שלאָגענעם זילבער, און אזוי אויך די שטולען, דער טיש און די
בינק און א אפילו דער דיל איז פון זילבער, און אלץ ניט פון זיך
ארויס א זעהר שעהן און וואונדערליך ליכט. אויפ'ן דיל זענען
געלעגען פארשפרייטונגען פון וויסען אמלאס מיט וואונדערליכע
שטריקערייען, האָבען די דאָזיגע ווייסע פארשפרייטונגען פון זיך
אויך ארויסגעגעבען א זעהר וואונדערליך ליכט. און ווען די מלכה
שבת איז אריין מיט איר ליכט אין דעם דאָזיגען ליכטיגען זאל,
האָט די גאנצע ליכטיגקייט פון דעם זילבערנעם זאל און פון די
ווייסע פארשפרייטונגען ווי אויפגעפלאטערט פון גרויס פרייד.
האָט זיך בערעל פראַגער אומגעקוקט אין אלע זייטען, האָט דער-
זעהן, אז דאָ געשעהען וואונדער, אז דער זאל וואַקסט זיך פאָ-
נאָדער פון גרויס פרייד און ליכט, און גענומען פיהלען ווי
מלאכים פילען אָן די לופט. האָט ער זיך גענומען געהן איבער די
אַמלאַסענע פארשפרייטונגען און זינגען זיין:

„שלום עליכם אייך, מלאכים וואָס באַדינען, מלאכים פון דעם
אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך וואָס איז מלך איבער אלע
מלאכים, דעם הייליגען, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.
„זאָל אייער קומען זיין פון פרייד וועגען, זייט מלאכים פון
פרידען, מלאכים פון דעם אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך
פאר אלע מלאכים, געבענשט און געלויבט איז זיין נאָמען.
„בענשט מיך מיט פרידען, מלאכים פון פרידען, מלאכים פון
אויבערשטען, מלאכים פון דעם מלך פאר אלע מלאכים, געבענשט
און געלויבט איז זיין נאָמען.

און ווען בערעל פראַגער האָט זיך ווי דער שטייגער איז, גע-
זונגען זיין שלום עליכם צו דריי מאָל יעדען פסוק, האָט ער דער-
הערט, אז די אויפגעפלאטערטע ליכטיגקייט פון דעם גרויסען זאל
אינאיינעם מיט דער גרויסער ליכטיגקייט פון דער ליכטיגער

מלכה שבת גיסען זיך צונויף אין איין גרויס געזאנג, וואָס דארף זיך איצט געוויס הערען איבער דער גאַנצער וועלט. און ער איז געווען זיכער, אז דער פראַגער רב הערט אים איצט און זעהט אים. דער פראַגער רב זינגט דאָס מן הסתם דאָרט איצט זיין שלום עליכם און דערפון איז געוויס אָט די גאַנצע ליכטיגקייט דאָ. וואָרים דאָרטען אין פראַג וואָלטען די מענשען אזא ליכטיגקייט ניט געקאָנט אריבערטראַגען. מוז זיך דאָס ערגעץ געפונען אן אָרט אין דער מדבר און מיר איז דאָס איצט כאַשערט צו זיין אויף דעם אָרט...

5.

נאך די שלום עליכם'ס איז זיך בערעל פראגער אינאיינעם מיט דער מלכה שבת אריין אין אן אנדער זאל. אָבער ווי נאָר בע-רעל איז אריבער די שוועל האָט ער גלייך געמוזט פעסט צומאכען זיינע אויגען און בלייבען שטעהן אויף איין אָרט, וואָרים כאַטש בערעל פראגער איז דאָך שוין געווען געוועהנט צו גרויסע ליכטיגקייטען, איז אָבער די ליכטיגקייט פון דער זאל פון אָנהויב גע-ווען צו שטארק פאַר זיינע אויגען. נאָכדעם האָט ער ביסלעכווייז גענומען צעעפענען די אויגען און ער האָט דערזעהן, אז דער גאנ-צער זאל איז פון גינגאָלד, און אז די ליכטיגקייט וואָס קומט ארויס פון די גאָלדענע ווענט, פון דער הויכער גאָלדענער סטעליע און פון דעם גאָלדענעם דיג איז ווי די ליכטיגקייט פון א סך גאָלדענע זונען.

אין מיטען פון דעם גרויסען גאָלדענעם זאל איז אויף א גרויסען טעפיד פון ווייסען אטלאס געשטאנען א גאָלדענער טיש. פאַר'ן טיש איז אויף א שטול פון טייערע שטיינער געזעסען א גרויסער גרייזגרויער מאן, זיין פנים האָט געלויכטען ווי די זון אויף דעם מיטען הימעל און די טייערע שטיינער פון זיין שטול האָבען געלויכטען ווי פינקלענדיגע שטערען. דער גרייז האָט זיך גלייך אויפגעהויבען פון זיין שטול און איז זיי אנטקעגען גע-צאנגען, און האָט זי געזאָגט:

— שלום צו אייך.

און האָט זיך זיי געהייסען זעצען אויף די גאָלדענע שטולען,

וואָס זענען געשטאַנען פאר דעם טיש, און האָט יעדען פון זיי דערלאָנגט אַ בעכער וויין.

טראַכט זיך בערעל פראַגער:

— מילא, מילא! מן הסתם דאַרף דאָס אזוי זיין, מן הסתם איז דאָך אזוי באשערט, מן הסתם איז דאָך אלץ צום גוטען, מן הסתם איז דאָך אזוי דער ווילען פון דעם וואָס לעבט אייביג, און קידוש דאַרף אַ איד מאַכען לכבוד שבת, בפרט נאָך אז נאָט שיקט דיר צו וויין אין אזא שעהנעם גאָלדענעם בעכער!

און בערעל האָט זיך אויפגעשטעלט, גענומען דעם בעכער אין האַנט און גענומען מאַכען קידוש מיט אַ ציטערדיגען האַרץ און מיט אַ קלינגענדיגען קול. אלץ ארום אים האָט געשיינט און געדונגען, און ווען ער האָט ארויסגעזונגען גאָט'ס נאָמען, האָבען דער גרייז און די מלכה שבת קלינגענדיג געענטפערט:

„געבענשט איז ער, און געלויבט איז זיין נאָמען, אמן“.

נאָכדעם האָט דער ליכטיגער גרייז זיי געלאָזט זיך וואַשען, און האָט פאר זיי אליין געגרייט דעם גאָלדענעם טיש, און האָט פאר זיי דערלאָנגט שבת'דיגע שפייזען און וואונדערשעהנע כלים פון טייערע איידעל־שטיינער, וואָס זייער ווערט איז גאָר ניט אַפצושאַצען. און דער גרייז זאָגט צו זיי:

— עסט און טרינקט און לעהנט זיך אונטער אייער האַרץ, וואָרים עס איז דאָך שוין אזויפיעל און אזויפיעל טעג, אז איר האָט ניט געעסען און ניט געטרונקען. איר וועט ביי מיר דאָ שבת האַלטען.

האָבען זיי געעסען און געטרונקען און האָבען דערקוויקט זייערע הערצער, און האָבען ניט געוואַגט צו פרעגען דעם גרייז, ווער ער איז און וואָס ער איז.

נאָכ'ן עסען האָבען זיי געבענשט און נאָכ'ן בענשען האָט זיי דער גרייז אַרײַנגעפירט אין גאַנץ אנדערע חדרים. די חדרים

זענען געווען אָנגעפילט מיט אזוינע געווירצען, וואָס האָבען פון זיך ארויסגעגעבען אזוינע ריחות, וואָס מאַכען א מענשען פיהלען נוט און לייכט, פונקט ווי מען וואָלט אויף זיך גאָר קיין וואָג ניט געהאַט, ווי מען וואָלט זיך געקאָנט אויפהויבען און שוועבען אין דער לופטען.

און דער גרייז האָט זיך צו זיי אָנגערופען:

— דאָ זענען אייערע בעטען, איר האָט דאָך שוין אזוי לאנג ניט גערוהט, לייגט זיך שלאָפען, רוהט זיך אויס, און זאָל דאָס אייך וואויל באַקומען.

האָבען זיי זיך געלייגט און זענען איינגעשלאָפען אין א זעהר זיסען שלאָפּ.

ז.

אויף מאָרגען, ווי נאָר עס האָט גענומען ברעכען אויף טאָג,
איז דער ליכטיגער גרייז געקומען צו בערעל'ס בעט און אים אויפ־
געוועקט און געזאָגט:

—שטעה אויף, עס איז שוין צייט צו געהן אין מקוה לכבוד
שבת.

האָט זיך בערעל פראַגער אויפגעהויבען, האָט זיך אָנגעטאָן
און איז נאָכגעגאנגען דעם ליכטיגען גרייז, און דער גרייז האָט
אים געבראכט צו א נייעם פּאַלאַץ, געמאַכט פון לויטער בורשטין.
אינווייניג, אין מיטען פון דעם פּאַלאַץ, איז געווען א גרויסע מקוה,
געפלאַסטערט פון טייערען אַלאכאַסטער. די מקוה איז געווען
אָנגעפילט מיט אזא קלאָרען לויטערען וואַסער, וואָס דאָס אויג
האָט נאָך אזא קלאָרקייט און לויטערקייט ניט געזעהן. דאָס וואַ-
סער האָט פון זיך געאַטעמט מיט א דערקוויקענדיגער ריינקייט
און פרישקייט. און ווען בערעל האָט זיך אין דעם וואַסער טובל
געווען, האָט ער גלייך דערפיהלט אז ער ווערט נאָך אַנאנדער
מענש. איז ער הויכט אָן פיהלען א טעם געגען וועלכע אלע פארגע-
ניגענס פון דער וועלט זענען גאַרניט ווערט, און ער האָט נאָך
אינגאַנצען גענומען פארגעסען אן דער וועלט, ער האָט גענומען
פיהלען דעם תענוג פון גן עדן.

דערנאָך האָט דער גרייז אויך געזאָגט, אז די פרינצעסין שבת
זאָל זיך געהן טובל זיין לכבוד שבת אין דער ווייבערשער מקוה,
וואָס איז געווען אין אַנאנדער זייט פון דעם בורשטיגענעם פּאַ-

לאץ. איז זי געגאנגען און האָט אזוי געטאָן, און ווען זי האָט דאָס געטאָן, האָט זיך דער קלאָרער בורשטיגענער פאלאץ אָנגע- פילט מיט אזא גרויס ליכטיגקייט, אז ער האָט גענומען שיינען פאַר מיילען און מיילען און האָט גענומען פאַר מיילען און מיילען ארויסגעבען די שעהנקייט פון דער ליכטיגער מלכה שבת. און די מלכה שבת האָט אין די וואסערען פון דער מקוה זיך מיט אַמאָל דערמאָנט ווער זי איז מיט אן אמת'ען און אַן אלץ וואָס איז מיט איר פאָרגעקומען. און ווען זי האָט זיך דערמאָנט אז זי איז עס טאַקע די מלכה שבת אליין, זענען די קלאָרע וואסערען פון דער מקוה פארוואנדעלט געוואָרען אין לויטערע שטראלען און זי איז געוואָרען נאָך שטראַליגער און ליכטיגער.

און אזוי איז אויף דער וועלט נאָך אַ לאנגער צייט, גע- קומען אן אמת ליכטיגער שבת-טאָג.

נאָכדעם האָט זיי דער ליכטיגער גרייז געגעבען נייע קלייד- דער, וואָס האָבען געשיינט ווי די זון און ווען זיי האָבען אויף זיך אָנגעצויגען די דאָזיגע קליידער זענען זיי געוואָרען לייכט, ליכטיג און ריין ווי מלאכים. האָט זיי דער גרייז נאָכדעם אריינגעפירט אין דער ערשטער שבת סאַליע. דאָס איז געווען אַ זאָל געמאַכט פון לויטער דימענטען און בריליאַנטען און אַני- דערע טייערע שטיינער. יעדער שטיין האָט געשיינט ווי אַ ליכטיגע זון. די באַלקענס זענען געווען פון פארביגע אָפאלען און דער דיל איז געווען פון ליכטיגע פערעל און אין מיטען פון דער סאַליע זענען געשטאנען פיר גרויסע דימענטענע זיי- לען און אויף יעדען זייל איז געווען אַ קרוין פון אַ טייערען שטיין, און די זיילען און זייערע קרוינען האָבען פון זיך ארויס- געגעבען אַ שייַן וואָס די זון וואָלט אַנטקעגען זיי שוואַרץ געווען, און צווישען די דאָזיגע זיילען איז געשטאנען אַ שמוץ וואָס איז אין גאַנצען געווען אויסגעהאקט פון איין בריי-

יאנט און האָט געבליצט מיט אלע פארבען פון רענענכויגען, און זעבן שטול איז געשטאנען א שעהן פוסכיינקעלע, אויך פון איין בריליאנט. און דער גרייז האָט אָנגעוויזען דער מלכה שבת זיך צו זעצען אויף דעם שטול.

האָט זי אזוי געטאָן, און איר ליכטיגע שעהנקייט האָט טויזענטער מאָל אריבערגעוואויגען און אריבערגעשיינט אלץ וואָס איז געווען אין דעם זאל. עס האָט אויסגעזעהן אז די שבת־סאליע האָט זיך ערשט איצט אָנגעפילט מיט ליכט.

נאָכדעם האָט דער גרייז אריינגעפירט בערעל פראנער איז דער צווייטער שבת־סאליע — דאָס איז געווען א גרויסער בית המדרש, וואו די ווענט זענען געמאכט פון זוניגע בריליאנטען, די באַלקענס פון בלויע סאפירען און דער דיל פון גרינעם סמאראנד. דער ארון קודש איז געווען געשניצט און גע־שניטען פון איין גרויסען הימעל בלויען סאפיר, און א פרוכת, אויף וועלכען עס זענען פון טייערע שטיינער געווען אויסגע־וועבט לעמפערטען, הירשען, און טויבען וואָס שיינען ווי ליכ־טיגע זונען. און אזוי איז אויך פון איין גרויסען סאפיר געווען א זעהר שעהן געשניצטער עמוד און אויף אים איז געשטאנען א גרויסע בריליאנטענע מנורה וואָס האָט געשיינט ווי די זון. און אין מיטען פון דעה נאָלדענעם בית המדרש זענען געשטא־נען פיר און צוואנציג פייערדיגע לייבען, יעדער געמאכט פון אן אנדער מין טייערען שטיין. די פיר און צוואנציג לייבען זענען געווען אויסגעשטעלט אין פיר שורות, צו זעקס אין א שורה. יעדע שורה איז געשטאנען מיט די פנימ'ער אנסקעגען איינער פון די פיר זוניגע ווענט, זיי זענען געשטאנען אויפגעשפרונגענע, מיט די פאָדערשטע פיס אין דער לופטען און יעדע פאָר לייבען האָט מיט די אויפגעהויבענע פיס געהאלטען אן אָדלער. זענען געווען צוועלף אָדלערס, אויף יעדער זייט צו דריי, און יעד־

דער אָדלער איז געווען פון אן אנדער טייערען שטיין, און יעדער אָדלער האָט געהאלטען זיינע גרויסע פלינגלען פארשפרייט הויך איבער זיין קאָפּ. און אויף די שפיצען פון זייערע פלינגלען איז געלעגען א שעהן געשניצטער דימענטענער טאָוועל, און דאָס איז געווען דער באלעמער, און אויף דעם באלעמער איז ערשט געשטאנען דער שלחן פון א וואונדערליכען ווייסען שטיין, און איבער אים איז געהאנגען א סאפירענער הענגלייכטער מיט טויזענטער דימענטענע רערען וואָס האָבען געבליסטשעט און געפונקעלט מיט אלערליי פארבען. און צווישען יעדע זעקס לייבען זענען געווען זעקס טרעפּ פון זעקס טייערע שטיינער וואָס האָבען געפירט צום באלעמער, ארויף און אראָפּ.

און ווי נאָך דער גרייז האָט אהער אריינגעפירט בערעל פראגער, אזוי האָבען זיך אהער באלד פארזאמעלט א סך מענשען, די פנימ'ער פון די מענשען האָבען זיך שטערענדיג געלויכטען. און דער אלטער גרייז האָט זיך געשטעלט פאר'ן עמוד און גענומען דאוונען מיט א זעהר גרויס און זיס קול, די זיסקייט פון דעם קול איז געווען אזא אז אלץ האָט גענומען מיטזינגען; אלע מענשען, אלע לייכטער, אלע לייבען און אלע אָדלער פון דעם באלעמער און דער עמוד און דער ארון הקודש מיט די תורות מיט דעם פרוכת מיט זיינע לעמפערטען און הירשען מיט זיינע שפארבערס און טויבען, אלץ האָט מיטגעזונגען און האָט געהויבן בען בערעל פראגערס נשמה אלץ העכער און העכער.

און די מלכה שבת איז זיך אלץ געזעסען אויף איר בריליאנט טענעם שטול צווישען די פיר דימענטענע זיילען, וואָס אין דער ערשטער שבת קאליע און האָט דאָס אלץ געהערט און האָט זיך פון דעם געפיהלט אלץ געלייטערטער און שעהנער. און אז עס איז געקומען צום לייענען, איז ווי נאָך מען האָט געעפענט דעם ארון אויף ארויסצונעמען די תורה, אזוי האָבען

זיך פון דאָרט גענומען שפּרייטען אַזוינע ליכטיגע נעצען, און יעדער איינער וואָס איז אויפגערופען געוואָרען צו דער תּורה, איז צו אים גלייך צוגעקומען איינע פון די נעצען און האָט אים איינגעהילט אין איר ליכטיגען געוועב און האָט אים אויפגע- הויבען אויף דעם באַלעמער און האָט אים געבראַכט פאַר דער צעעפענטער ליכטיגער תּורה.

דער וואָס האָט געלייענט די תּורה האָט אויסגעזעהן צו זיין אין גאַנצען פון פייער און ער איז געווען איינגעהילט אין אַ פייערדיגען וואַלקען, און זיין קול האָט געהילכט און געקלונשען ווי דאָס קול פון אַ דונער נאָך אַ זומעדיגען רעגען, און די, וואָס ער האָט אויפגערופען צו דער תּורה זענען געווען אברהם, יצחק ויעקב, משה און אהרן. דעם זעקסטען האָט דער בעל קורא אויפ- גערופען :

— זאָל אויפגעהן בערעל פּראַגער פון דער שטאָט פּראַג, דער אמת'ער היטער פון דעם הייליגען שבת.

בערעל פּראַגער איז דאָ גלייך איינגעוועכט געוואָרען אין שטראַלענדיגע נעצען. שטראַלענדיגע נעצען האָבען זיך אינאוי- נעם מיט ווייסע פּלאַטערדיגע טויבען גענומען שפּרייטען אונ- טער זיינע פיס און אַ גרויסע שטראַלענדיגע נעץ האָט זיך אויפ- געהויבען און פּאַנאָדערגעוויקעלט ווי אַ חופּה איבער זיין קאַפּ. משה מיט אהרן'ען זענען אין זייערע ליכטיגע נעצען צוגעקומען און האָבען אים גענומען אונטער די הענט און האָבען זיך אויפגע- הויבען מיט אים, און ווען זיי האָבען אים געבראַכט אויפן באַלעמער האָבען די לייבען און די אַדלערס פון דעם באַלעמער אויפגעשריען פון גרויסער און ציטערדיגער פּרייד, די אבות און אַ סך אַנדערע ליכטיגע צדיקים האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום אים און ווי נאָר ער האָט גענומען מאַכען די ברכה, אַזוי האָבען זיך גלייך פּאַנאָדערגעעפענט די גרויסע טירען, וואָס האָבען

געפירט אין דער ערשטער שבת־סאַליע און עם האָט פון דאָרט אויפגעשיינט די ליכטיגע מלכה שבת. זי איז געשטאַנען צווישען אַ סך ליכטיגע פרויען אונטער אַ ליכטיגער חופה מיט דער וואונדערבאַרער שבת־קרין אויף איר קאַפּ. און מיט איר גאַנצער גרויסער ליבע, וואָס זי האָט פאַר דער וועלט, האָט זי געקוקט אין בית המדרש אַרײַן צום באַלעמער, וואו בערעל פראַגער איז געשטאַנען אַ ליכטיגער צווישען אַזוי פיל ליכטיגע צדיקים און גע־מאַכט די ברכה אויף דער תורה איבער דעם אָרט וואו עם שטעהט געשריבען :

„געדיינט דעם טאָג פון שבת כדי דו זאָלסט איהם הייליגען און ערליך האַלטען“.

ת.

נאָכ'ן דאוונען האָבען זיך אלע פארקליבען אין דעם גאָל-
דענעם זאָל מיט די ווייסע אַטלאַסענע פארשפרייטונגען און
האָבען זיך אלע אויסגעזעצט אַרום געגרייטע טישען און האָבען
פאַרבראַכט אין געזאַנגען און אין ריידען וועגען די סודות פון
דער תורה, וועגען דער לויטערקייט פון שבת און וועגען דער מלכה
וואָס איז ריין און לויטער ווי די שכינה פון הימעל.
די מלכה שבת איז מיט די פרויען געווען אין צווייטען זאָל.
אַבער זיי האָבען זי דאָך אלע געפיהלט צווישען זיך, און עס איז
זיי פון דעם געווען גוט און ליכטיג אין די אויגען.
צום בענטשען האָט מען בערלען מכבד געווען צו זיין דער
אַנברייטער פון דעם בענטשען. ער האָט פאַרגעזאַגט און
אלע האָבען געענטפערט. און נאָכ'ן בענטשען זענען מיט אַמאָל
אלע פארשוואונדען און בערעל פראַגער איז געבליבען
איינער אַליין זיצען אין זיין דימענטענעם שטול. עס
איז אויף אים באַלד אָנגעפאלען אַ שלאָף, אַבער איידער ער האָט
צוגעמאַכט זיינע אויגען האָט זיך געעפענט די טיר פון דעם
צווייטען זאָל. אויסער דער מלכה שבת איז שוין דאָרטען קיינער
ניט געווען. אַבער די מלכה שבת איז מיט איר גאַנצען חז און
לויטערקייט געזעסען אויף איר דימענטענעם שטול גלייך אַנט-
קעגען בערעל פראַגער און האָט געשיינט פאַר אים מיט גליק
און פרייד. און מיט איר גרויסער ליבע פאַר דער וועלט און
פאַר די מענשען. האָט בערעל געקוקט אויף איר, ווי ער וואַלט

געקוקט אויף דער שכינה פון הימעל ביז זיינע אויגען זענען אים
 סיד געוואָרען און ער האָט זיי צוגעמאַכט.
 און נאָכדעם, ווען בערעל פראַגער האָט זיך אויפגעכאַפּט
 פון זיין דרימעל, האָט דער ליכטיגער גרייז אים אַרויסגעפירט
 שפּאַצירען אין דעם גרויסען לוסט־גאַרטען, אין וועלכען עס
 זענען געוואַקסען בויער מיט אַלערליי פירות פון דער וועלט,
 און בייטען מיט אַלערליי געווירצען און מיט אַלערליי שעהנע
 קווייטען און אנדערע שמעקענדיגע געוויקסען און גראַזען וואָס
 האָבען אָנגעפילט די לופט מיט זייערע גוטע ריחות. און פויגלען
 פון אַלערליי קאָלירען און פאַרבען זענען געשטאַנען אויף די
 בויער און האָבען אויף אַלערליי אַרטען געזונגען פון דער
 גרויסקייט פון שבת און פון דער מלכה. און אָט האָט זיך אויך
 די מלכה שבת באַוווּזען — אויך זי איז אַרויסגעגאַנגען שפּאַ-
 צירען אין דעם לוסט־גאַרטען, און אַלע בויער און אַלע גראַזען
 און אַלע פירות און אַלע בלומען האָבען גענומען זינגען אינאיי-
 נעם מיט די פויגלען וועגען איר חן און וועגען איר שעהנקייט.
 אין מיטען פון דעם לוסט־גאַרטען האָט זיך געפונען אַ גרויסער
 טייך, האָט דאָס וואַסער פון דאָרטען גענומען אַרויסשיינען מיט
 דער אָפּשפיגלונג פון דער מלכה, איז פון דעם געוואָרען אַזא ליכט
 איבער'ן גאַנצען גאַרטען אַז די בויער זענען אַזש געוואָרען
 שטראַליג און דורכזיכטיג.
 אַרום דעם טייך זענען געשטאַנען אַלערליי חיות פון דער
 וועלט, האָבען זיי זיך אַלע פאַנאָנדערגעזונגען מיט געזאַנגען און
 לויב לידער פאַר בערעל פראַגער און פאַר דער מלכה שבת, וואָס
 איז אים איצט אַנטקעגען געקומען.
 צו מנחה זענען אין דעם לוסט־גאַרטען אָנגעקומען די
 אייגענע ליכטיגע מענשען, מיט וועלכע בערעל פראַגער האָט
 בייטאָג געדאווענט און נאָכדעם פאַרבראַכט ביי די געגרייטע

טישען. אין דער פארנאכטיגער טונקעלקייט פון דעם לוסט-
גארטען האבען זיך קלארער אנגעזעהן זייער שמערענדיגע ליכ-
טיגקייט און זיי האבען אינאיינעם מיט בערעל פראגער געדאווענט
מנחה, און נאכדעם האבען זיי אלע אינאיינעם געפראוועט שלוש
סעודות און האבען דערביי ענטפלעקט פאר בערלען גרויסע סודות
פון דער תורה און פון שבת און האבען גערעדט וועגען דעם גרויסען
אנגעגרייטען טאג, וועגען דעם טאג פון שמענדיגען שבת . . .

מ.

אַז עס איז געקומען צו הברלה, זענען זיי אלע ניט געבליבען. בערעל פראגער האָט גענומען פיהלען, אַז עפעס רייסט זיך ביי אים אָפּ. ער האָט גענומען פיהלען אַז ער ווערט ערדישער, וואָכעדיגער, אים האָט גענומען ווערען שווער אויפ'ן האַרצען.

וואָס קומט דאָ מיט אים פאַר ?

וואו געפינט ער זיך ?

באַלד אָבער האָט ער פאַר זיך דערזעהן דעם ליכטיגען גרייז... ער איז געשטאַנען פאַר אים מיט דער לבנה אין איין האַנט און מיט אַ שטערען אין דער צווייטער האַנט...

— נאָ, בערעל פראַגער, מאַד הברלה. — האָט זיך אָנגע-רופען דער ליכטיגער גרייז.

און בערעל פראַגער האָט דערזעהן אַז די לבנה, דאָס איז גאָר אַזאָ ליכטיגער בעכער פול מיט וויין, און אַז דער שטערען. דאָס איז גאָר די הברלה-ליכט...

און אַז בערעל פראַגער איז פאַרטיג געוואָרען מיט הברלה איז די לבנה צוריק געוואָרען אַ לבנה און דער שטערען — צור-ריק אַ שטערען און דער ליכטיגער גרייז האָט זיי אויפגעהוי-בען און אָפגעקאַזט, האָבען זיך די לבנה מיט'ן שטערן אויפגעהוי-בען און זענען אוועק צום הימעל...

און ווען בערעל פראַגער האָט זיך נאָכדעם אומגעקוקט, האָט ער דערזעהן אַז עס איז שוין מער ניטאָ קיין שלאָס און

קיין פאלאץ, אז ער מיט דער בת מלכה, מיט דעם ליכטיגען גרייז
שטעהען איינע אליין אין מיטען פון דער וויסטער מדבר...

— אדוני ! — האָט בערעל געוואָלט פרעגען — אדוני,
זאָג מיר וואָס האָב איך דאָ אלץ געזעהן, און וואו איז דאָס אלץ
אהינגעקומען, וואָס איז דער צייכען און וואָס איז דער באַשייד
פון דעם אלעמען ? ווען וועל איך קומען אַהיים קיין פראַג, און
וואָס בלייבט מיר איצטער צו טאָן ?

דער ליכטיגער גרייז האָט אים אָבער ניט געלאָזט רעדען,
ער האָט אים נאָר דערלאָנגט עטליכע ליכטיגע שטיינדלאַך און
האָט צו אים געזאָגט :

— זעה, איך גיב דיר דאָ אזוינע צוועלף שטערען־שטיינ־
רלאַך. ווען דו וועסט זיין אין אַ נויט, געה אַרויס אונטער'ן
שטאָט, נעם אַ שטיינדעל פון איין האַנט אין דער צווייטער און
זאָג .

„שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל - שטערען, שטיינדעל -
שטערען, גיב מיר הילף“.

וועט דאָס זיין אַ ווייס שטיינדעל, וועלען דיר די מזלות
פון הימעל צושיקען אַ ווייס פערד, וועט דאָס זיין אַ שוואַרץ
שטיינדעל וועלען דיר די מזלות פון הימעל צושיקען אַ שוואַרץ
פערד, און אזוי וועלען זיי דיר לויט דער פאַרשפּאַרען פון דעם שטיינ־
דעל צושיקען אַזאַ פערד, און דערצו האַסטו דאָך נאָך מיט זיך
דעם רבי'נס קאַנטשיק.

געדענק אָבער, אז איידער דו וועסט אַפּלאָזען דאָס
לעצטע פערד, זאָלסטו פריהער צופירען די מלכה שבת צום
ברעג פון ים, און וואָס עס זאָל דאַרמען ניט פאַרקומען זאָלסטו
בלייבען שטיל און קיין וואַרט ניט רעדען. און אז דו וועסט אזוי
טאָן, וועט דאָס פערד דיר נאָכדעם בריינגען צו דיין היים.

און אז די מלכה שבת האָט דערהערט די ווערטער פון דעם גרייז, וועגען דעם ברעג פון ים, האָט זי אוראי גלייך פארשטאָנען וואָס דאָס באַטייט, וואָרים זינט זי האָט זיך אינדערפריה גע-טובל'ט אין דעם ברושטיגענעם פאַלאַץ האָט זי דאָך שוין קלאָר געוואוסט ווער זי איז און וואוהין זי דאַרף זיך אומקערען. און דער ליכטיגער גרייז האָט נאָכדעם באַלד אַ הויב גע-טאָן זיין האַנט כמעט ביז'ן הימעל און האָט זיך ווידער אָנגע-רופען צו בערעל פראַגער :

— איצטער זעה אַט דעם ליכטיגען שטערען וואָס היינט איבער דער מדבר אַנטקען אונז. לאָז זיך מיט דער בת מלכה נאָך יענעם שטערען, ער וועט אייך פירען און וועט אייך בריינגען אין דעם לאַנד פון שבת נאָך איידער דער פיש, דער הימער פון שבת, וועט באַפרייען דעם גייסט פון דעם שטערען שבתאי, וואָרים ביז איבער מלוח מלכה וועט ער זיך נאָך קאָנען ראַנגלען מיט אים. און נאָך די דאָזיגע רייד איז דער ליכטיגער גרייז גלייך פאַרשוואונדען.

האָט זיך בערעל פראַגער אומגעקוקט אין אַלע זייטען און האָט דערזעהן אז איבער דער גאַנצער מדבר איז מער קיינער ניטאָ, נאָר ער און די בת מלכה. די ליכטיגקייט פון דער בת מלכה האָט זיך גענומען שפרייטען איבער דער מדבר אין גרויסע פינקעל-דיגע רייפען און בערעל פראַגער האָט גענומען טראַכטען, אַז אוראי דאַרף זיך אַ איד פאַרלאָזען אויף נאָט'ס באַראַט און דאַרף נאָך קיין קשיות ניט פּרעגען, און ער האָט זיך געלאָזט געהן מיט דער ליכטיגער בת מלכה נאָך דעם ליכטיגען שטערען, אויף וועלכען דער גרייז האָט זיי אָנגעוויזען.

און אזוי זענען זיי געגאַנגען און אַלע שטערען זענען זיי נאָכגעגאַנגען, ביז זיי זענען אינאיינעם אָנגעקומען צו דעם לאַנד פון שבת.

און אז דאָס ליכט פון דער מלכה שבת האָט דערגרייכט די טויערען פון דעם לאַנד שבת, האָבען מיט אַמאָל אלע פענסטער, אלע טורעמס און אלע דעכער פון דעם לאַנד זיך אָנגעצונדען מיט אַ גרויסען און פריידיגען ליכט. די איינוואוינער פון דעם לאַנד זענען אלע גלייך אַרויס פון זייערע טירען און ליכטיגע, זיך באַדענדיג אין ליכט, האָבען זיי מיט זייערע פאַנאָדערנגער שיינטע ליכטיגע אויגען גענומען קוקען אין אלע זייטען :

— וואָס זאָל דאָס באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט ? ! וואָס זאָל

באַטייטען דאָס דאָזיגע ליכט ? !

און די היטער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען גלייך גע-

נומען אַראַפּשרייען פון די טויערען :

— אַ גרויס פייער געהט אויף פון דער מדבר און זיין

ליכט איז ווי דאָס ליכט פון דער פרינצעסין שבת.

האָבען זיי זיך אלע גענומען אין ליכטיגע שורות ציהען צו

די טויערען פון זייער לאַנד און זיי זיינען אַרויס און האָבען

באַגעגענט זייער פרינצעסין שבת.

און עס איז געווען, ווען זיי האָבען דערזעהן אז די

פרינצעסין שבת איז ניט אַליוו, נאָר אז נאָך עמיצער קומט מיט

איר, האָבען זיי פון אָנהויב ניט געוואוסט וואָס צו טראַכטען.

— ווי קומט אַ דער קליינער, דאָרער מענשעל צו געהן

אין איינעם מיט זייער פרינצעסין שבת ?

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער איז אַריבער די פינקעלדיגע טויערען פון דעם לאַנד שבת, איז ער גלייך פאַרוואַנדעלט גע- וואָרען אין אַ מלך, האָבען אלע גלייך פאַרשטאַנען אז ער איז געוויס אַ איד, און זיי האָבען אים גענומען אָפּגעבען כבוד ווי אַ מלך. און דער מלך פון דעם לאַנד שבת האָט זיך צו אים גע- ווענדט ווי צו אַ ברודער :

— פון וואַנען קומסטו ברודער און וואָס איז דיין נאָמען ?

האָט בערעל פראַגער זיך אודאי אָנגערופען צום מלך :

— איך הייס בערעל און קום פון פראַג און מען רופט מיך

טאַקע בערעל פראַגער.

און ווי נאָר דער מלך און די אלע ארומיגע האָבען דער- הערט דעם נאָמען פראַג, איז זייער פרייד געוואָרען נאָר גרע- סער, און זיי האָבען זיך אָנגערופען :

— געבענשט זאָלסטו זיין ביי דיין קומען און געבענשט

זאָל זיין אייער רב, דער רב פון פראַג, דער פראַגער רב, דער גור אריה. זאָל ער לאַנג לעבען און זאָל זיין כבוד דערגרויסט און דערהויבט ווערען פון אייביג ביז אייביג. וואָסערע שעהנע און וואונדערליכע נשמות עס ווערען דאָ ביי אונז געבוירען פון זיינע שבת'דיגע זמירות, פון זיין שבת אויפגעמען, פון זיין שבת- דאוונען און פון זיינע שבת'דיגע געזאַנגען.

און זיי האָבען נאָכדעם מיט אַ גרויסער וואַרע גענומען פיר-

רען בערעל און די פרינצעסין שבת צום פאַלאַץ פון דעם מלך

מיט דער מלכה.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער איז אַריין אין דעם פאַלאַץ

פון דעם מלך און האָט דעזעהן זיין אייגען געשטאַלט אין די שפיגעלדיגע ווענט פון דעם פאַלאַץ, איז ער נשתומם געוואָרען :

— סטייטש ! איך בערעל פראַגער זעה דאָך שוין נאָר ניט

אויס ווי בערעל פראַגער ! וואו בין איך דאָס אַריינגעקומען ?

און ווער איז דאָס דער שעהנער מלך וואָס קוקט אויפ'ן אָרט
פון מיר אַרויס פון די שפּיגלען ? !

אַבער דער מלך פון דעם לאַנד פון שבת האָט זיך צו אים
אַנגערופען און געזאָגט :

— וואונדער זיך ניט ברודער, דו דאַרפסט וויסען, עס איז
אַ געזעץ פון תּמיד, אַז ווען אַ איד טרעט אַריבער די טויערען
פון דעם לאַנד פון שבת, ווערט ער פאַרוואַנדעלט אין אַ מלך.
האַט בערעל גלייך פאַרשטאַנען אַז עס איז טאַקע אַזוי און
ער האָט אין זיך מיטאַמאַל דערפיהלט אַ גאַנץ אַנדערע נשמה,
און האָט זיך אויפגעהערט וואונדערען אויף זיין געשטאַלט.

יא.

דערווייל האָט זיך פון ים אַרויס אַרויסגעהויבען דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שטערען שבתאי. אַ בייזער און אַ רויטער האָט ער זיך אויפגעהויבען הויך איבער דער וועלט און ווי נאָר ער האָט דערזעהן דאָס גרויסע און פריידיגע ליכט וואָס האָט פון דעם לאַנד פון שבת אַרויסגעפראַלט אין דער נאַכט אַרײַן. האָט ער שוין גלייך פאַרשטאַנען וואָס דאָס באַדייט.

איז ער אַוועק און האָט מיט זיין פייערדיגער רויטקייט גענומען צינדען די אויגען און ברענען די הערצער פון די ווילדע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך :

— מען האָט אייך באַשווינדעלט, מען האָט אייך באַשווינדעלט ! זעהט דאָס ליכט דאָרט אין יענעם לאַנד. זעהט, די פרינצעסין שבת איז דאָך צוריק אין דעם לאַנד פון שבת ! און אַז דער מלך פון די ריזען האָט זיך אומגעקוקט און האָט פון דאָס ניי דערזעהן דאָס גרויסע ליכט וואָס הויבט זיך ווידער אויף פון דעם לאַנד פון שבת, איז ער אַרײַן אין זעהר אַ גרויסען גרימצאָרן און האָט גלייך אָנגעשריבען אַ בריף צו דעם מלך פון דעם לאַנד פון שבת און האָט צו אים אין דעם בריף אַזוי געזאָגט :

„וויסען, זאָלסטו וויסען, אַז עס וועט דיר זיין וועה און ווינד אויב דו וועסט מיר ניט גלייך צוריקשיקען דיין טאַכטער, וואָס איז איצט די כלה פון מיין זוהן, — כּרי זי זאָל ווערען די

ווייב פון דעם גרויסען, העלרישען ריז מיט די שטארקע לאנגע ציין, מיט וועלכע ער קאן איבערבייסען דעם רוקען פון א לעבעדיגען חזיר. עס וועט דיר זיין זעהר ביטער, וואָרים איד וועל אויף דיר אָנשיקען מיין זעהן דעם חתן מיט פינף מאָל הונדערט טויזענט שטארקע ריזען און זיי וועלען פאַרוויסטען דיין לאַנד און זיי וועלען אייך דאָרט אַלע אויסראַמען פון דער וועלט און עס וועט פון אייך ניט איבערלייבען קיין אַנטרינגער און אַנט־לאַפענער. די אַלע שטעט פון דיין לאַנד וועט ער נאָכדעם פאַר־ברענען און עס וועט נאָכדעם אויף דעם אָרט פון דיין לאַנד זיין וויסטע ערד און הימעל, און עס וועט גאָרניט דערקאָנט ווערען, אַז אויף דעם אָרט איז אַמאָל אַ לאַנד געווען, וואָרים דו האָסט גע־וואַגט צו שפעטען פון אונז, די לאַנגצייניגע ריזען, וואָרים דו האָסט אונז געשיקט דיין ליכטיגע טאָכטער נאָר כדי זיך צו ריי־צען מיט אונז. און ווי נאָר זי איז געוואָרען די כלח פון מיין זעהן, אזוי האָסטו זי דורך אַ כּשוף גלייך אוועקגעכאַפט פון אונז."

און אַז דער נלך און די האַרען און אַלע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען דאָס דערהערט, האָבען זיי זיך אוראי זעהר שטארק דערשראָקען און זיי האָבען זיך פאַרזאַמעלט אין דעם קעניגליכען הויף און האָבען דערשראָקענע גענומען פרעגען :

— וואָס וועט זיין ?

וואָס זאָל מען איצט טאָן ?

דאָ האָט בערעל פּראַגער ערשט ריכטיג דערזעהן און דער־פיהלט צוליב וואָס ער איז דאָס אַהער געבראַכט געוואָרען, צוליב וואָס דער גרויסער צדיק, דער פּראַגער רב, האָט אים דעם קאַנטשיק געגעבען, צוליב וואָס דער ליכטיגער גרייז פון דעם שבת פּאַלאַץ האָט אים די צוועלף שטערען־שטיינדלעך געגעבען. אוראי האָט ער געפיהלט, אַז דאָס איז אַ זאָך וואָס איז ניט פאַר זיינע כוחות, און דערצו האָט ער זיך נאָך געפיהלט אַפגעשוואַכט פון

אלע זיינע וואונדערונגען. אבער א איד איז דאך פארט א איד, און אז דער פראגער רב האט געשיקט, און אז דער וואס לעבט אייביג וויל, מוז דאך א איד פאלגען. א ניט, צוליב וואס דען לעבט א איד אויף דער וועלט ! ? און דערצו נאך ווען ער האט דערזעהן די ווילדע לאנגצייניגע ריזען מיט זייערע גרויס צעפענטע מיילער, איז ער גלאט אריין אין אזא גרויסען כעס, אז ער האט שוין גאר טראכטען ניט געקאנט, און ער איז אז אָנגעצונדערנער צוגעלאפען צו זיי :

— סטייטש, ווי וואגען דאס גאר אזוינע מיאוסע באשער-פענישען ווי איר אריבער טרעטען די גרעניצען פון דעם לאנד פון שבת און דערצו נאך רעדען אזוינע חוצפה'דיגע רייד ? האָבען זיך די לאנגצייניגע ריזען צו אים אָנגערופען מיט שפאָט :

— מיר האָבען דאָס נעטאָן און וועלען צו אייך טאָן אזויפיעל און נאָך מער, דערפאר וואָס מיר זענען ריזען און איר זענט מילכען אַנטקעגען אונז.

— אָבער איר גרויסע ווילדע חיות וואָס איר זייט, עס איז דאָך פאראן א גרויסער גאָט אין הימעל. און די גבורה איז דאָך אין גאַנצען זיינע, און ער קאָן דאָך דערנידעריגען גרויסע און אויפהויבען געפאלענע.

לאַכען זיי פון אים ווידער, און זאָגען :

— אָבער א פליג קאָן זיך סיי ווי ניט באַרימען אז זיי וועט אַריינפליהען אין א לייבענגרוב און וועט דאָרט איינשלינגען א לייב. און אין הימעל — זאָגען זיי, איז טאַקע פאראן א גרויסער גאָט און זיין נאָמען איז שבתאי.

חמורים, וואָס איר זענט, האָט בערעל אויסגעשריען מיט גרויס כעס. אויב עס איז נאָך אזוי באַשערט, קאָן א פליג א לייב דערשלאָגען, כאַטש איינשלינגען קאָן זי אים ניט. און ווער וואָלט

דען געוואָלט איינשלינגען אזוינע מיאוסקייטען ווי איר זענט. און אייער גאָט איז קעגען אונזער גאָט ווי אַ בייזער הונט וואָס קאָן ניט בילען.

דאָ זענען די ריזען אַרײַן אין כעס, און פאַנאַנדערגעפענט זייערע גרויסע פילצייניגע מיילער, גרייט איינצושלינגען, בערלען מיט איין שלונג.

האַבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת אודאי זעהר שטאַרק דערשראַקען און האַבען זיך גענומען בעטען ביי בערלען :

— בערעל פראַגער פון דער שטאָט פראַג, דו קעניג פאַר-וואַנדעלטער, חבר אונזערער, פריינד און ברודער, דערבאַרעם זיך ! אודאי זעהן מיר, אַז דו האָסט אַן אמת אידיש האַרץ און קאַנסט דערפאַר קיין עולות ניט פאַרטראַגען. אָבער דו זעהסט דאָך אַז יעדער פון זיי איז די גרויס ווי אַ מויער, און מען דאַרף דערפאַר זעהן מיט גוטע רייד, וואָרים וואָס קלעקען מיר קעגען זיי....

בערעל אָבער האָט זיך גאָר ניט געקאַנט באַרוהיגען. ניין, ניין — האָט ער גע'טענה'ט — ניט די גרויסע אין קערפער גע-ווינען אין קריג, גרויס איז נאָר דער וואָס לעבט אייביג און די מלחמה איז זיינע, דער קריג איז צו אים און צו די, וואָס פאַרלאָזען זיך אויף אים. און צוליב דעם טאַקע האָט דאָס מיר ווייזט אויס דער פראַגער רב זיין קאַנטשיק מיטגעגעבען. זיינע ליכטיגע אוי-גען זעהן דורך די וועלט פון עק צו עק, און ער האָט מן הסתם אַלץ געזעהען און געוואוסט. און ער האָט דאָס מיד געוויס געפירט מיט זיינע ליכטיגע בליקען און האָט מיר געבראַכט ביז צו אייר, כרי עס זאָל ערליך געהאַלטען ווערען אייער לאַנד, דאָס ליכטיגע לאַנד פון דעם ליכטיגען שבת.

און בערעל פראַגער האָט אַרויסגענומען דעם קאַנטשיק און מיט אים גענומען שמייסען די ריזען מיט די ווילך צעעפענטע

מיילער. פון יעדען שמיץ האָט גענומען פליהען אויף די ריזען שאַר-
פע מעסערס, שפּיזען און שטיקער פייער. די ריזען האָבען דערשראָ-
קענע גענומען שפּרינגען אויף זייערע ערטער און שרייען מיט
באַנומענע קולות :

— איר זענט בייזע פליגען, מיר וועלען פון אייך איצט
אָוועקגעהן, כדי קומען נאָכדעם צוריק און זיך נוקם זיין אן אייך
מיט ביטערקייט. אונזער אָטעם וועט אייך פאַרלענדען, אונזערע
ציין וועלען אייך פרעסען און אונזערע נאָזלעכער וועלען זיך אָנ-
שכור'ן מיט דעם ריח פון אייער בלוט.
און נאָכדעם האָבען זיי זיך אויסגערעהט און גענומען לוי-
פען און בערעל פראַנער האָט זיך נאָכגעיאַנט און נאָכגעשריען :
לויפט, ווייל אייערע פּגרים טאַרען ניט בלייבען אין די
גרענעצען פון דעם לאַנד.

זי

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת אוראי זעהר שטארק געפרעהט אויף דעם וואָס דער פראַגער רב האָט פאַרבאָהאַלטען אַזויפיל כחות אין דעם קאַנטשיק און וואָס ער האָט דעם דאָזיגען קאַנטשיק איבערגענטפערט אין די הענט פון בערעל פראַגער, וואָרים זיי האָבען דאָך געזעהן באַשיינפערליך, אַז בערעל פראַגער איז אַ מענטש וואָס איז לכתחילה ווי צוגעגרייט געוואָרען פאַר אַזאָ זאָך. און די פרינצעסין שבת איז דערביי די גאַנצע צייט געשטאַנען ביים פענסטער, און ווען זי האָט געזעהן וואָס דאָ איז פאַרגעקומען, איז צו איר פרייד גאָר קיין גרענעץ ניט געווען.

בערעל פראַגער האָט זיך אָבער גלייך גאַכרעם דערפיהלט מיד און שוואַך, וואָרים עס איז גאָר ניט געווען קיין קלייניגקייט צו האַלטען אין האַנט דעם רבי'נס קאַנטשיק, בשעת עס האָבען זיך אין אים צעשפּילט די גרויסע כחות וואָס דער פראַגער רב האָט דאָרטען באַהאַלטען. האָבען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת מיט אַמאָל גענומען פיהלען אַ שרעק אויפגעהן צווישען זיי. זיי האָבען גענומען טראַכטען :

— בערעל איז זיך אוראי גרייט מוסר נפש צו זיין ווי אַ אמת'ער איר, און דער קאַנטשיק האָט אין זיך אוראי אַ וואונדערבאַרען כח, אָבער וואָס קאָן דאָס אַלץ קלעקען קעגען פינג הונד דערט טויענט ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, וואָס קלייבען זיך צו קומען אויף אונזער לאַנד ?

און בערעל פראַגער האָט זיך צו זיי אָנגערופען מיט אַ געד
שטאַרקט קול :

— שרעקט זיך ניט, שבת איז צו גאָט, און אייער לאַנד איז
מן הסתם זיינס, און ער וועט געוויס קריגען אייער קריג.
און אַליין איז בערעל אַרויס פון די טויערען פון דער
שטאָט און האָט זיך געווענדעט צו גאָט און געזאָגט :

— אודאי ווייסטו, גאָטעניו, אַז איך בין אַ שוואַכער און
זינדיגער מענש, איך בין אויסגעמאַטערט, און עס וואָלט זיך
מיר איצט גאָר וועלען זיין אין דער היים לעבען מיין ווייב און
קינדער, אָדער לעבען דעם ליכטיגען פראַגער רב, דעם בעל מופת,
צי גלאַט אזוי זעהן פאַר זיך די היימישע פראַגער גאַסען. נאָר
אַ מענש איז דאָך אין דיינע הענט און דאַרף טאָן דיין ווילען,
בפרט נאָך ווען דער מענש זעהט אַליין, אַז דאָס אומגערעכטע וויל
פאַרדאַרבען דאָס גערעכטע. דאַריבער, העלף מיר, גאָט, ווי דו
האַסט מיר געהאַלפּען צו פאַרטרייבען דעם פאַנדול פון דער
ווייסער שאַף, ווי דו האַסט מיר געהאַלפּען צו פאַרטרייבען די
מיאוס'קייט פון דער לאַנד פון ריינקייט.

און בערעל פראַגער האָט דערביי אַרויסגענומען איינס פון די
צוועלף שטיינדלעך, וואָס דער ליכטיגער גריין האָט אים מיטגעד
געבען. דאָס שטיינדעל האָט ווייס און פינקעלדיג געשיינט, און
בערעל פראַגער האָט דאָס איבערגעלעגט פון איין האַנט אין דער
צווייטער און האָט געזאָגט :

— שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטערען
רען, גיב מיר הילף !

איז ווי נאָר ער האָט דאָס אָפּגעזאָגט, אזוי האָט זיך אויף
דעם הוימעל גלייך אויסגעשטערענט די גרויסע ליכטיגע שאַף,
דער מזל פון דעם חודש אייר, און די שטערענדיגע ווייסע שאַף
האַט צעעפענט איר מויל, און פון דאַרט איז גלייך אַרויסגעפלוניען

א ליכטיג ווייס פערד, דאָס אויסזעהן פון דעם פערד איז געווען ביז און ווילד, פון אונטער זיינע פיס האָבען בליצען געשלאָגען, אָבער זיין ווייסקייט איז געווען קלאָר און וואונדער־ליך. און פאַר בערעל פראַגער איז דאָס געבליבען שטעהן, ווי עס וואָלט צו אים געזאָגט :

— איך בין גרייט דיר צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען אָנגעגרייט א ווייסער זיל־בערנער פאַנצער און א שפיז און א שווערד און א פאַר זילבערנע שטיוועל און א זילבערנער הוט. דער זילבערנער פאַנצער האָט גע־שוינט ווי די לבנה און די שפיז און די שווערד האָבען געגלאַנצט ווי א בליץ.

קוקט דאָרויף אזוי בערעל פראַגער און טראַכט :

— מן הסתם איז דאָך דאָס אזוי באַשערט, מן הסתם דאָרף דאָך אזוי זיין, מן הסתם איז דאָך דאָס אַלץ פאַר מיר אזוי אָנגע־גרייט געוואָרען פון דעם וואָס לעבט אייביג.

און ער נעמט און טוט אויף זיך אָן די אַלע זאַכען. און ווי נאָך ער האָט דאָס געטאָן, אזוי האָט ער מיט אַמאָל דערפיהלט א גרויסען אַטעם פון גבורה אין אַלע זיינע ביינער. דאָס פערד האָט גלייך געקניחת פאַר אים, און ווען ער האָט זיך אויף דעם אַרויפגעזעצט, און גענומען דעם צוים אין די הענט אַרײַן, אזוי האָט זיך דאָס אויפגעהויבען און גענומען שפּרינגען מיט אים פיר מאָן די הויך און פון אונטער די טריט פון דעם פערד האָט אַ פייער געשאַסען. און בערעל פראַגער איז אזוי אַריינגעריטען צוריק אין דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד שבת, און די איינוואוינער פון דער שטאָט האָבען זיך פון אָנהויב דערשראָקען, וואָרים זיי האָבען אים ניט דערקאָנט, ווייל זיינע קליידער האָבען געשיינט מיט דעם גלאַנץ פון דער לבנה, און זיין פנים האָט גע־

פלאַמט ווי אַ ברענענדיג פייער. און אזא שרעקליך פערד האָבען זיי נאָך אין זייער לעבען ניט געזעהן.

און ערשט ווען בערעל פראַגער איז מיט זיין וואונדערליכען פערד איבערגעשפרונגען די הויכע מויער, וואָס אַרום דעם מלכ'ס פאלאץ און האָט זיך אָפגעשטעלט און איז אַראָפּ פון זיין פערד און איז פאַר זיי שטעהן געבליבען, האָבען זיי אין זיין ברענענדיג געזען פנים דערקענט זייער גאַסט, דעם מלך בערעל פראַגער פון דער שטאָט פראַג. און זיי האָבען זיך אוראי זעהר דערפרעהט.

און די כחות אין בערעלען האָבען דערווייל אזוי שטאַרק גע-שאַנגען, אז ער האָט גאָר ניט געקאָנט איינשמעהן רוהיג ; אין הויף שוין פון יאַרען און יאַרען געלעגען אַ גרויסער מיר-מעלשטיין, וואָס קיין מענש האָט אים גאָר פון אַרט ניט געקאָנט רירען, איז ער צוגעגאַנגען און האָט מיט איין קלאַפּ פון זיין האַנט צעריבען דעם שטיין אויף שטויב.

האָבען זיי זיך אַלע זעהר שטאַרק פאַרוואונדערט אויף זיין גרויסען כח און זיי האָבען זיך געפרעהט און האָבען געזאָגט :

— איצט זעהן מיר באַשיינפערליך, אז מיר קאָנען מיט דיר צרויסגעהן מלחמה האַלטען אויף די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, וואָרים מיר האָבען אין דיר אַ אַנלעהן און אַ העלפער.

און דער מלך פאלט אים אויפ'ן האַלז און קושט אים, און די קעניגין שטעהט פאַר אים, דאַנקט אים מיט טרערען אין די אויגן נען, וואָס זי איז איצט זיכער, אז ער וועט פאַר איר ראַטעווען איר איינציגע טאָכטער, די פרינצעסין, די מלכה שבת. און די מלכה שבת קוקט אויף אים מיט איר גרויסען ליכטיגען ליכט. און זיי זעהן : ער זעהט גאַרניט אויס ווי אַ מענש, נאָר ווי אַ פייער-דיגער מלאַך פון הימעל.

און נאָכרעם האָבען זיי זיך אַלע צונויפגענומען אַרום בער-
לען און זענען מיט אים אַרויס באַגעגענען די ריזען פון דעם לאַנד
פון וואָך.

און ווען זיי זענען אָפגעגאַנגען זעקס טעג גאַנג איבער דער
גרויסער מדבר, האָבען זיי פון ווייטענס דערזעהן דאָס אַנקומען
פון די שווערע מחנות ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך מיט זייערע
גרויסע רייטוועגען און מיט שווערדען, וואָס זענען אזוי שרעקליך
לאַנג און ברייט, אז אַ ריז קאַן מיט איין מאַך פון אזאַ שווערד
אָפּהאַקען אָהן אַ שיער קעפּ און דער בן מלך, דער חתן פון דער
מלכה שבת, איז געריטען פאַר זיי אויף אַ שרעקליך גרויסען און
בייזען העלפאַנט, מיט זיין שרעקליך גרויסער שווערד אין זיין
האַנט.

און אז בערעל פראַגער האָט דערזעהן די דאָזיגע שרעקליכע
מחנה וואָס איז געגאַנגען אַנטקעגען אים ווי אַן אייזערנע וואַנט,
האָט ער זיך גענומען שרעקען פאַר זיין חיל, די איינוואוינער פון
דעם לאַנד פון שבת, און ער האָט ביי זיך געטראַכט :

— בעסער וועל איך פריהער איינשטעלען זיך אַליין און עס
וועט זיין, טאָמער געשעהט מיט מיר אַן אומגליק, וועלען כאַטש
די ליכטיגע איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת האָבען צייט צו
אַנטלויפּען.

האָט ער דערפאַר געהייסען, אז די מחנות פון דעם לאַנד פון

שבת זאלען זיך אפשטעלען און ווארטען פאר אים. און אליין האט ער אין איין האנט אָנגענומען דעם צוים פון זיין וואונדערליך פערד און אין דער צווייטער — דעם רבי'נס קאנטשיק און האט זיך אַ טראָג געטאָן און איז אַריינגעשפרונגען גלייך צווישען די שרעקליכע מחנות פון די ווילדע ריזען. האָבען אים די ריזען גלייך אַרומגערינגעלט און האָבען מיט שרעק גענומען קוקען אויף בערעל פראַגע'ס פנים, וואָס האָט געברענט ווי פייער, אויף זיין שיינענדיגען פאַנצער און אויף דעם שרעקליכען פערד, אונטער וועלכען די ערד האָט גענומען שלאָגען מיט פלאַמען.

און אז בערעל האָט דערזעהן זייער שרעק, האָט ער פאַר שטאַנען, אז נאָט האַלט מלחמה פאַר אים. און ער האָט מיט'ן קאָנטשיק גענומען שמייסען גלייך אויף זיי. דער קאָנטשיק האָט גענומען וואַרפען שטראַלען, וואָס האָבען געשניטען די ריזען אין שטיקער, און דאָס פערד רייסט זיך אָפּ פון אַרט און גיט מ'ט אים אַ שפּרינג אויף אַ מייל, און אַלע ריזען, וואָס געפינען זיך אויף דער מייל פאַלען אַוועק טויט, נאָך אַ שפּרינג אויף אַ מייל, און נאָכאַמאָל אַזויפיל טויטע.

און אז דער גרויסער ריז, דער חתן, האָט דאָס דערזעהן. האָט ער מיט זיין שרעקליכען העלפאַנט און מיט זיין שרעקליכען שווערד זיך גענומען לאָזען אַנטקעגן בערעלען, האָט זיך בערעל'ס פערד אַ הויב געטאָן און זיך פאַרבייגעטראָגען פאַרביי אים, און בערעל האָט אים דערביי מיט זיין קאָנטשיק דערלאָנגט אַזאַ שמיץ. אז דער חתן מיט זיין העלפאַנט זענען גלייך געוואָרען אַ באַרג אַש. דעמאָלט האָט די גאַנצע ריזען מחנה דערזעהן, אז זי איז פאַרלאָרען און זיי האָבען גענומען רעווען ווי ווילדע אַקסען און האָבען גענומען לויפען אין אַלע זייטען, אָבער זיי זענען פון דעם קאָנטשיק געשלאָגען געוואָרען אויף זייערע טריט, און זיי האָבען גענומען פאַלען ווי אונטערגעשניטענע זאַנגען אין פעלד.

האַבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד שבת צוריק אומגעקערט צו זייער לאַנד מיט גרויס פרייד, מיט געזאַנג און מיט טענץ. און בערעל פראַנער האַבען זיי אודאי אָפגעגעבען גרויס כבוד.

און ווען אלע זענען שוין אַרײַן אין לאַנד פון שבת, איז בערעל פראַנער געבליבען איינער אַלײַן שטעהן אונטער'ן שטאַם, האָט זיך אומגעקוקט אין אלע זײַטען און גענומען טראַכטען :

— צוליב וואָס דאַרף איך, בערעל פראַנער, דען איצט האַבען דאָס פערד, דעם פאַנצער, די שווערד און דעם שפּיז, כדי מענשען צו שרעקען ? וואָס בין איך דאָס אַ בער פון וואַלד, צי וואָס ? ...

און בערעל איז אַראָפּ פון פערד און האָט אויסגעטאָן דעם זילבערנעם פאַנצער און דעם זילבערנעם הוט און די זילבערנע שטיוועל און ער האָט פון זיך אַראָפּגענומען די בליציגע שפּיז און די שווערד און האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפגעלענט אויף דעם פערד און האָט זיך אָנגערופען :

— דאָס אַלץ איז דאָך ניט מײַנס, דאָס אַלץ האָט מען דאָך מיר מן הסתם געליגען, נאָך כדי דורכצופירען גאָט'ס ווילען. און דער ווילען איז דאָך שוין געשעהן. זאָל זיך דאָס דעריבער אַלץ אומקערען וואוהין עס באַדאַרף.

האַט זיך דאָס פערד גלייך אָפגעריסען, האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַוועק, ווי אַן אַדלער און ווי אַ פּײַל פון בויגען.

און בערעל פראַנער האָט זיך נאָכדעם דערפיהלט שוואַך, מיר און אויסגעמאַטערט, וואָרים צו גרויס זענען געווען די כחות וואָס האַבען ביז איצט געשטורעמט אין זײַן דאַרען קערפער. און ער האָט דערפיהלט, אַז ער איז שוין אַלט, און ער האָט אין דער שטיל אָפגעזיפצט :

— עך, עך, ווי לאנג נאך האט דאס אזא מענש ווי איך נאך
אינגאנצען צו לעבען אויף דער וועלט? ... נאך א דאנק דעם, וואס
לעבט אייביג, וואס פארלאזט דיך ניט, וואס גיט דיר די מעגליכ-
קייט נאך עפעס צו טאן פון זיינעט וועגען ווארים זיין גענאך איז
גרויס און צו זיין גוטסקייט איז נאך קיין גרענעץ ניטא.

יד.

אויף מאָרגען, אָבער, איז אָנגעקומען אַ ברייף פון דעם ברודער פון דעם געפאלענעם ריז פון דעם לאַנד פון וואָך און יענער האָט אים געשריבען :

„דו ביזט אַ כישופ'מאַכער, דו קאָנסט זיך דערפאַר ניט באַר דימען, אַז דו האָסט דאָס מיט דיין שטאַרקייט דער'הרנ'עט מיין ברודער, דעם חתן פון דער מלכה שבת, מיט זיין גאַנצען חיל, וואָרים דו האָסט דאָך דאָס געטאָן מיט כישוף. זאָלסט אָבער וויסען, אַז איך בין נאָך אַ גרעסערער כישופ'מאַכער פון דיר. און אזוי ווי נאָך אונזערע געזעצען מוז נאָך דעם טויט פון אַן עלטערען ברודער, אַ חתן, זיין כלה ווערען די כלה פון דעם אינגערען ברודער, געהערט דעריבער אייער ליכטיגע פרינצעסין צו מיר, און זי איז מינע אפילו אויב איך וויל זי אויפגעסען מיט איין ביס. און איך געה און קום איצט אויף דיר מיט אַ גאַנצען מיליאָן ריזען און איך וועל זיך נוקם זיין אָן דיר פאַר דעם בלוט פון מיין ברודער און פאַר דעם בלוט פון זיין גאַנצען חיל, וואָס דו האָסט פאַרגאַסען“.

איז ווי נאָר בערעל האָט דערהערט די דאָזיגע רייד, האָט ער גאָר אינגאַנצען פאַרגעסען אַן זיינע יאַרען און איז זיין מירקייט און ער איז אַריין אין אַ גרויסען גרימצאָרן און ער האָט אים גלייך געענטפערט :

„דו עקעלהאפטע בריאה פון דעם לאַנד פון וואָך ! ביזט אַ נאַר און אַ ליגנער. איך בין ניט קיין כישוף'מאַכער וואָרים איך

בין א איד און עם שטעהט בפירוש געשריבען „כי לא נחש ביעקב“, עם זענען ניטאָ קיין כישופ'מאכער צווישען די קינדער פון יעקב. און מיט מיין כח האָב איך דאָס טאקע סיי ווי סיי ניט געטאָן, נאָר מיט דעם כח פון דעם אידישען גאָט. ער איז גוט צו די, וואָס פארלאָזען זיך אויף אים, און ער וועט אונז מן הסתם אויך אויף ווייטער ניט פארלאָזען, וואָרים אַז ער וויל שיקט ער די שטעך רען פון הימעל מלחמה האַלטען פאַר זיין פאַלק. און דו, ווילדער רוי, זאָלסט זיך ניט דערוועגען צו קומען צו אונזער לאַנד מיט דינע מיאוס'ע חילות, וואָרים איך וועל דיך קומען באַגעגענען זעקס טעג ווייט פון אונזער לאַנד און וועל דיך מיט גאָט'ס הילף באַצווינגען און פאַרדאַרבען דיך מיט דינע חילות, ווי איך האָב באַצוואונגען און פאַרדאַרבען דיין ברודער און זיינע חילות“.

און בערעל פראַגער איז טאקע גלייך אַרויס אונטערן שטאָט און האָט אַרויסגענומען איינעם פון זיינע שטערען-שטיינדלעך און האָט דאָס איבערגעלייגט פון איין האַנט אין דער צווייטער און האָט דערביי געזאָגט:

— שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטעך רען, גיב מיר הילף!

האָט זיך אויפ'ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער ראַק — דער מזל פון דעם חודש חשון און האָט פאַנאנדערגעפּענט זיין שטערענדיגען מויל, איז פון דאָרט גלייך אַרויסגעפּלויגען אַ שרעקליך ווילדער רויטער פּערד, און האָט זיך ווי אַ בליץ און ווי אַ פּלוצלינגער שטורעם גענומען טראָגען אויף מיילען און מיילען, און אַ רויטער און אַ בייזער און אַ ווילדער איז ער געקומען און איז געבליבען שטעהן פאַר בערלען, ווי ער וואָלט געזאָגט:

— איך בין גרייט דיך צו דינען.
און אויף דעם רויטען פּערד איז געלעגען אַ פאַנצער און אַ הויכער הוט און אַ פאַר שטיוועל און אַ שווערר און אַ שפיז אינ-

גאנצען פון רויטען גאלד און באזעצט און באצירט מיט פינקלענדיגע דיגע דימענטען און בריליאנטען און מיט א סך אנדערע טייערע שטיינער, וואָס לויכטען ווי די ליכטיגע זון. און ווי נאָר בערעל האָט דאָס אלץ אויף זיך אָנגעטאָן. האָט ער אין זיך ווידער דער-פיהלט גרויס כח, נאָך פיל גרעסער ווי דאָס ערשטע מאָל. און ער איז אַרויף אויף דעם רויטען פערד, האָט דאָס פערד זיך מיט אים מיט איין מאָל אויפגעהויבען אין דער לופטען, נאָך פיעל העכער ווי דאָס ערשטע מאָל, און ווען ער איז אזוי אַריין אין שטאָט, האָבען אלע איינוואוינער גענומען ציטערען פאַר שרעק, כאַטש זיי האָבען געוואוסט, אַז דאָס איז בערעל פראַגער. וואָרים זיין פערד און זיין פייערדיג פנים זיינען געווען נאָר שרעקליכער ווי דאָס ערשטע מאָל.

און בערעל פראַגער האָט מיט זיך ווידער גענומען די חילות פון דעם לאַנד שבת און איז מיט זיי אזוי אָפגעגאַנגען פינה טעג און אויפ'ן זעקסטען טאָג האָט ער באַגעגענט שרעקליך גרויסע חילות פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, מיט זייערע גרויסע שווערדען. זיי זיינען אלע גערימען אויף שרעקליכע עלעפאַנטען. און דער בן מלך פון דעם לאַנד פון וואָך איז געפאַרען אין פאַראויס, זיין עלעפאַנט איז געווען אַ פאַר'כשוּפ'טער, און ווי נאָר דער בן מלך האָט פון ווייטענס דערזעהן בערלען אויף זיין שרעקליכען פערד, אזוי האָט ער דורך כישוף געמאַכט, אַז דער עלעפאַנט האָט זיך אַ הויב געטאָן זעהר הויך, און דער בן מלך האָט זיך אזוי מיט אַן אויסגעשטרעקטען שווערד אין האַנט געלאָזט גלייך צו בערעל פראַגער'ס קאַפּ.

אַ גרויסער געשריי פון שרעק האָט זיך אַרויסגעריסען פון די מחנות פון דעם לאַנד פון שבת, בערעל פראַגער'ס פערד האָט שוין אָבער אַליין דערזעהן די געפאַר. פייערדיגע זיילען האָבען גלייך אַ שלאַנג געטאָן פון אונטער דעם פערד'ס פיס און דאָס פערד

האָט זיך אַ פּלוצלינגען הויב געטאָן אין דער הויך און האָט זיך פּאַרבייגעטראָגען דעם ווילדען ריז מיט אַזאַ אימפעט, אַז דער ריז און זיין עלעפּאַנט האָבען זיך איבערגעדריעהט אין מיטען דער לופט ווי אַ דונער וואָלט זיי געטראָפּען, און זיי זיינען ביידע אַראָפּגע-פּאַלען אויף דער ערד און זיינען דער/הרג'עט געוואָרען.

נאָכדעם איז בערעל פּראָגען מיט זיין פּערד און מיט'ן קאַני-טשיק אין האַנט אַריין אין די צושראַקענע חילות פון די ווילדע ריזען און ער האָט זיי געשלאָגען אויף זייערע טריט און זיי האָ-בען גענומען רעווען ווי ווילדע אַקסען און האָבען גענומען פּאַלען פון אונטער זיין האַנט, ווי עס פּאַלען די אונטערגעשניטענע זאָנגען אין פּעלד.

האָבען זיך די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת נאָכדעם ווידער צוריקגעקערט צו זייער לאַנד מיט פּרייד און מיט טעניץ. און בערעל פּראָגען איז געגאַנגען מיט זיי און פאַר זיי, אויף זיין וואונדערליכען רויטען פּערד, און זיין פּאַנצער פון רויטען גאַלד האָט זיך געלויכטען ווי די זון און זיין פנים — ווי אַ ליכטיג פּייער.

און ווען אַלע זיינען שוין אַריין אין דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד שבת האָט זיך בערעל פּראָגען ווידער איינער אַליין אַפּגעשטעלט אונטערן שטאָט און גענומען טראַכטען :

צו וואָס דאַרף איד האָבען אַזאַ שרעקליכען פּערד און אַזאַ פּאַנצער און אַזאַ שפיז און אַזאַ שווערד ? כדי צו שרעקען מענ-שען אין נאַס ? איד, בערעל פּראָגען, זאַל דאָס זיין ווי אַ בער פון וואָלד ? !

און ער איז אַראָפּ און האָט פון זיך אַראָפּגענומען די אַלע זאַכען און האָט זיי צוריק צונויפגעלייגט אויפ'ן פּערד. האָט זיך דאָס פּערד גלייך אַ הויב געטאָן, אַ ריס געטאָן די ערד פון אונטער

זיך און אין איין אויגענבליק איז דאס ערגעץ א פליה געמאן
און איז נעלם געוואָרען.

און בערעל פראַגער האָט זיך באַלד נאָכדעם דערפיהלט נאָך
פיעל שוואַכער, ווי דאָס ערשטע מאל, די ליפען זענען אים געווען
ווי פאַרברענט און די ביינער — ווי איינגעטריקענטע פון דעם
גרויסען שטראָם כח, וואָס זיי האָבען אויף זיך ביו איצט גע-
טראָגען. ער האָט זיך קוים געקענט האַלטען אויף די פיס.

א שרעק האָט אַרומגעכאַפט בערלען :

— רבנו של עולם, רבנו של עולם, וועסטו מיד כאַטש נאָך
בריינגען אַהיים צו מיין ווייב און קינדער ? !

מו.

אויף מאַרגען, אָבער, ווען עס איז אָנגעקומען אַ בריה פון דעם אינגערען בן מלך פון דעם לאַנד פון וואָך, אז די מלכה שבת געהער איצט צו אים און אז ער וועט איצט מיט נאָך שטאַרקערע הילות געהן אויף דעם לאַנד פון שבת, האָט בערעל פראַגער ווידער פאַרנעמען, אז ער איז שוואַך און מיד, און ער איז ווידער אַרויס אונטערן שטאָט און געוואָרפען אַ שטערען-שטיינדעל, און עס האָט זיך ווידער באַוויזען אַ מזל אויף דעם הימעל און האָט פון זיך אַרויסגעלאָזט אַ פערד מיט אַ פאַנצער און מיט אַ שפיו און מיט אַ שווער, און ווידער האָט זיך בערעל באַשילדט און באַפאַנצערט און האָט זיך דערפיהלט שטאַרקער פון דעם שטאַרקסטען ריז אין דער וועלט און ער איז אַרויס און האָט ווידער באַגעגענט די ריווען פון דעם לאַנד פון וואָך אויף דעם זעקסטען טאָג, און האָט זיי מיט גרויס כח געשלאָגען אויף זייערע טריט און זיי זענען גער פאַלען אונטער די פיס פון זיין פערד און אונטער די שמיץ פון זיין קאַנטשיק, ווי עס פאַלען די זאַנגען אין פעלד אונטער די הענט פון דעם שניטער. און נאָך דער שלאַכט, נאָכדעם ווען ער האָט אָפגעלאָזט דאָס פערד האָט ער זיך אוראי דערפיהלט נאָך שוואַכער.

און אזוי האָט בערעל פראַגער פאַרכראַכט אין דעם לאַנד פון שבת עלף וואַכען, און האָט פאַר זיי געוואונען עלף מלחמות און האָט אָפגעווישט פון דעם פנים פון דער ערד עלף שרעקליכע ריווען

חילות מיט זייערע אָנפירער, די גרויסע ריזען, די זיהן פון דעם ריזען מלך פון דעם לאַנד פון וואָך.

און דער בייזער גייסט פון דעם רויטען שמערען שבתאי, וואָס האָט אַלץ גערייצט און געטריבען די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון וואָך מלחמה צו האַלטען מיט דעם לאַנד פון שבת צוליב דער מלכה שבת, האָט דאָס אַלץ צוגעזעהן און איז נאָך יעדער פּאַר-לאָרענער שלאַכט אַרײַן אין נאָך אַ גרעסערן צאָרן און פּלעגט מיט נאָך מער ביטערקייט רייצען דאָס אויפגעקאָממע בלוט פון די ווילדע ריזען. וואָרים כאָטש שבתאי האָט שוין קלאָר געזעהן ווי אַזוי די שמערען פון הימעל העלפּען בערעל פּראַנגער צו ראַטער ווען זייער געליבטע מלכה שבת, האָט ער אָבער אויך געוואוסט אז אַ מענשען קינד קאָן ניט איבערטראַגען דעם שרעקליכען כח פון אַ שמערען און ער האָט דאַריבער ביי אַיטלאַכער שלאַכט געוואַרט אז דער דאַרער איד, דער סוחר פון שטאָט פּראַג, וואָס זײַן נאָמען איז בערעל פּראַנגער, וועט נאָכדעם אַליין פּאַלען אַ טויטער. און ווען שבתאי פּלעגט פאַר יעדער נייער שלאַכט ווידער דערוועהן דעם דאַרען בערעל פּראַנגער אַ פאַרפאַנצערטען, אַ בליציגען, זיך טראַגען אַנטקעגען זיינע כּחנות פון דעם לאַנד פון וואָך, פּלעגט ער ניט וויסען ווי אַזוי דאָס האָט געקאָנט פאַרקומען און ער פּלעגט פאַר כּעס נעמען קריצען מיט די צײַן אַזוי שטאַרק אז בליצען פּלעגען נעמען פּלאַצען פון זײַן מויל :

— פון וואַנען נעמט אָט דער דאַרער איד די כּחות צו פאַרען רייטענדיג אויף אַ שמערען און נאָכדעם לעבען בלייבען ?

און ווען עס איז געקומען פאַר דער צוועלפטער שלאַכט האָט שבתאי זיך פאַרשטעלט פאַר אַ בעמלער און האָט זיך אַליין אַראָפּ געלאָזט צו די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך, וואָרים ער האָט דער-פיהלט, אז די צוועלפטע שלאַכט איז די וויכטיגסטע, וואָרים אויב אין דער צוועלפטער שלאַכט זאָל דער'הרג'עט ווערען דער צוועלפ-

טער זוהן פון דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואָד, וואָס איז איצט לויט'ן געזעץ דער חתן פון דער מלכה שבת, וועט דאָך שוין איר בער געריסען ווערען אלץ וואָס בינדט די מלכה שבת אָן אָן דעם לאַנד פון וואָד. און זי קאָן זיך דאָך חלילה נאָכדעם צוריק אומד קערען צו דעם פיש, דעם היטער פון שבת.

און צו בערעל פראַגער איז נאָכדעם אָנגעקומען אַ בריף פון דעם צוועלפטען בן מלך פון די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָד אַזוי צו זאָגען :

דו גרויסער כשופ'מאַכער און אָפּשפרעכער, זאָלסט ניט מיינען, אַז איך האָב מורא פאַר דיין צויבערקונסט. עס איז אמת, אַז מיינע כרידער זענען אויך זעהר קלוג געווען אין דער צויבערקונסט אָבער זיי האָבען געמאַכט אַ טעות אין חשבון, זיי זענען מיט דיר געגאַנגען מלחמה האַלטען אויף דעם זעקסטען טאַג, און אַזוי ווי דעם טאַג האָסטו געוויס פאַר'חשופ'ט איז דערפאַר דיין מזל געד ווען אַזוי גרויס. איך אָבער וועל צו דיר קומען אויף דעם צווייטן דעם טאַג האָסטו געוויס פאַר'כשופ'ט איז דערפאַר דיין מזל געד פאַטער, דער גרויסער און מעכטיגער קעניג פון דעם לאַנד פון וואָד, און אויך אונזער גאָט, דער גרויסער שבתאי, און מיר וועלען זיך אָן איך אלע צעטרעטען, ווי קליינע ווערים, און מיר וועלען זיך אָן איך נוקם זיין פאַר דעם בלוט פון מיינע כרידער, די עלף גרויסע ריזען, און פאַר דעם בלוט פון זייערע גרויסע חילות, און די פרינד צענסין שבת, וואָס איז איצט מיין כלה, וועל איך בריוונגען מיט זיך צוריק אין אונזער גרויסען לאַנד פון וואָד, און זי וועט דאָרט פאַר די אויגען פון דעם גאַנצען פּאָלק ווערען מיין ווייב און מיין מאַלצייט.

בערעל פראַגער איז שוין דעמאָלט געווען שוואַך, כמעט ווי אַ קליין קינד, דאָס איינציגע וואָס האָט אים נאָך גענעבען כח צו האַלטען זיך אויף די פיס ווי עס פאַסט פאַר אַ מלך, איז געווען דער

קאנטשיק, וואָס איז אזויפיל יאָרען געווען אַן עדות פון דעם פראַד גער רב'ס לערנען תורה אַליין און מיט זיינע תלמידים. און ווען בערעל פראַגער האָט איבערגעלייענט דעם כריף פון דעם לעצטען ווילדען בן מלך, איז ער פונדעםטוועגען ווידער אַרײַן אין גרויס כעס, און ער האָט באַפוילען צו זאָגען דעם לעצטען ווילדען בן מלך: דו ביזט אַ ליגנער ווען דו זאָנסט, אַז איר בין אַ כשופ'מאַכער און אַן אַפּשפּרעכער. ניטאָ קיין כשופּ אין יעקב'ן, נאָר אַ שטערען טרעט אויף פון יעקב'ן און די מזלות פון הימעל קריגען זיין קריג. און איר האָב ניט קיין מורא פאַר דיר און פאַר דיין פאָטער און פאַר דיין נאָט האָב איר אויך קיין מורא ניט, וואָרים וואָס קאָן מיר טאָן דיין שטומער הונט, וואָס קאָן ניט בילען ? זעה, איר וועל אויף דיר קומען אין דיין געצייכענטען טאָג אַהן כשופּ, נאָר מיט דעם נאָמען פון דעם לעבעדיגען גאָט, וואָס האָט באַשאַפען די גאַנצע וועלט, און דעם טאָג פון שבת, כדי אים צו הייליגען און ערליך האַלטען. און איר וועל דיר שלאָגען אויף דייןע טריט, ווי איר האָב געשלאָגען דייןע ברידער מיט זייערע חיולות.

און בערעל פראַגער איז נאָכדעם אַרויס אונטערן שטאָט, האָט אַרויסגענומען דאָס לעצטע שטיינדעל, דאָס איז געווען אַ שוואַרץ פינקלענדיג שטערען שטיינדעל, און ווי נאָר ער האָט דאָס איבער געלייגט פון איין האַנט אין דער צווייטער און האָט געזאָגט :

שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטערען, שטיינדעל-שטערען, גיב מיר הילף !

אזוי האָט זיך אויפ'ן הימעל גלייך אויסגעשטערענט דער עקדיש, דער מזל פון דעם חודש תמוז, און ווי נאָר דער עקדיש האָט צעעפענט זיין מויל, אזוי איז פון דאָרט גלייך אַרויסגעשפרונגען אַ שרעקליך שוואַרץ פערד. און דאָס פערד האָט זיך ווי אַ ביי זער וויכער אַ יאָג געטאָן איבער דער לופט, אויפּשלאָגענדיג שוואַרץ צע בליצען און שוואַרצע זיילען רויך. און אזוי איז דאָס פערד אַלץ

געפלוויגען ביין און ווילד ביז עס איז געקומען צו בערעל פראגער
און האט זיך פאר אים אוועקגעשטעלט ווי אן אריינגעגראָבענעם,
ווי עס וואָלט צו אים געזאָגט :

זעה, איך בין גרייט דיר צו דינען.

און אויף דעם פערד איז געלעגען און געפינקעלט אַ שוואַרצער
פאַנצער, און שוואַרצע שטיוועל, און אַ שוואַרצער הוט, און אַ
שוואַרצע שפיץ, און אַ שוואַרצע שווערד.

און ווען בערעל פראגער האָט זיך איז דעם אָנגעטאָן, האָט
ער זיך דערפיהלט נאָך פיעל שטאַרקער און מעכטיגער, ווי אלע
פריהערדיגע מאָל, אַלץ אויף אים איז געווען פינקלענדיג שוואַרץ.
נאָך זיין פנים איז געווען צעגליהט און האָט זיך געלויכטען ווי די
זון. דאָס שרעקליכע שוואַרצע פערד האָט מיט גרויס דרך ארץ
געקניטה פאר אים און ווען ער האָט זיך אויף דעם אַרויפגעזעצט
און גענומען דעם קאַנטשיק אין זיין האַנט האָט זיך דאָס אויפ־
געהויבען און גענומען פליהען מיט אים נאָך פיל העכער פון אלע
פריהערדיגע פערד, און ווען ער איז מיט דעם פערד אַריבער-
געשפרונגען די מויער פון דער קעניגליכער שטאָט פון דעם לאַנד
פון שבת, און די איינוואוינער האָבען אים דערזעהן צווישען זיך
אַזא שוואַרצען מיט אַזא ברענענדיגען פנים, וואָס לויכט ווי די זון
און אויף אַזא שרעקליך שוואַרצען פערד איז אויף זיי אָנגעפאלען
אַ פחד פאר זיין שוואַרצקייט און פאר זיין ליכטיגקייט און פאר
דעם שרעקליך שוואַרצען פערד. וואָרים כאַטש זיי זענען שוין
געווען געוועהנט צו זעהן אים אלע מאָל אַן אַנדערען האָבען זיי
זיך אים אַזוינעם אָבער קיינמאָל גאַרניט געקאַנט פאַרשטעלען.
פונדעסטוועגען האָבען זיי זיך אלע גלייך צונויפגענומען אַרום
אים און זענען מיט אים אַרויס באַגעגענען די ווילדע ריזען פון
דעם לאַנד פון וואָך.

און דער ריז, דער בן מלך, און זיין פאַטער דער קעניג האָבען

זיך פאנאנדערגעטיילט אין צוויי גרויסע מחנות כדי זיי זאלען קאנען אָנפאלען אויף בערעל פראגער מיט זיינע מחנות פון צוויי פארשידענע זייטען, און זיי זיינען אלע געווען שטארק געפאנצערט און זענען געריטען אויף שרעקליכע עלפאנטען. און שבתאי פאר שטעלט אַלס אַ בעמלער איז אויך געווען צווישען זיי, און פאר זייערע מחנות זענען אין דער לופטען היין און צוריק אָנגעפלויען שרעקליך גרויסע שאַרפע שפיוען און שווערדען. דאָס איז אַלץ געמאכט געוואָרען דורך אַזאַ כּשוף, אַזוי אַז עס איז נאָר ניט מעגליך געווען צוצוקומען נאָהענט צו זיי און מען זאָל ניט צעשניטען ווערען אין שטיקער.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער'ס שרעקליך שוואַרצער פּערד האָט זיך אַ הויב געטאָן אין דער לופטען און בערעל האָט אַ שמיץ געטאָן מיט'ן קאַנטשיק, אַזוי זענען די שווערדען און די שפיוען גלייך אַ פאַל געטאָן צו דער ערד און זיי זענען צעבראַכען געוואָרען ווי שערבלעך. און דאָס פּערד איז אַריין צווישען די מחנות און גענומען אַרומשפּרינגען אויף מיילען אַרויסלאָזענדיג גיפטיגע שוואַרצע בליצען פון אונטער זיינע פּיס און אַ גיפטיגען רויך פון זיינע שרעקליך צעפענטע נאָזלעכער.

און בערעל פראַגער איז דערביי געזעסען אין זיין שוואַרצען פּאַנצער אויף דעם שוואַרצען פּערד, און זיין צעגליהט פנים, וואָס האָט זיך געלויבטען ווי אַ ליכטיג פּיער האָט געאַטעמט מיט כּח און גבורה און זיין שטאַרקע האַנט האָט געשמיסען מיט'ן קאַנטשיק איבער זייערע קעפּטויט און פאַרדאַרבונג, און איבער יעדער מייל וואָס ער איז אַזוי אַריבערגעשפּרונגען מיט זיין שוואַרצען פּערד זענען זיך די ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך פּאַנאנדערגעפּאלען איבער דער מדבר, ווי זאָגען אונטער די הענט פון אַ שניטער. און דער ריז, דער בן מלך, האָט זיך דורך כּשוף אויפּגעהויבען אין דער לופטען און האָט זיך מיט זיין אויסגעשטרעקטען שווערד געלאָזט גלייך

צו בערלען, אָבער די שאַרפע פּיילען, וואָס האָבען זיך אינאיינעם מיט שרעקליכע פּלאַמען געטראָגען פון בערעלע'ס קאַנטשיק, האָבען זיך גלייך אַרײַנגעגעכען אין זיין לייב און ער איז אַ פאַרבלוטיג-טער אַראָפּגעפאַלען צו דער ערד שרייענדיג ווילד פון ביטערע שמערצען.

און אז דער פאַרשטעלטער בעמלער, דער גייסט פון דעם שמערען שבתאי האָט דאָס דערזעהן, האָט ער מיט גרויס כּעס גע-נומען טרייבען דעם פּאָטער, דעם קעניג פון דעם לאַנד פון וואָר, ער זאָל מיט זיינע אָפּגעטיילטע מחנות אַרויס פון זיין באַהאַל-טעניש און זאָל אָנפאַלען אויף בערלען פון אונטען. האָט זיך דער פּאָטער מיט זיינע מחנות אויפּגעהויבען אויף זייערע פאַר'כשופ'טע עלעפאַנטען, אַניאַגען אָבער בערעל פּראַגער מיט זיין פּערד האָבען זיי ניט געקאַנט. און ווען בערעל פּראַגער איז אינגאַנצען פּאַרטיג געוואָרען מיט די מחנות פון דעם צוועלפטען זון, וואָס איז איצט אַ שטאַרבענדיגער געלעגען אין אַ טײַך בלוט, האָט ער זיך ערשט אויסגעדערעהט אַנטקעגען דעם פּאָטער, וואָס האָט זיך מיט זיינע רײַזגע מחנות געטראָגען צו אים אויף די פאַר'כשופ'טע עלעפאַנטען, וואָס האָבען פון זייערע לאַנגע נעזער געשאַסען מיט פּייער און מיט קוילען.

איז בערעל מיט זיין פּערד גלייך אַ שפּרונג געטאָן צו זיי, און ווי נאָך זיי האָבען פאַר זיך דערזעהן דאָס שרעקליך שוואַרצע פּערד מיט דעם רייטער, וואָס איז שרעקליך שוואַרץ און שרעקליך ליכטיג איז אויף זיי אַנגעקומען אַ גרויס צעטומלעניש און פון די שמיץ פון דעם קאַנטשיק און פון דעם פּערד'ס אַטעם, האָבען זיי גענומען פאַלען צו דער ערד, וואָס האָט געברענט פון דעם פּערד'ס שוואַרצע און גיפטיגע בליצען, ווי אַ ים פון שוואַרצען פּייער. דער מלך אַליין האָט זיך נאָך געהאַלטען אין דער לופטען ליינגער פון די אַנדערע רײַזגע אָבער פון בערעל'ס שמיץ איז אים

פריהער אראָפּ די גרויסע קרוין פון זיין גרויסען קאַפּ, נאָכדעם איז אים אַרויסגעשלאָגען געוואָרען די גרויסע שווערד פון האַנט. נאָכדעם האָט ער געכאַפּט אזא שמיץ, אז ער האָט זיך אָנגעצונדען און איז אַראָפּגעפאלען און איז אינאיינעם מיט זיין עלעפאַנט פאַרברענט געוואָרען אויף קויל.

און אז שבתאי האָט דאָס דערזעהן האָט ער פאַר כעס גע-
נימען קריצען מיט די ציין אזוי שטאַרק, אז וויסטע בליצען האָבען
גענומען פליהען פון זיין מויל אַרויס, און דאָ נראָד זענען נאָך די
קעניגין און די פרינצעסין פון דעם לאַנד שבת, אַרויס פון די גרע-
ניצען פון זייער לאַנד שבת כרי בעסער אָנצוקוקען די גרויסע
מלחמה, וואָס קומט פאַר בלויו איין טאָג גאַנג פון זייער לאַנד.
און ווי נאָר שבתאי האָט זי דערזעהן, אזוי האָבען זיך די פאַר-
שטעלטע בעטלערישע קליידער אויף אים אָנגעצונדען און זענען
פאַרברענט געוואָרען. און ער האָט זיך גלייך מיט דונערס און בלי-
צען אויפגעהויבען אין דער לופטען.

— שבתאי, שבתאי! — האָבען אויסגעשריען די איבערגע-
בליבענע מחנות ריוען — העלף אונז, שבתאי, מיט דינע דונערען,
מיט דינע בליצען, ווען ניט געהען מיר פאַרלוירען!

די פרינצעסין, די מלכה שבת האָט גלייך דערקאַנט דעם
קלאַנג פון דעם דונערען און בליצען, און האָט זיך גענומען לויפען
צוריק צו די גרענעצען פון דעם לאַנד שבת.

און אז בערעל פראַגער האָט דערזעהן די שרעקליכע רויטע
געשטאַלט זיך טראָגען מיט אזא ווילדען רעש, האָט ער גלייך פאַר-
שטאַנען, אז דאָס מוז געוויס זיין דער שרעקליכער גייסט פון דעם
שטערען שבתאי און ער האָט מיט זיין נאַצען האַרצען גענומען
שרייען צום הימעל

— גרויסער נאָט! איז דאָס מעגליך, אז נאָך אזויפיל הילף

וואָס דו האָסט מיר געגעבען זאָל ערשט דאָס גרויסע אומגליק געשעהן? גיב כחות, גאָט! העלף! העלף!

איז דאָס שוואַרצע פערד מיט איהם אַ שפרונג געמאָן עטליכע מייל די הויך און זיך אָנגעטראָגען גלייך אַנטקעגען שבתאי'ן פונקט אין דער מינוט, ווען ער האָט שוין געוואַלט אַראָפּנידערען און אויפכאַפען די ליכטיגע מלכה שבת. שבתאי איז דאָ געבליבען הענגען אין דער לופטען און גענומען וואַרפען בייזע רויטע פלאַמען און בליצען פון זיינע קריצענדיגע ציין, וואָרים ער האָט דערזעהן, אַז בערעל פראַגער האָט אַ שרעקליכען קאַנטשיק אין זיין האַנט, און אַז דאָס פערד אויף וועלכען ער רייט איז פון דעם עקדיש, דער מזל פון דעם הודש — — — דער קאַנטשיק קאָן אים אונטערשניידען די באַרד, זיינע האַר, זיינע כחות צו פליהען, און דאָס פערד קומט פון דעם עקדיש, און עס האָט אין זיך דערפאַר גענוג גיפט אים אינגאַנצען צו פאַרניכטען.

שבתאי האָט, וואַרפענדיג זיינע רויטע בליצען, זיך געפרואווט אַ הויב טאָן אַביסעל העכער, כדי ער זאָל זיך קאָנען לייכטער אויסדרייען און אַנטלויפען, האָט דאָס פערד דאָס גלייך דער פיהלט און זיך אַ הויב געטאָן נאָך העכער פון אים. שבתאי האָט זיך גענומען בליצשנעל וואַרפען אויף רעכטס און אויף לינקס, האָט דאָס פערד זיך אַ טראַג געטאָן נאָך אים און האָט זיך מיט די אונטערשטע פים אָנגעשלאָגען אָן דעם מינדסטען פינגער פון שבתאי'ס פוס. איז שבתאי גלייך אַראָפּגעפאַלען צו דער ערד און איז אַ פלאַמיג רויטער און אַ הינקעדיגער אוועקגעשפרונגען איבער דער מדבר, אַהין צו די בערג, וואו די זון זעצט זיך. און אונטער אים זיינען ווי אַ ברענעדיגער רויטער וואַלד נאָכגעפלויען זיינע פלאַמענדיג רויטע האַר און האָבען געברענט די אומגעפאַלענע ריזען.

מס' 1000 א. ש. 1950
מס' 1000 א. ש. 1950
מס' 1000 א. ש. 1950

און בערעל פראגער איז נאכדעם אראפ און האט זיך אינאיינעם מיט די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת נאָכגעיאָגט נאָך די איבערגעבליבענע ריזען פון דעם לאַנד פון וואָך און ער האָט זיי געיאָגט און געשלאָגען ביז ער האָט זיי צוריק פארטריבען אין זייער לאַנד, ביז ער האָט זיי באַצווונגען, אז זיי זאלען לערנען און פאָלגען די געזעצען פון דעם לאַנד פון שבת, אז זיי זאלען גלויבען אין דעם גאָט וואס האָט באַשאַפען דעם שבת, כדי אים צו הייליגען און הערליך האַלטען.

פון,

האָבען זיך נאָכדעם די איינוואוינער פון דעם לאַנד פון שבת אינאיינעם מיט בערעל פראַגער, צוריק אומגעקערט צו דעם לאַנד פון שבת, און זיי האָבען בערלען אָפגעגעבען גרויס כבוד, און האָבען פאר אים געזונגען געזאָנגען און תפילות און לויב לידער. און ווען זיי זענען שוין אַרײַנגעקומען אין דעם לאַנד פון שבת, האָט בערעל פראַגער זיך דערמאָנט, אז ער האָט אַ באַפעהל ציצופיהרען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים איידער ער לאָזט אָפ זיין לעצטען פערד. האָט ער דאָס געלאָזט וויסען דעם מלך, און דער מלך האָט דאָס געלאָזט וויסען דער קעניגין, און ווען די קעניגין האָט דאָס געלאָזט וויסען דער פרינצעסין, האָט די פרינצעסין שבת מיט אַ זעהר טרויעריגען געמיט צוגעגעבען, אז זי ווייסט אויך פון דעם באַפעהל און אז מען מוז אים פאַלגען... האָט דאָס דער מלך געלאָזט וויסען דעם נאַנצען פאַלק און דאָס פאַלק האָט זיך צונויפגענומען און איז אַרויס אינאיינעם מיט זייער מלך און מיט דער מלכה, צו פירען די פרינצעסין שבת צום ברעג פון ים, און בערעל פראַגער איז געפאַרען פאַר זיי אין זיין וואונדערליכען פאָנצער, אויף זיין וואונדערליכען פערד מיט דעם פראַגער רב'ס קאַנטשיק, וואָס האָט געשיינט און געפינקעלט אין זיין האַנט.

ווי נאָר זיי זענען אַרויס פון די גרענעצען פון דעם לאַנד שבת, אזוי האָט זיך גלייך איבער דער מדבר באַוווּזען דער רויטער

שבתאי. הינקענדיג און שפרינגענדיג האָט ער זיך אַ פאָר מאַל אויפגעהויבען איבערן הימעל גרייט אַראָפּצופליהען און אויפכאַפּען די פרינצעסין שבת. בערעל פראַגער און דאָס פּערד זענען אָבער געווען אויף דער וואַך און שבתאי האָט זיך אַלע מאַל גע-מוזט אַראָפּלאַזען אויף דער ערד מיט לידיגע הענט און קריצענדיגע ציינער.

און אזוי, ביז זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים.

ווי נאָר אָבער זיי זענען צוגעקומען צום ברעג פון ים, אזוי האָט זיך פון וואַסער מיט אַמאָל אַהויבגעטאָן אַ שרעקליך גרויסער פיש און האָט צעעפענט זיין גרויס מויל אזוי, אַז זיינע אונטערשטע ציין זענען געבליבען ליגען אויפ'ן ברעג און זיינע אוי-בערשטע האָבען פאַרדעקט אַ שטיק הימעל. אַ וואונדערליך פינקל לענדיגע קרוין איז אַרויס פון דעם פיש'ס מויל. אַ גרויסער טייל פון דער מדבר, פון דעם ים און פון דעם הימעל איבער זיי איז באַלויכטען געוואָרען פון דעם גרויסען ליכט וואָס די קרוין האָט פון זיך אַרויסגעגעבען. און די קרוין איז צוגעקומען ביז צו דער ליכטיגער פרינצעסין שבת און האָט זיך אוועקגעזעצט אויף איר קאָפּ. דעמאָלט האָט זיך דאָס ליכט פון דער פרינצעסין און פון דער קרוין גענומען שיינען נאָך ליכטיגער און העלער.

איז דאָס אודאי אַלעמען זעהר געפעלען געוואָרען. נאָר איידער זיי האָבען זיך צייט געהאַט אומקוקען, דערזעהן זיי די פרינצעסין שבת שמעהט פאַר'ן פיש און בעט מיט אַ זעהר גרויס עלענד אין איר קול :

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת ? !

עס איז געוואָרען שטיל. דער פיש האָט אויף דעם נאָר ניט געענטפערט. ער האָט נור אַ צעעפען געטאָן זיין מויל נאָך גרעסער, אזוי אַז זיינע אונטערשטע ציין זענען שוין געלעגען ווי אַ ביינערנע

שוועל אונטער אירע פיס. און די פרינצעסין שבת האָט נאָכאַמאָל מיט גרויס ביינקעניש אין קול איבערגעפרעגט :

— פיש, ווען וועט שוין קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת ?

האָבען דאָס אודאי אַלע צוגעקוקט מיט שרעק און מיט שטוינען און מיט שטאַרק קלאַפענדיגע הערצער. און איידער זיי האָבען צייט געהאַט קומען צו זיך איז שוין דער פיש מיט דער פרינצעסין געווען אין מיטען ים.

אַ גרויס עלענד האָט זיך גענומען שפרייטען איבער די מחנות פון דעם לאַנד פון שבת. שטיל און שטום זענען זיי אינאיינער נעם מיט זייער מלך און מלכה געשטאַנען און געקוקט צום ים, וואוהין עס איז פאַרשוואונדען דער פיש מיט דער פרינצעסין שבת.

בערעל פראַגער האָט זיך דערפיהלט ווי אַ שולדיגער, און מיט אַ שווער געמיט און אַ געבראַכען הארץ האָט ער אַ וויילע אויך געקוקט אויפן ים, כאַטש ער האָט פאַרשטאַנען אַז דאָס איז דער אייגענער פיש, וואָס האָט זיי פריהער געהאַט איינגעשלונגען. כאַטש ער האָט געוואוסט, אַז אינווייניג אין דעם פיש איז ווי אין אַ ליכטיגען פאַלאַץ, כאַטש עס איז אים אַזוי שטאַרק געפּלען געוואָרן רען צו זעהן נאָכאַמאָל אַט די וואונדערליכע קרוין וואָס איז אַרויס פון דעם פיש און האָט זיך אַזוי שעהן אָנגעטאָן אויף דעם קאָפּ פון דער פרינצעסין שבת. אָבער פאַרוואָס האָט דער פיש פונקט איצט געדאַרפט אַוועקנעמען די פרינצעסין שבת פון דעם לאַנד שבת ? צוליב וואָס האָט מען געדאַרפט פירען אַט די אַלע שרעקליכע מלחמות, אויב די מלכה שבת זאָל ערשט נאָכדעם אַוועקגענומען ווערען ? און פאַרוואָס איז דאָס נאָך אויף מיר אויסגעפאַלען צו זיין דער, וואָס האָט אַליין געהאַלפּען אַוועקנעמען זייער ליכטיגע טאַכטער, שבת ? בין איר דען ניט געבראַכט געוואָרען צו זיי כדי

זי צו ראַטעווען ? און צום סוף, נאָך אַלע צימערנישען און שרע-
קען... צוליב וואָס איז דאָס אַלץ געווען ?

באַלד אָבער האָט זיך בערעל פראַגער געכאַפּט, אַז אַ איד
טאָר קיין קשיות ניט פּרעגען. וואָרים, אַז עס איז אַזוי געשעהן,
דאַרף דאָך מן הסתם אַזוי זיין. מן הסתם וויל דאָך אַזוי דער, וואָס
לעבט אייביג און דערצו ווייסט ער דאָך אַז אינווייניג אין דעם
פּיש איז אַלץ אַזוי גוט און שעהן. אָבער עס איז פאַרט געווען אַ
גרויס רחמנות צו קוקען אויף דעם עלענדען מלך און דער מלכה
און אויף די אַלע מחנות פון דעם לאַנד פון שבת, וואָס האָבען
זאָלע ווי איינער, ווי פאַר'יתום'טע געקוקט צום ים מיט זייערע
כאַרביינקטע אויגען. האָט דאָס בערלען זעהר שטאַרק פאַרקלעמט
ביים האַרצען, און כאַטש ער האָט דאַכט זיך גוט געוואוסט, אַז ער
טאָר שוין איצט מער קיין וואָרט ניט רעדען, האָט ער זיך אָבער
ניט געקאַנט איינהאַלטען. ער האָט זיך פּלוצלינג ווי פאַרגעסען
זיין אַלץ און האָט זיך געווענדעט צום אומגליקליכען מלך כדי צו
טרייסטען אים, כדי אים צו דערזעהלען ווער דער פּיש איז. אָבער
ווי נאָר ער האָט אַ עפענגעמאָן דאָס מויל און נאָר אַרויסגערעדט :
— טייערער מלך, דער פּיש...

אַזוי האָט זיך דאָס פּערד אונטער אים פּלוצלינג אַ ווילדען
הויבגעמאָן אין דער לופטען און האָט זיך מיט אים, ווי אַ שרעקלי-
כער שטורעם, גענומען טראַגען איבער פּעלדער און וועלדער, איבער
ים'ען און טייכען, און האָט זיך נאָכדעם מיט אים ערגעץ אַראָפּ
געלאָזט אין אַ ווילד פּרעמדען לאַנד, ערגעץ לעבען אַ פּאַלאַץ,
מיט פּערעלמוטערנע טורעמס, וואָס איז געשטאַנען לעבען אַ פּרעמד
דער קעניגליכער שטאָט.

בערעל איז אין הוילע שרעק געזעסען אויפ'ן פּערד און מיט
זיינע צעשראָקענע אויגען געזעהן, אַז די שטאָט איז ניט פראַג.
— עס איז ניט פראַג, עס איז ניט פראַג ! — האָט בערעל

מיט גרויס ביטערניש גענומען רעדען. — פערד, צי שטערען I דערבאָרים זיך. ביז וואַנען נאָך וועל איך זיך אזוי אַרומוואַנגלען צווישען פרעמדע לענדער ? איך ביינק אַהיים, איך בין מיד, איך בין קראַנק. און אין דער היים האָב איך אַ ווייב און האָב קינדער. און איך האָב זיי שוין אזוי לאַנג ניט געזעהן I

דאָס פערד אָבער האָט זיך ניט גערירט פון אַרט.

טראַכט ביי זיך בערעל פראַגער :

אוראי איז מיר איצט וועה און ווינד. נאָך וואָס קאָן איך זיך איצט העלפען. איך מוז זיך פאַרלאָזען אויף גאָט'ס באַראַט. וואָס דען קאָן אַ זינדיגער מענש טאָן ? מן הסתם איז דאָך מיר באַשערט אזוי, מן הסתם דאַרף דאָך אזוי זיין. און דער וואָס לעבט אייביג וועט דאָך מיד מן הסתם פאַרט ניט פאַרלאָזען. און זיצען אזוי אויפ'ן פערד ווי אַ ליימענער גולם איז דאָך אוראי קיין תכלית ניט.

און בערעל פראַגער האָט שווער אָפגעזיפצט און איז אַראָפּ פון פערד און האָט זיך אויסגעטאָן דעם פינקעלנדיגען פאַנצער און דעם הוט און די שטיוועל און די שווערד און די שפיז, וואָך רים צוליב וואָס דאַרף ער דאָס אַלץ ? ער וועט דאָך דערמיט ניט אַרומגעהן שרעקען מענשען אין די גאַסען. ער איז דאָך חליקה ניט קיין בער פון וואַלד. און ווי נאָך ער האָט דאָס אַלץ צוריק צונויפֿ געלייגט אויפ'ן פערד, אזוי האָט זיך דאָס שוואַרצע פיערדיגע פערד גלייך אויפגעהויבען און האָט זיך אין ווילדער איילעניש אַיאַנגעטאָן אַרום בערעלען און אַרום דעם פאַלאַץ וואָס האָט זיך געפונען פאַר דער שטאָט, ניט ווייט פון בערעלען, און דאָס פערד האָט נאָך זיך נאָכדעם איבערגעלאָזט אַ גרויסען שטערענדיגן און איז אַוועק ווי אַ ווילדער וויכער.

טראַכט זיך בערעל :

— ווי באלד אזוי, איז דאך ניט מער ווי רעכט אז איך זאל זיך לאָזען צו דעם דאָזיגען פאלאץ.

ווי נאָר אָבער בערעל וויל זיך רירען פון אָרט, דערפילט ער מיט אַמאָל אז ער האָט שוין אין זיך נאָר קיין כחות ניט. און ווי נאָר ער האָט אַ הויבגעטאָן אַ פוס, אזוי איז ער גלייך אומגע- פאלען צו דער ערד אַ פאר'חלש'טער.

האָבען אָבער די דינער פון דעם פאלאץ דערזעהן, אז עפעס אַ דייטער האָט זיך אָפגעשטעלט ניט ווייט פון זייער פאלאץ און אז דאָס פערד האָט זיך נאָכדעם זעהר ווילד אַהויבגעטאָן אַליין און איז אַוועק אַהן דעם דייטער, זיינען זיי צוגעקומען צו דעם אָרט און האָ- בען דערזעהן דעם פאר'חלוש'טען בערעל פראַגער. האָבען זיי אים אַויפגעהויבען און האָבען אים געבראַכט צו זיך אין פאלאץ אַרײן און האָבען אים אָפגעמינטערט.

ווי נאָר אָבער בערעל פראַגער איז געקומען צו זיך, ערשט ער הערט זיי רעדען עפעס אַ לשון וואָס ער הויבט ניט אָן צו פאר- שטעהן. נעמט ער רעדען צו זיי, ערשט זיי קוקען אים אָן מיט אַויסגעגלאַצטע אַויגען, גלייך ווי זיי וואָלטען זיך נאָרניט געגלויבט, אז דאָס איז אַ לשון וואָס מענשען רעדען. נעמט ער צו זיי רעדען :

— פראַג, פראַג. ווייסט איר ווי ווייט עס איז פון אייך די קעניגליכע שטאָט פראַג ?

אָבער זיי קוקען אים אָן און גלויבען נאָר זייערע אַויערען ניט, אז אַ מענש איז דאָס, וואָס רעדט אזוי.

און אז בערעל פראַגער האָט דערזעהן וואָס דאָ קומט פאר, האָט ער גענומען טראַכטען :

— גאָטעניו, גאָטעניו, וואָס וועט פון מיר איצט ווערען ? וועל איך כאַטש נאָר זוכה זיין צו זעהן אונזער הייליגען צדיק, דעם פראַגער רב, וועל איך כאַטש נאָר קאָנען זעהן מיין ווייב און קינד דער אַידער איך שטאַרב ? האָב רחמנות גאָט, דערבאָרים זיך,

ברענג מיך צוריק צו מיין שטאָט פראַג, זאָלען כאַטש מענשען וויי-
 סען וואו מיין געביין איז אַהינגעקומען !
 און אזוי איז ער ווידער איינגעשלאָפּען און מען האַט אים
 נאָר מער ניט געקאָנט אויפוועקען. האַבען זיך די דינער דער-
 שראַקען און האַבען באַשלאָסען, אַז איידער וואָס ווען זאָל מען אים
 דערווייל אַוועקטראַגען אין אַ זייטיגען פינסטערען צימער און זיי
 האַבען אזוי געטאָן.

י"ו.

איז זיך אזוי בערעל פראגער געלעגען אין דעם אָפּגעלייגטען צימער און איז זיך אזוי אלץ געשלאָפּען און געשלאָפּען. און ווען עס איז געקומען פרייטאָג צו נאכטס איז בערלען גע-קומען צו הלום דער ליכטיגער גרייז, וואָס האָט אים געגעבען די צוועלף שטערען שטיינדלעך.

— אדוני, — האָט זיך בערעל פון שלאָף גלייך גענומען פרעגען, — דו ביזט דאָך דער האַר פון יענע וואונדערליכע פּאַלאַצען וואו איך האָב שבת געהאַלטען אינאיינעם מיט דער מלכה שבת, וואָס זע-נען דאָס געווען פאַר וואונדערליכע פּאַלאַצען און גערטנער און טיי-כען, וואָס זענען גלייך נאָך הברלה פאַרשוואונדען? און פאַרוואָס האָ-סטו מיר געהייסען אַרויסבריינגען צום ברעג פון ים די פרינצעסין שבת, כדי דער פיש זאָל זי איינשלינגען, און איך זאָל אליין צו-זעהן דעם גרויסען צער פון אירע עלטערען און פון די אלע אייני-וואוינער פון דעם לאַנד, וואָס האָבען זי אזוי ליב ?

דאָ האָט זיך דער גרייז אָנגערופּען :

— אָבער איך האָב דיר געוואַרענט, אַז דו זאָלסט דערביי ניט אַרויסרעדען קיין וואָרט, אויב דו ווילסט קומען אַהיים בשלום. — אָבער איך בין דאָך, אדוני, ניט קיין שטיין, איך בין אַ איד ! איז ווי אזוי האָב איך געקאָנט צוזהן אַזאַ גרויסען צער און זיך איינהאַלטען פון צו טרייסטען ?

— דו האָסט דאָס אָבער ניט געראַפּט טאָן, טאָקע דערפאַר

כדי זייער צער און ביינקען זאל זיין זעהר גרויס, וואָרים דאָס וועט פיעל העלפען צו דערנעהענטערען דעם טאָג פון שטענדיגען שבת, וואָרים דו מוזט וויסען, אז די פרינצעסין שבת איז ניט גלאַט אזוי אַ פרינצעסין. נאָר דאָס איז נאָר געווען די אמת'ע מלכה שבת אַליין. די גאַנצע וועלט האָט זי ליב און ביינקט נאָך איר, און זי האָט ליב און ביינקט נאָך דער גאַנצער וועלט. נאָר אזוי ווי דער טאָג פון שטענדיגען שבת איז נאָך ניט געקומען, דאַרף דערווייל די מלכה שבת מיט איר ליכטיגער שבת-קרין קומען אויף דער וועלט נאָר אין ערב שבת, און מוז צוריק אוועקגעהן צום פיש דעם היטער פון שבת, ווי נאָר דער שבת געהט אוועק, כדי זי זאל ניט גע- שטרויבעלט ווערען. האָט אָבער די מלכה שבת פאַרבאָכען געגען דעם געבאָט און האָט זיך דערבאַרימט אויף דער קעניגין פון דעם לאַנד שבת, וואָס האָט קיין קינדער ניט געהאַט. און זי האָט זיך אָנגעהעפט אָן איר און איז צו איר געוואָרען אַ טאַכטער. און דורכ- דעם איז די געפאַר פאַר איר און פאַר דעם שבת פון דער וועלט געוואָרען זעהר גרויס. עס האָט געהאַלטען דערביי, אז שבת און דאָס לאַנד פון שבת זאל חלילה אומגעבראַכט ווערען פון דער וועלט. און ווען ניט דער פראַגער רב, ווער ווייסט וואָס פאַר אַ פנים די וועלט וואָלט שוין איצט געהאַט. וואָרים ער, דער פראַג- גער רב, זעהט מיט זיינע ליכטיגע אויגען אַלץ וואָס קומט פאַר אויף דעם הימעל און אויף דער ערד און אין אַלע שטערען-וועלטען און ווען ער האָט דערזעהן ווי שבתאי האָט אויסגעכאַפט די מלכה שבת האָט ער דורך דעם כח פון זיין תפלה :

„פאַרלאָז דיין געפאַנגענשאַפט מלכה שבת,

„קום מיט פרידען קרוין פון האַר,

„קום צו דינע אויסערוועהלטע.

„קום כלה,

„קום !

געהאלפן דעם פיש, דעם היטער פון שבת, צו שלאָגען שבתאי'ן אין דער לופטען. און ווען די מלכה שבת איז אריינגעפאלען אין ים אריין האָט ער זי גלייך אריינגענומען צו זיך. האַלטען אָבער האָט ער זי ניט געקאָנט, וואַרים ערשטענס, האָט די מלכה שבת גאָר אינגאנצען פאַרגעסען ווער זי איז, זינט זי איז געוואָרען די מאַכטער פון דער קענינין פון דעם לאַנד פון שבת, און צווייטענס, איז זי דאָך שוין דעמאָלט געווען די כלה פון דעם ריז פון דעם לאַנד פון וואָך, און די נשמה פון שבת איז שוין כמעט געווען פאַרלאָרען פאַר דער וועלט, נאָר די קרוין אליין פלעגט אַרויסקומען אויף דער וועלט, אָבער וואָס איז די קרוין אָהן אַ נשמה?

האָט מען אודאי געדאַרפט האָבען אַ מענשען אויף וועמען מען קאָן זיך פאַרלאָזען.

האָט דער פראַגער רב געזאָגט, אַז ער האָט אַזאַ מענשען. — דאָס איז טאַקע — האָט ער געזאָגט — בערעל פראַגער פון מיין אייגענער שטאָט פראַג.

האָט מען אים געזאָגט :

— און ווי אזוי וועט ער קאָנען מלחמה האַלטען מיט די ריז-זען פון דעם לאַנד פון וואָך ?

האָט ער געענטפערט :

— זאָלען אים די שטערען פון הימעל העלפען, זיי האָבען דאָך אַלע ליב די מלכה שבת און קריגען פון איר ליכטיגקייט.

האָט מען אים געזאָגט :

— דו ווייסט דאָך אָבער, אַז ווען אַ מענש וועט דורך זיך לאָך זען דורכשטראָמען דעם כח פון אַ שטערן וועט ער דאָס ניט קאָנען אויסהאַלטען און וועט נאָך דער ערשטער שלאַכט פאַלען ווי אַ דורכגעברענטער. און עס וועט דאָך זיין נויטיג צוועלף שלאַכטען !

האָט דער פראַגער רב, דער גור אריה, דערויף געענטפערט :

— נישקשה, איך וועל אים מיטגעבען מיין קאַנטשיק.

איז מען דערויף איינגעגאנגען, און מען האָט דיר געשטעלט אויף אַ פּראָוו, און מען האָט איינגעזעהן, אַז דו ביזט טאַקע דער ריכטיגער מענש. און וואויל איז דיר און גרויס איז דיין חלק, וואָס איז פאַר דיר אָנגעגרייט געוואָרען. וואָרים דו מוזט וויסען, אַז פון יעדער מענשליכער טאָונג ווערט עפעס געשאַפּען אין די אויבער-שמע וועלטען. טוט אַ מענש אַ גוטע טאָונג שאַפט ער פאַר זיך אין די אויבערשמע וועלטען שעהנע בוימער, הייזער, גערטנער, פּאַלאַ-צען און אַנדערע שעהנע זאַכען. טוט דער מענש אַ שלעכטע טאָונג שאַפט ער פאַר זיך בלוין דערנער, שפיציגע שטיינער, שמעכיגע צווייגען, שלאַנגען און עקרישען. און אזוי פאַרנעמט זיך דער גוטער און דער שלעכטער זיין אָרט אין די אויבערשמע וועלטען. און וויסען דאַרפסטו, אַז יעדע גוטע טאָונג ווערט נאָך איינגעטיילט אין אַ סך טיילען. דער ערשטער טייל איז דער געדאַנק פון דער גוטער טאָונג. דער צווייטער טייל, איז דער חשק פאַר דער גוטער טור-אונג. און נאָכדעם קומט די גרייטקייט צו טאָן די גוטע טאָונג. און נאָכדעם דאָס טאָן די גוטע טאָונג, די פרייד פון דער גוטער טאָונג, דאָס ליידען פאַר דער גוטער טאָונג, און נאָכדעם קומט דאָס איינ-שמעלען דאָס לעבען פאַר דער גוטער טאָונג, דאָס וועלען איינ-שמעלען דאָס לעבען פאַר דער גוטער טאָונג, און טאַקע דאָס אויפ-דער'אמת'דיגע איינשמעלען פון דעם לעבען. און אזוי ווי דו ביזט שוין ניט איינמאָל, צוליב גוטע טאָונגען דורכגעגאַנגען אַלע טיילען אויף וועלכע אַ גוטע טאָונג לאָזט זיך איינטיילען, און אזוי ווי דו האָסט זיך מיט גרויס פרייד און מיט דעם גאַנצען האַרצען געלאָזט מקריב זיין צוליב דער מצוה שבת, האָסטו פאַר זיך מיט דעם אויפ-געשטעלט זעהר רייכע און וואונדערליכע פּאַלאַצען, און גערטנער, און בוימער אַלערליי און פייגלען און וואסערען און טייכען.

— אַרונזי — נעמט זיך בערעל אין שלאָף בעמען — אַרונזי איך פיהל, אַז די כחות געהען מיר אויס און דו רערסט צו מיר

אזוינע זיסע רייד, זענען דאָס טאָקע שוין איצט די לעצטע מינוטען פון מיין לעבען ? זאָג, אדוני, וועל איך נאָך אַמאָל קומען אַהיים קיין פראַג, צו מיין ווייב און קינדער ? וועל איך נאָך אַמאָל קענען זעהן מיט מיינע אויגען דעם פראַגער רב, דעם גור אריה ? האָט זיך דער ליכטיגער גרייז צו אים אָנגערופען :

— שטאַרק זיך, בערעל פראַגער. דו דאַרפסט וויסען, אז ווען דאָס שוואַרצע פערד האָט זיך מיט דיר אין דער אומגליקליכער מינוט אַזאָ שרעקליכען הויב געטאָן, און מיט דיר גענומען פליהען איבער טויזענטער מיילען און מיילען ביזטו געווען אין גרויס געפאַר פאַרברענט צו ווערען, האָט אָבער דער פראַגער רב, מיט זיין גרויסען כח, באַצוימט דאָס שרעקליכע פערד און האָט דאָס געפאַר צוואונגען זיך אַראָפּצולאָזען לעבען אָט דעם פאַלאַץ, איצט וועסטו דאָ נאָך מוזען שלאָפען ביז דרייסיג טעג. און ווען עס וועט קומען צום סוף פון דעם דרייסיגסטען טאָג וועט צו דיר קומען דער פראַגער רב און וועט דיר אויפּוועקען. און כאַטש דער פאַלאַץ איז אין אַ שרעקליך ווייטען לאַנד, אזוי ווייט, אז קיינער האָט אין דער גאַנצער מדינה פראַג ביז איצט אַפילו דעם נאָמען פון דעם לאַנד ניט געהערט, איז פונדעסטוועגען, ווי נאָך דער פראַגער רב וועט דיר אַריבערפירען דעם שטערענרינג וואָס אַרום דעם פאַלאַץ, וועסטו שוין זיין אין פראַג. און דער ליכטיגער גרייז איז נאָכדעם גלייך פאַרשוואונדען.

י"ח.

דערווייל האָט זיך אָבער אין פראַג פאַרלאַפּען אַזאַ מעשה : דער פראַגער מלך האָט דאָך זעהר ליב געהאַט אירען. און מער פון אַלע האָט ער אודאי ליב געהאַט דעם רב פון שטאָט—דעם גאָר אריה. און טאָמער פלעגט דער מלך דאַרפֿען טאָן אַ וויכטיגע זאַך, פלעגט ער זיך פריהער ליבהאַבען דורכרעדען וועגען דעם מיט'ן פראַגער רב און הערען זיין עצה.

האָט אָבער דער מלך ביי זיך געהאַט אַ מיניסטער, וואָס האָט זעהר ניט פאַרגינען דעם פראַגער רב, פאַרוואָס ער איז אַזוי חשוב ביי דעם מלך אין די אויגען. פלעגט דער מיניסטער דערפאַר פון מאָל צו מאָל לאָזען פאַלען שלעכטע רייד פאַר דעם מלך וועגען דעם אידישען רב.

דער מלך, אָבער, האָט גוט געוואוסט, אַז די דאָזיגע שלעכטע רייד קומען פון דעם מיניסטער'ס מויל דערפאַר, וואָס ער איז אַ ניט פאַרגינער, פלעגט ער דערפאַר אַלע מאָל אָפּהאַקען די דאָזיגע רייד אין מיטען, און פלעגט נאָכדעם צו זיך שיקען רופֿען דעם פראַגער רב און פלעגט אים אַנטאָן נאָך מער כבוד ווי פריהער. וואָרים דער מלך האָט גוט געוואוסט, אַז דער פראַגער רב איז אַ גרויסער צדיק און אַ גרויסער חכם, און אַז אַלע זיינע וועגען זענען גערעכט און רעכטפאַרטיג.

און אַז דער ביזער מיניסטער האָט דערזעהן וואָס ער טוט אויף מיט זיינע שלעכטע רייד, איז ער געפאַלען אויף אַנאַנדער

פלאן. ער האט זיך געווענדעט צום מלך און האט צו אים אזוי געזאגט :

— גרויסער מלך ! פארוואס אלע דייע געטרייע הארען פארבעטען דיך אמאל צו זיך אויף א באל, און דער פראגער רב — דיין געטרייער יועץ — פארבעט דיך קיינמאל ניט צו זיך אויף קיין באל ? מיר זענען דאך אלע דייע הויפהארען, טא פארוואס זאל ער ניט זיין גלייך ווי מיר, פארוואס זאל ער אונז פאר-שעמען ?

און דער מיניסטער האט דערביי געטראכט ביי זיך אין הארצען :

— דער פראגער רב איז דאך א גרויסער ארימאן, און ער וואוינט ערגעץ אין א קליין צובראכען הייזעל און ער פארמאגט דאך געוויס ניט צו מאכען א באל ווי עס פאסט פאר'ן מלך און פאר זיינע הארען. וועט דאס ניט געפעלען ווערען אין די אויגען פון דעם מלך. ווארים ער וועט דערזעהן, אז ער האט צו טאן מיט א פשוט'ען ארעמע אידען, מיט וועמען עס איז א בזיון צו ווייזען זיך פאר מענשען אין די אויגען.

און אז דער פראגער רב, דער גור אריה, איז נאכדעם געקור מען צום מלך, האט זיך דער מלך צו אים געווענדט און האט צו אים געזאגט :

— מיין ליבער פריינד : דו ווייסט דאך, אז דו ביזט איינער פון מיינע הויפהארען, און אז איך האב דיך ליב. און עס איז אגב גענומען, אז יעדער פון מיינע הארען מאכט א באל אין זיין צייט, און לארט אונז אלע איין צו זיך אין זיין פאלאץ. טא פארוואס זאלסטו פארמינדערען פון צו טאן ווי אלע פון זיי ? !

אז דער פראגער רב האט דערהערט אזוינע רייד, האט ער זיך אָנגערופען צום מלך און האט צו אים געזאגט :

— דו האסט רעכט, גרויסער מלך. אוראי דארף איך דיך און

דיינע הויפהארען איינלאדען אויף א באַל אין מין צייט. און עס וועט פאר מיר אויך זיין א גרויסער כבוד ווען דו וועסט קומען מיט דיינע הארען צו דעם באַל וואָס איך וועל צוגרייטען פאר דיר. גיב מיר נאָר איין חודש צייט און איך זאָג דיר צו אַ גרויסען און שעהנעם באַל מיט אזוינע פאָרגניגענס, אַז קיין האַר אין דער וועלט האָט נאָך פאר דיר קיינמאָל אזא באַל ניט געמאַכט. האָט זיך דער מלך אודאי דערפרעהט און האָט געזאָגט :

— אודאי ווינט איך, אַז דו זאָלסט מאַכען אַ שעהנעם באַל, כדי דו זאָלסט ניט פאַרשעמט ווערען פאַר די אויגען פון מיינע הויפהארען, כדי בייזע אויגען זאָלען אין דיר קיין נקמה ניט האַבען. און דער גוטער פראַגער מלך האָט נאָכדעם געלאָזט וויסען דעם בייזען מיניסטער, אַז דער גור אריה האָט געזאָגט, אַז ער וועט אין אַ מאַנאַט אַרום מאַכען פאַר אים, און פאַר אַלע האַרען פון זיין קעניגרייך, אַ גרויסאַרטיגען באַל.

האָט זיך דער מיניסטער אָנגערופען, און האָט בייז געזאָגט : — ווי פאַרמאָגט ער דען צו מאַכען אַ באַל, וואָס זאָל פאַסען פאַר דיין כבוד וועגען און פאַר דעם כבוד פון דיינע האַרען, אַז ער איז אַן אַרימער אידישער רב, וואָס וואוינט אין אַ צעבראַכען הייזעל ? ! ...

דער מלך אַבער האָט זיך אָנגערופען און האָט געזאָגט צום מיניסטער :

— און איך גלויב, אַז ער וועט פאַרט מאַכען אַ רייכען און שעהנעם באַל פאַר אונז, וואָרים דער פראַגער רב איז אַן ערליי בער מענש און ער זאָגט קיין מאָל קיין ליגען ניט. דער מיניסטער האָט זיך געטראַכט :

און אַז אַפילו עס זאָל שוין זיין אמת, אַז דער אידישער רב איז ניט קיין ליגנער, וועט דאָס אים דען העלפען ? ! אַז ער

פארמאגט דאך פארט ניט צו מאכען א באַל, וואָס זאָל זיך פאָסען פאר אַ מלך.

און נאָכדעם האָט דער מיניסטער אונטערגעשיקט זיינעם אַ מענשען ער זאָל פאַרשען דעם פראַגער רב, און זעהן ווי אזוי ער גרייט זיך צו צום באַל.

איז דער מענש געגאָנגען, און איז געקומען צוריק אַ פאַרוואונדערטער, און האָט געזאָגט צום מיניסטער :

— מיין האַר ! איך האָב געפאַרשט דעם אירישען רב שוין עטליכע טעג, און זעה, — ער זיצט גאָר און לערנט טאָג ווי נאַכט זיין תורה — אַליין אָדער מיט זיינע תלמידים. און אַן דעם באַל האָט ער, ווייזט אויס, גאָר אינגאָנצען פאַרגעסען.

האָט זיך דער מיניסטער אודאי זעהר געפרעהט פון די דאָזיגע רייד און האָט ווידער געשיקט דעם מענשען, ער זאָל ווידער פאַרשען.

איז דער מענש ווידער געגאָנגען און איז געקומען, און האָט ווידער געבראַכט צוריק, אַז דער פראַגער רב האָט גאָר, ווייזט אויס, פאַרגעסען, אַז עס זענען שוין געקומען די לעצטע טעג פאַר'ן באַל, וואָרים ער טוט ניט קיין אַנדער זאַך, אויסער, וואָס ער לערענט תורה אַליין, אָדער מיט זיינע תלמידים.

איז דאָס דעם מיניסטער זעהר וואוייל געפעלען און ער האָט זיך זעהר געפרעהט. און ווען עס איז געקומען די לעצטע שעה. האָט ער זיך געפערט און איז געקומען צום מלך דער ערשטער, כדי זיינע אויגען זאָלען זיין פון די ערשטע, וואָס וועלען זעהן, וואָס עס וועט פאַרקומען ווען דער מלך וועט זיך דערוויסען, אַז דער פראַגער רב האָט זיך גאָר אין דער גאַנצער מעשה פאַרגעסען... ווי נאָר אָבער עס איז געקומען די ריכטיגע צייט פון דער סעודה און אַלע האַרען זענען שוין געווען פאַרזאַמעלט אין דעם מלכ'ס פאַלאַץ, אזוי איז אָנגעקומען דער פראַגער רב און האָט זיי

אַלעמען זעהר שעהן געבעטען, אז זיי זאָלען מיט אים מיטגעהן.
וואָרים אַלץ איז שוין גרייט פאַר דעם גרויסען קעניגליכען באַל.
האַט דער בייזער מיניסטער ניט אויסגעהאַלטען און האָט זיך
אַנגערופען :

— וואוהין וועסטו אונז פירען ? ! וואו וועסטו... אָבער
דער שונא האָט ניט געקאָנט דערענדיגען זיינע רייד, וואָרים ער
האַט זיך דערשראַקען פאַר דער מלכ'ס בליקען און פאַר דעם
פראַגער רב'ס ליכטיגען פנים.

געהן זיי נאָכדעם אַלע מיט דעם גור ארית און ער פירט
זיי איבערן שטאָט און אַרויס פון שטאָט, צום טייד.
וואונדערען זיי זיך אורדאי אַלע און קנייטשען מיט די אַקסלען:

— פאַר וואָס צום טייד ?

— ווייל די לופט איז דאַרטען פריי ?

און דער בייזער מיניסטער זאָגט אין דער שטיי :

— דער איד וויל אפשר מיר זאָלען זיך דאַרט אוועקזעצן
שלינגען די לעבעדיגע פיש פון טייד ? !

און די לופט איז זיך דערווייל געוואָרען פול מיט אַווענט און
דער הימעל האָט זיך דערווייל באַדעקט מיט מחנות שטערען.
מיטאַמאָל אָבער ניט זיי אַלעמען עפעס ווי אַ מינע פאַר די
אויגען.

קוקען זיי זיך אום — דערזעהען זיי — ווייט אַרויף אויף די
לאַנקעס, וואָס פאַר דעם פראַגער טייד, באַווייזט זיך מיטאַמאָל
אַ צינדענדיגע ליכטיגקייט...

— וואָס זאָל דאָס זיין ? !

— איז דאָס מיטאַמאָל אזוי אַ שטערען געפאַלען צו דער
ערד ? ...

די ליכטיגקייט האָט אָבער גענומען ווערען אַלץ גרעסער און

ליכטיגער, ביז מיטאמאל דערזעהען זיי, אז דאס איז נאָר אַ גרויסער און רייכער פּאַלאַץ מיט גאָלדענע טויערען, מיט פּערלמוטערנע טורעמס און אַלבאַסטערנע ווענט...

האַבען זיי זיך אוראי אַלע זעהר שטאַרק פאַרוואונדערט :

— סטייטש, וואו קומט דאָס אַהער אין מיטענדערניען אַ פּאַ-
לאַץ ? און נאָך אזאָ רייכער און ליכטיגער !

דער פּראַגער רב אָבער געהט, און דער מלך מיט איהם, — געהען די איבעריגע האַרען נאָך. און ער פירט זיי אַרײַן אינעם ווייניג, און זיי דערזעהען אז עס איז טאַקע אַ ריכטיגער פּאַלאַץ, מיט שוועלען פון געשלאָגענעם קופּער, מיט דילען פון געגאַסענעם זילבער, מיט ווענט פון עלפאַנטביין, מיט זעהר וואונדערליכע שני-צערדיען אויף זיי. און די טישען זענען געגרייט מיט וואונדערבאַרע כלים, וואָס זענען געשניצט און געגאַסען פון גאָלד און זילבער, פון דימענטען און פון אַנדערע טייערע שטיינער. און אַ סך אויסגע-פּוצטע דינער שטעהען גרייט צו דינען יעדען נאָך זיין פאַרלאַנג און באַגער.

קוקען זיי אַלע און גלויבען זייערע אויגען ניט, וואַרים זיי ווייסען, אז אזאָ מיין רייכקייט און שעהנקייט, און אַזויפיל דינער, און אזאָ פּאַלאַץ קאָן נאָר אַ גרויסער מלך דערווייזען.

און ווען זיי האַבען זיך געזעצט צום טיש און זייערע בליקען זענען געפאַלען אויף די גאַפּעל, מעסערס און לעפּעל, האַבען זיי דערזעהען, אז דאָס איז די אַרבייט פון גרויסע מיסטער און זיי האַבען זיך דערויף שטאַרק געוואונדערט, אָבער מער פון אַלץ זענען זיי פאַרוואונדערט געוואָרען פון דעם זאַלץ-מעסטעל, וואָס איז געשטאַנען פאַר דעם מלך. דאָס זאַלצמעסטעל איז אינגאַנצען געווען פון איין גרויסען דימענט, און עס איז געשטאַנען פאַר'ן מלך און האָט געברענט מיט אַלערליי שטראַלעך

דיגע פארבען. און די ארכייט אויף דעם איז געווען אזא, אז
 כאַטש וועלטען אויסצופאָרען !
 און דער מלך האָט גענומען דאָס שטראַלענדיגע זאַלצמעסטעל
 אין די הענט, כדי בעסער צו באַטראַכטען די גרויסע קונסט,
 וואָס דער שליפער האָט אויף דעם אַרויסגעוויזען. און נאָכדעם
 האָט ער דאָס געוויזען צו זיינע האַרען. האָבען זיי דאָס אַלע באַ-
 טראַכט און האָבען געשטוינט פון דער רייכקייט פון דעם דימענט
 און פון דער גרויסער חכמה, וואָס דער שליפער האָט אין דעם
 אַריינגעלייגט. און דער בייזער מיניסטער האָט זיך אָנגערופען :
 — ווי גוט עס וואָלט געווען, ווען אזאַ כלי געפינט זיך אין
 די אוצרות פון אונזער מלך. דאָס איז דאָך אַליין אַן אוצר.
 האָט זיך אָבער דער פראַגער רב גלייך אויפגעהויבען און
 געזאָגט :

— איך בעט איך זעהר, עסט און טרינקט און לאָזט זיך
 וואוילגעהן. איר קאָנט זיך באַנוצען מיט אַלץ וואָס איר זעהט דאָ.
 געמען אָבער פון דאָנען קאָנט איר ניט קיין זאָד...
 נאָכדעם האָט מען זיי דערלאָנגט די בעסטע מאַכלים,
 און פון די טייערסטע וויינען. האָבען זיי גענעסען און געטרונקען
 און זיך געלאָזט וואוילגעהן וויפיל זייער האַרץ האָט געגלוסט.
 נאָך דער סעודה האָט זיי דער פראַגער רב אַרויסגעפירט
 אין גאָרטען, האָבען זיי זיך ווידער גע'חרוש'ט ! — וואָרים דאָס
 איז געווען אַ וואונדערבאָרער גאָרטען, איבער וועלכען עס האָבען
 זיך געשניטען אַ סך וועגען און וועגלאַך צווישען וואונדערליכע
 בויער און בלומען, וואָס זענען געווען פון אַזוינע געשטאַלטען
 און פאַרבען, וואָס קיינער פון זיי האָט נאָך אַזוינע אין זיין לעבענס-
 טאַג ניט געזעהן, און פאַרשידענערליי טייכלאַך האָבען זיך געשלענ-
 געלט אין דעם גאָרטען. די טייכלעך זענען געווען געפלאַסטערט
 מיט קאַרענען און פערלשטיינער. און אין די טייכלעך זענען

אומגעשוואומען אזוינע וואונדערבארע פיש, און אויף די בוימער זענען געוואקסען אזוינע מינים פרוכטען, וואָס זענען גאַרניט גע- מאַלט אין דער גאַנצער פראַגער מדינה, און ניט אין קיינער פון די נאָהענטע מדינות. דאָס אַלץ איז געקומען פון אזא לאַנד, וואו קיי- נער פון די הינע מענשען האָט נאָך ביז איצט זיין פוס ניט גע- טראָטען.

און אזוי האָט דער מלך מיט זיינע האַרען פאַרבראַכט דעם נאַנצען אַווענט פון דעם באַל אין גרויס פאַרגעניגען, און זיי האָבען זיך די נאַנצע צייט געפיהלט ווי אויף אַ גרויסען קעניגליכען באַל. נאָכדעם אָבער ווי זיי האָבען זיך געזעגענט מיט דעם פראַגער רב, האָט געטראָפּען אזא מעשה :

אַלע האָבען זיך געזעגענט און זענען אַרויס פון דער טיר און זענען אַוועקגעגאַנגען. ווען אָבער דער בייזער מיניסטער האָט זיך געזעגענט און האָט געוואַלט אַרויסגעהן, האָט ער ניט גע- קאַנט. ווי נאָר ער איז געקומען צו דער טיר, האָט דאָס אים אזוי ווי געוואַרפּען צוריק... און ער איז נאָכדעם געבליבען שטעהן פון דערווייטענס און האָט זיך ניט געקאַנט רירען פון אַרט.

אַז די מיניסטאַרען האָבען דאָס דערזעהן, האָבען זיי גענומען טראַכטען, אַז דאָס רעכענט זיך מן הסתם דער פראַגער רב אזוי אָפּ מיט אים, דערפאַר וואָס ער איז זיינער אַ שונא, האָבען זיי דאָס געמאַלדען צום מלך. האָט זיך דער מלך געווענדט צום פראַג- גער רב, אַז ער זאָל אים מוחל זיין. האָט דער פראַגער רב זיך אָנגערופּען צום מלך :

— אַדוני מלך ! איך בין דאָ גאַרניט שולדיג. מן הסתם האָט ער אין זיינע קליידער באַהאַלטען אַ כלי וואָס באַלאַנגט צום פאַלאַץ, און איך האָב דאָך פריהער געוואַרענט און געזאָגט : „עסט, טרינקט און לאָזט זיך וואוילגען, אָבער נעמען פון דאַנען קאַנט איר ניט קיין זאַך“.

האָט זיך דער בייזער מיניסטער אוראיי געמוזט מודה זיין,

אז ער האָט ניט געקאָנט ווידערשמעהן זיין נלוסטיגקייט צו דעם שעהנעם זאלצמעסטעל. און ער האָט דאָס מיט גרויס חרפה גע- מוזט אַרויסנעמען פון זיינע קליידער און איבערגעבען צום פראַג- גער רב. און ווי נאָר דער בייזער מיניסטער האָט אַוועקגעגעבען דאָס שעהנע זאלצמעסטעל, אַזוי האָט ער שוין געקאָנט אַרויס פון דער טיר. איז ער אַרויס און אַנטלאָפּען.

און אז דער קעניג האָט ווידער דערזעהן דאָס שעהנע זאלצ- מעסטעל, האָט ער עס ווידער גענומען אין זיינע הענט און האָט דאָס ווידער גענומען באַטראַכטען, וואָרים עס איז דאָך געווען אַזאָ גרויסער אַנטיק. דערביי אַבער איז דעם מלך איינגעפאלען, אז ווען ער וואָלט געקאָנט מיטנעמען מיט זיך די דאָזיגע כלי, וואָלט ער דורכדעם געקאָנט געוואָר ווערען אַלץ וועגען דעם דאָזיגען פּאלאץ... האָט ער זיך אָנגערופּען צום פראַגער רב :

— אפשר איז געמאָלט, אז דו זאָלסט דאָס מיר פאַרקויפּען ? איך וועל דיר פאַר דעם געבען וויפיל דו ווילסט.

האָט זיך דער פראַגער רב אָנגערופּען צום מלך :

— אדוני מלך, איך קאָן דאָס דיר ניט פאַרקויפּען, וואָרים עס איז ניט מיינס. איך האָב דאָס אַנטליהען. דו קאָנסט דאָס אַבער נעמען, ביז מען וועט דאָס מאַנען.

האָט זיך דער מלך זעהר געפרעהט מיט דעם, וואָס ער וועט דערווייל ביי זיך קאָנען האַבען די דאָזיגע וואונדערבארע כלי, וואָרים וואָס מער ער האָט אויף איר געקוקט, אַלץ מער האָט ער געזעהן, אז דאָס זאלצמעסטעל איז די אַרבייט פון אַ זעהר גרויסען מייסטער, און אַלץ מער האָט ער געפיהלט אז דורך דעם וועט ער אויסגעפינען דעם סוד פון דעם פּאלאץ.

האָט דער מלך מיטגענומען דאָס זאלצמעסטעל מיט זיך. האָט זיך זעהר שוין געזעגענט מיט'ן פראַגער רב. און האָט אינ- אַינעם מיט אַלע זיינע האַרען פאַרלאָזט דעם פּאלאץ.

י.י.

און ווי נאָר דער פראַגער רב איז געבליבען אַליין אזוי איז
ער גלייך אַוועק דורכן פּאַלאַץ, און ער איז צוגעקומען צו איינעם
פון די אָפּגעליידיגטע חדרים און האָט דאָרט אויפגעפּנט די טיר
און האָט זיך אָנגערופּען :

— שטעה אויף בערעל פראַגער. עס איז שוין דער סוף פון די
דרייסיג טעג...

האָט דער פאַרשלאָפּענער און פאַר'חלוש'טער בערעל פראַגער
גלייך געעפּענט זיינע אויגען און מיט פאַרטריקענטע ליפּען גע-
נומען צעשראַקען רעדען :
— רבי, רבי, רבי ! !

און ער האָט זיך געפּרוּווט אויפהויבען און ניט געקאָנט.
איז דער רב צו אים צוגעגאַנגען און אים אָנגענומען ביי דער
האַנט, האָט בערעל זיך גענומען פּיהלען שטאַרקער און האָט זיך
אויפּגעהויבען.

האָט דער רב צו אים נאָכדעם געזאָגט :
— לייג אַרײַן דיין האַנט אין מיין גאַרטעל.
האָט בערעל אזוי געטאָן.

האָט דער פראַגער רב גענומען געהן און בערעל פראַגער האָט
זיך אָנגעהאַלטען אָן זיין גאַרטעל און איז אים נאָכגעגאַנגען. און
ווען זיי זענען אזוי אַרויס פון דעם פּאַלאַץ האָט בערעל דערזעהן,
אַז דער שטערענרינג, וואָס דאָס שוואַרצע פּערד האָט איבערגע-

לאזט, הענגט נאך ביז איצט ארום דעם פאלאץ. און ווי נאך דער פראגע רב האָט אַריבערגעפירט דעם אָפגעשוואַכטען בערלען אויף דער אנדערער זייט פון דעם שטערענרינג, אזוי האָט בערעל פראגע פאר זיך גלייך דערזעהן די שטאָט פראַג.

דאָס האַרץ האָט זיך גענומען פלאַטערדיג וואַרעמען אין בערלען :

רבי, דאָס איז דאָך פראַג ! מיר זענען דאָך נאָר טאַקע לעבען פראַג. רבי, רבי !

— לאָז ניט אָפּ דעם גארטעל, בערעל. לאָז ניט אָפּ. — האָט דער רב אים מיטאַמאָל גענומען וואַרענען.

האָט בערעל מיט דער האַנט פעסטער אָנגענומען דעם גארטעל און האָט גלייך דערויף דערפיהלט, אז עפעס האָט זיך מיטאַמאָל זעהר ראש אויפגעהויבען און ער קוקט זיך אום און דערזעהט, אז דער גאַנצער פאלאץ מיט דעם שטערענרינג האָט זיך אויפגעהויבען אין דער לופטען און האָט זיך גענומען פליהען און טראַגען און שווינדען הויך און ווייט.

— רבי, דער פאלאץ, רבי ! — האָט בערעל כמעט ווי אויס־געשריען. דער פראַגער רב האָט אים דערויף גאַרניט געענטפערט. ער איז זיך געגאַנגען און בערעל האָט זיך אָנגעהאַלטען אָן זיין גארטעל און איז אים נאָכגעגאַנגען.

ווען זיי זענען צוגעקומען צו די טויערען פון פראַג האָט שוין גענומען ברעכען אויף טאָג. האָט זיך דער פראַגער רב אויס־גערעהט צום ברעג הימעל, וואָס האָט זיך גענומען רויטלען איבער די פעלדער און האָט מיט זיין שטעקען אַ ווייז געמאַן אָן אַ זייט און געזאָגט :

— זע נאָר, בערעל, קוק זיך איין. דו דערקאַנסט ?
און ווי נאָר בערעל הויבט אויף זיינע אויגען אזוי דערזעהט ער, — דער גאַנצער הימעל דערנעהענטערט זיך צו זיי, און דער

גאנצער שבת-שלאָם, מיט אלע זיינע וואונדערליכע פאלאצען, מיט אלע זיינע גערטנער און בוימער און טייכען מיט אלע זיינע קוויי-טען, מיט אלע זיינע פינקלענדיגע טורעמס און זיילען און שפיצען שטעהט פאר אים אין דעם ליכטיגען, נאָר וואָס אויפגעהענדיגען מאָרגענליכט.

— רבי — האָט זיך בערעל אָנגערופען אַ פאַרוואונדערטער — רבי, איך קוק, איך זעה, איך דערקאָן. דאָס איז דאָך דער וואונדערליכער שבת-שלאָם.

און גלייך דערויף האָט זיך לעבען איין זייט פון דעם שבת-שלאָם, דאָרט וואו דער הימעל איז נאָך געלעגען אין נאַכט, באַוווּזען אַ לבנה-שלאָם מיט לבנה-פאלאצען און לבנה-גערטנער, און צו דער צווייטער זייט פון דעם שבת-שלאָם זענען אויפגעשטאנען קריסטאָלענע פאלאצען פון דעם לאַנד פון רייניקייט, און זיי האָבען שטיף געשימערירט און געגליהט אין דער נאַכט און אין דעם מאָר-גען אינאיינעם מיט די ליכטיגע שבת פאלאצען און האָבען אַזוי ווי גערופען און געצויגען בערלען צו זיך, און האָבען אים באַרוהיגט, און האָבען געמאַכט גרינגער זיין געמיט און ליכטיגער זיין אויג.

— זיי וויסען — האָט זיך דער פראַגער רב אָנגערופען צו בערעל פראַגער — אַז דער סם וואָס דאָס שוואַרצע פערד פון דעם עקדיש, דעם מזל פון חודש, האָט אַריינגעלאָזט אין דעם מינדסטען פינגער פון דעם נייסט פון דעם שטערען שבתאי, וועט אים עסען און ברענען ביז אין דעם סוף פו די טעג, און ווען ער וועט אינגאנצן ציען פאַר'ס'מ'ט ווערען, וועט אויף דער וועלט דעמאָלט קומען דער טאָג פון שטענדיגען שבת. און דאָס אַלץ וואָס דו זעהסט איצט פאַר דינע אויגען איז דינסט. דו, בערעל פראַגער, מיט דיין ריינעם אידישען האַרץ, מיט דיין ריינעם אידישען גלויבען, מיט דינעם אידישען טואונגען האָסטו דאָס פאַר זיך אַליין אַלץ אויפגעבויט. און דאָס וועט פאַרבלייבען דינסט פון אייביג ביז אייביג, און אַלץ

וואָס דו האָסט געזעהן אינעווייניג אין דעם שבת־שלאַם איז אַנ־געגרייט פאַר דיר. אפילו דער ליכטיגער גרייז. ער איז דיין די־נער. און נאָך אַ סך גרויסע און ליכטיגע וואונדער זענען פאַר דיר אָנגעגרייט אין די לבנה־פּאַלאַצען און די פּאַ־לאַצען פון ריינקייט, וואָס וואַרטען אויף דיר. זיי גרייט, בערעל. און בערעל האָט דערפיהלט, אַז ער ווערט אַלץ לייכטער און לייכטיגער און ער האָט זיך אָנגערופען :

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט.

— איידער דער טאָג וועט פאַרגעהן וועסטו שוין זיין דאָר־טען, בערעל.

— איך בין גרייט רבי, איך בין גרייט. — האָט בערעל פּראָ־גער געענטפערט ניט אַראָפּגעמענדיג די אויגען פון די פּאַלאַצען. און בערעל פּראָגער איז נאָכדעם געקומען אַהיים און האָט צונויפגערופען זיין ווייב און זיינע קינדער, און האָט זיך מיט זיי געזעגענט, און האָט זיי געבענשט, און דער פּראָגער רב איז נאָכדעם געקומען מיט אַן עדה אידען און האָט מיט אים אָפּגעזאָגט ודוי, און האָט ביי אים נאָכדעם צוגענומען פון די הענט דעם קאַנטשיק. האָט זיך בערעל נאָכדעם גלייך אויסגעצויגען אין בעט. און ווען דער אָווענט איז געקומען איז ער שוין געווען צווישען זיינע פּאַלאַ־צען און ער איז שוין געווען איינגעזאַמעלט מיט זיין פּאַלק.

ב.

און אין עטליכע וואָכען שפעטער האָבען די גאָזעמען צו-
 טראָגען איבער דער גאַנצער וועלט, אז אַ מלך פון אזא און אזא אַ
 לאַנד האָט צוגעגרייט אַ גרויסען באַל פאַר מלכים פון אַנדערע
 לענדער. פּלוצלינג אָבער האָט געטראָפען, אז פּונקט אין דעם
 טאָג פון דעם באַל איז דער פּאַלאַץ מיט'ן הויף, מיט די קנעכט
 און מיט אַלץ וואָס איז געווען פאַרגרייט פאַר דעם גרויסען באַל
 פאַרפאַלען געוואָרען און מען ווייסט נאָך ביז איצט ניט וואו
 ער איז געווען. אין עטליכע טעג אַרום איז דער פּאַלאַץ מיט'ן
 טייערען גאַרטען, מיט די קנעכט מיט די כלים צוריק געקומען.
 נאָר אָהן די שפּייזען און געטראָנקען און אָהן איינעם אַ ווילד
 פרעמדען, וואָס איז אָפּגעלעגען אין אַן אָפּגעלייגטען צימער פון
 דעם פּאַלאַץ דרייסיג טעג אין הינערפלעט. די דינער דערצעהלען,
 אז דער דאָזיגער ווילד פרעמדער מענש האָט זיך פּונקט דרייסיג
 טעג פאַר דעם באַל פון ערגעץ פּלוצלינג אָנגעטראָגען אויף אַ צויר-
 בערליך פּערד. דאָס צויבערליכע פּערד איז מיט אַמאָל ניט ווייט
 פון דעם פּאַלאַץ געוואָרען ווילד און האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפען
 דעם רייטער און האָט זיך נאָכדעם ווי אַ בליץ אַ טראָג געטאָן אַרום
 דעם פּאַלאַץ און איז פאַרשוואַנדען. איבערלאָזענדיג נאָך זיך אַ
 פינקלענדיגען רינג אַרום דעם פּאַלאַץ. די דינער האָבען דעם פרעמד-
 דען רייטער אַריינגעבראַכט אין פּאַלאַץ. און האָבען אים גענומען
 מינטערען. ווען זיי האָבען אים דערמינטערט, האָט ער גענומען רע-

דען א זעהר ניט פארשטענדליכען לשון און איז נאכדעם גלייך צריינגעפאלען אין א הינערפלעט און איז שוין נאכדעם אזוי אפגע-
שלאפען די גאנצע צייט. און איצט ווען דער פאלאץ איז צוריקגע-
קומען איז שוין דארט מער דער פרעמדער ניט געווען און אויך דער
פינקלענדיגער רינג איז פארשוואונדען. נאָר קיין זאך טוט דעם מלך
פון יענעם און יענעם לאַנד ניט אזוי באַנג ווי דאָס, וואָס אַ
זאַלצמעסטעל, געשניטען פון איין דימענט, איז פארפאלען געוואָר-
ען. וואָרים די סמנים און די קוויטען אויף דעם זאַלצמעסטעל
זענען פארטראַכט געוואָרען מיט גרויס חכמה, און דער וואָס האָט
דאָס געשליפען איז דער גרעסטער מייסטער אין דער וועלט. און
דאָס זאַלצמעסטעל איז דעריבער אזא טייערע בלי, וואָס קאָן נאָר
אין דער וועלט ניט געמאַלט זיין.

און אז די דאָזיגע נייעס איז אָנגעקומען צום פראַנער מלך,
האָט ער דאָס גלייך געלאָזט וויסען דעם פראַנער רב.

האָט אים דער פראַנער רב דערקלערט, אז דער פרעמדער, דאָס
איז געווען בערעל פראַנער, אַ איד אַ תמים, וואָס איז געווען אויף אַ
זעהר וויכטיגע שליחות, און עס האָט מיט אים אַ גרויס אומגליק
געטראַפּען, פונקט אין דער מינוט וואָס דו, גרויסער מלך, האָסט צו
מיר גענומען רעדען וועגען באל. האָב איך שוין פאר איין וועג אי אַ
פאלאץ פאר'ן באל אויפגעזוכט, אי דעם אידען געראַטעוועט. און
דאָס זאַלצמעסטעל דארפסטו, גרויסער מלך, אודאי אַפשיקען צוריק.
האָט דער מלך אזוי געטאָן, און ער האָט אינאיינעם
מיט דער זאַלצמעסטעל אויך מיטגעשיקט אַ בריף צו
יענעם מלך. און אין דעם בריף האָט ער אים געשריבען די גאַנ-
צע מעשה, ווי אזוי זיין בעל יועץ, דער גרויסער חכם, דער פראַנער
רב, דער גור אריה, וואָס איז אַ איד און אַ גרויסער צדיק, האָט
דאָס איבערגעטראַגען דעם גאַנצען פאלאץ צוליב דעם באל, וואָס
ער האָט צוגעזאָגט צו מאַכען פאר אים און פאר זיינע הויפּהאַרען.

און ווי אזוי ער האָט שוין אינאיינעם געראַטעוועט אַ פראַגער אידען, וואָס איז געווען אויף אַ גרויס שליחות. און ווי אזוי ער האָט זיי טאַקע געזאָגט ביי דעם באל, אז מען זאל פון דעם פּאַלאַץ ניט נעמען קיין שום כלי, וואָרים עס איז ניט זיינס. ער האָט דאָס אַנטליהען און ער דאַרף דאָס צוריק אומ-קערען. נאָר אזוי ווי איך, דער מלך פון פראַג, האָב פאַרט גע-וואָלט ווייסען, ווער איז דאָס דער, וואָס פאַרמאָגט אזא רייכען און שעהנעם פּאַלאַץ, האָב איך אומיסטען פאַר זיך אַנטליהען דעם גרויסען אַנטיק, דאָס וואונדערבאַרע זאַלצמעסטעל, וואָרים איך בין גע-ווען זיכער, אז דער וואָס האָט איינמאַל געהאַט אזא טיערע כלי וועט זי נאָכדעם זיכער אַרומזוכען איבער דער גאַנצער וועלט, ביז ער וועט זי געפינען. און איצטער, אז איך ווייס שוין ווער דאָס איז, שיק איך דיר צוריק דיין וואונדערבאַר זאַלצמעסטעל. — אורדאי מוזטו דאָרט האָבען אַ זעהר גרויסען מייסטער אין דיין לאַנד, אז ער האָט פאַר דיר געקאָנט אויסשניידען אזא וואונדער-ליכע כלי ווי די דאָזיגע, אָבער נאָך פיעל גרעסער זענען די וואונדער וואָס מײן בעל יועץ, דער איד, דער גור אריה, וואָס איז דער רב פון מײן קעניג שטאָט פראַג, קאָן באַווייזען.

און דער פראַגער רב איז נאָכדעם ביי דעם מלך פון פראַג געוואָרען נאָך פיעל חשוב'ער, ווי פריהער.

